



T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ SİĞINMACILARIN KENT HAYATINA ETKİLERİ:
KİLİS ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Hatice BİLDİK

Niğde
Haziran, 2018

**T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**SURİYELİ SİĞINMACILARIN KENT HAYATINA ETKİLERİ:
KİLİS ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

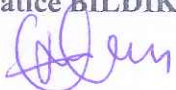
**Hazırlayan
Hatice BİLDİK**

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yasin ATLIOĞLU
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Funda ÇOBAN

**Niğde
Haziran, 2018**

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum 'Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkileri: Kilis Örneği' başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım
09.07.2018 (tarih)

(imza)
Hatice BİLDİK


ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üy. Yavuz YILDIRIM danışmanlığında Hatice Erayman (Bildik) tarafından hazırlanan "Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkileri: Kilis Örneği" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.


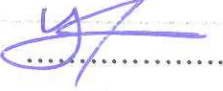

Tarih: 22/06/2018

JÜRİ :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yasin ATLIOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Funda ÇOBAN


.....

.....

.....

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Hünkar GÜLER
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

2011 yılından itibaren Suriye’de Arap Baharı’ nın etkisiyle yaşanan iç savaş nedeniyle günümüz itibariyle yaklaşık 13 milyon insan -ki bu sayı Suriye nüfusunun yarısına tekabül etmektedir- ülkesini veya yerleşim yerini terk etmek zorunda kalmıştır. Özellikle başta sınır komşuları olmak üzere dünyanın birçok yerine yayılan sığınmacıların en çok göç ettikleri yer Türkiye olmuştur. Ülkemizin hemen hemen bütün bölgelerine yayılan Suriyelilerin yaşadığı kentlerden biri de sınıra yakın olması sebebiyle ilk geldikleri şehirlerden olan ve bu ilin kendi nüfusundan sayıca fazla oldukları Kilis’tir. Diğer şehirlerde olduğu gibi bu büyük göç dalgası Kilis’te de sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve kentsel bazı değişikliklere neden olmuştur.

Bu çalışmada Suriye’deki iç savaştan kaçan insanların Kilis’teki kent hayatına kamusal alanla sınırlı etkileri araştırılmış ve çıkan sonuçlar nesnel bir şekilde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının yazılması süresince bilgi ve tecrübeleriyle ufkumu açan danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM' a yardımlarından dolayı teşekkür eder, öğrenim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen aileme en içten duygularıyla sonsuz sevgi ve minnettarlığımı vurgulamak isterim.

Hatice BİLDİK
HAZİRAN 2018

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SURİYELİ SİĞINMACILARIN KENT HAYATINA ETKİLERİ: KİLİS
ÖRNEĞİ

BİLDİK, Hatice
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM
Haziran 2018, 106 sayfa

Günümüzde politik, ekonomik, sosyo- kültürel ve teknolojik değişim ve gelişimler küreselleşmenin de etkisiyle tüm dünyaya yayılmıştır. Arap ülkelerindeki halkların demokrasi bilincinin gelişmesiyle yönetimin değişmesine yönelik başlattıkları Arap Baharı süreci 17 Aralık 2010’ da Tunus’ta başlayarak Ortadoğu coğrafyasına kısa sürede yayılmıştır. Bu radikal süreç 21. Yüzyılın en önemli olayı olarak nitelendirilmektedir. Çünkü bu olay kimi ülkelerde yönetimlerin değişmesine, kimi ülkelerde ise hala devam etmekte olan iç savaşın yaşanmasına neden olmuştur. 2011 yılında Suriye’ ye sığınan “Bahar” burada birçok insanın ölümüne yol açan kanlı bir iç savaş şekline dönüşmüştür. Savaştan kaçan Suriyeliler farklı birçok ülkeye sığınırken bu göçten en büyük payı ülkemiz almıştır. Ülkemize gelen 3 milyon 250 bin Suriyeli’nin yaklaşık 132 bini bir sınır kenti olan Kilis’te yaşamaktadır. Bu rakam Kilis nüfusundan fazladır. Bu çalışma Arap Baharı ve Arap Baharının neden olduğu göç ve göç sonrasında oluşan sığınmacılık durumu hakkında bilgi vererek Suriyeli sığınmacıların geldikleri yerleri kentsel sorunlar açısından nasıl etkilediklerini ölçmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla Kilis’teki yerel halka kamuoyu yoklaması niteliğinde anket uygulanarak halkın sığınmacılarla ilgili değerlendirilmeleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Göç, Suriyeli Sığınmacılar, Kent, Kilis.

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**THE AFFECTS OF SYRIAN REFUGEES TO THE URBAN LIFE: THE CASE
STUDY OF KİLİS**

BİLDİK, Hatice
Public Administration
Supervisor: Assistant Professor Dr. Yavuz YILDIRIM
June 2018, 106 pages.

Today; political, economical, socia-cultural and technological change and development has spread to the all over the word together with globalization. On 17 th December of 2010, the Arap Spring process that started in the intention for changing the administration by the progression in the democratical consciousness of Arabic people spreaded to the Middle East region from Tunusia in a short period of time. This fundamentalist process is described as the most important event at the 21 st century. Because this process caused change of administrations in some countries, while in others it caused still on going civil wars. The Spring spreated to Syria in 2011 had transformed into a bloody civil war that has killed many people here. While the Syrians fleeing the war took refuge in many different countries, our contry took the greatest share of this migration. Appraximateli 132 of 3 million 250 thousands Syrians who come to our country live in Kilis, a border city. This figure is more than Kilis population. By giving information about Arap Spring the migration raused from Arap Spring and the asylum situation that occurred after migration, this study aims how the Syrian asylum seekers affected the urban problems. For this purpose, people's evaluation about the asylum seekers were tried to be learned by a questionnaire that applied as a public opinion poll to the local people in Kilis.

Key Words: Arap Spring, Migration, Syrian Refugees, Urban, Kilis.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vviii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU VE ARAP BAHARI' NIN ETKİLERİ

1.1. Orta Doğu'nun Jeopolitik Önemi	6
1.2. Arap Baharı'nın Arka Planı.....	9
1.3. Arap Baharı ve Ortaya Çıkış Nedenleri.....	13
1.3.1. Tarihsel nedenler	16
1.3.2. Toplumsal nedenler	16
1.3.3. Siyasi nedenler	17
1.3.4. Ekonomik nedenler.....	18
1.3.5. Küresel nedenler	20
1.4. Arap Baharı'nın En Fazla Etkilediği Ülkeler	21
1.4.1. Tunus	21
1.4.2. Mısır	23
1.4.3. Yemen	24
1.4.4. Libya	26
1.4.5. Bahreyn.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇ

2.1. Suriye İç Savaşı.....	30
2.2. Göç ve Göçle ilgili Temel Kavramlar	34
2.3. Türkiye' de Sığınmacılıkla İlgili Düzenlemeler	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİ SİĞINMACILAR VE KİLİS ÖRNEĞİ

3.1. Genel Olarak Türkiye' deki Suriyeli Sığınmacılar	45
3.1.1. Türkiye'deki Sığınmacılarla İlgili Sorunlar.....	52
3.2. Kilis'teki Suriyeli Sığınmacılar	57
3.2.1. Kilis Öncüpınar Konaklama Merkezi (Kampı).....	61
3.2.2. Kilis Elbeyli Konaklama Merkezi (Kampı).....	62
3.2.3. Kilis Merkezde Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar	62
3.3. Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkileri	64
3.4. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'teki Etkilerine Yönelik Bir Araştırma.....	69
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
KAYNAKÇA	80
EK.....	96
ÖZ GEÇMİŞ.....	96

TABLULAR LİSTESİ

Tablo	Tablo Başlığı	Sayfa
3.1.	Türkiye’deki Geçici Barınma Merkezleri	48
3.2.	Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Sığınmacıların Yaşlarına Göre Dağılımı	51
3.3.	Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyete Göre Dağılımı	52
3.4.	Kilis İli ve İlçe Merkezleri Nüfusu	59
3.5.	Kilis’teki Suriyeli Sığınmacılar	63
3.6.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis’teki Kamu Binalarının Artmasına Katkı Sağlama Durumu	71
3.7.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kamusal Hizmetlerin Artmasına Olumlu Katkı Sağlama Durumu	73
3.8.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kendilerine Belirlenen Alanlarda (konteyner kentler vb.) Yaşamlarını İdame Ettirmeleri Gerektiğine İlişkin Durum	74
3.9.	Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te Her Türlü İnsanca Yaşama Koşullarından Uzak Yaşamaktadırlar Görüşüne İlişkin Durum	75
3.10.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kağıt, Plastik Toplayıcılığı, İnşaat İşçiliği ve Dilencilik Gibi Marjinal İşlerde Çalışma Durumu	77
3.11.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kamusal Hizmetlerin Kalitesini (niteliğini) Artırma Durumu	78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Şekil Başlığı	Sayfa
3.1.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis'teki Kamu Binalarının Artmasına Katkı Sağlama Durumu	72
3.2.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kamusal Hizmetlerin Artmasına Olumlu Katkı Sağlama Durumu	73
3.3.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kendilerine Belirlenen Alanlarda (konteyner kentler vb.) Yaşamlarını İdame Ettirmeleri Gerektiğine İlişkin Durum	75
3.4.	Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te Her Türlü İnsanca Yaşama Koşullarından Uzak Yaşamaktadırlar Görüşüne İlişkin Durum	76
3.5.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kağıt, Plastik Toplayıcılığı, İnşaat İşçiliği ve Dilencilik Gibi Marjinal İşlerde Çalışma Durumu	77
3.6.	Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kamusal Hizmetlerin Kalitesini (Niteliğini) Artırma Durumu	79

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Ç.H.C.	: Çin Halk Cumhuriyeti
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devlet
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
RCD	: Kalkınma İçin Bölgesel İş Birliği
RF	: Rusya Federasyonu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vd.	: ve diğerleri

GİRİŞ

İnsanların doğup büyüdüğü yurtlarını, ailelerini ve yakın akrabalarını terk etmek zorunda kalmaları, hiç bilmedikleri topraklara gelip yerleşmeleri en kötü tecrübelerdendir. Suriye'deki iç savaş, insanlık tarihinin her daim en hassas bölgelerinden biri olan Orta Doğu'nun tamamını etkilemiş, aynı zamanda büyük insani krizlere sebep olan bölgesel ve küresel bir kriz halini almıştır. Türkiye'de de her geçen gün sayıları artan Suriyeli sığınmacılar, çeşitli toplumsal sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunların insani kriterler göz ardı edilmeden toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla birlikte düşünülerek çözülmesi oldukça zordur.

Uluslararası toplumun Suriye sorununun çözümünde etkili roller almaması veya Suriyelilerin iç savaştan etkilenme derecelerini en aza indirecek çözümler üretememesi krizin büyümesine neden olmuştur. Yaşanan olaylar nedeniyle mal ve can güvenliği olmayan, kendi istekleriyle veya zorla ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, öncelikle komşu ülkelere göç etmişlerdir. Gittikleri ülkelerde sosyal ve ekonomik sorunlara neden oldukları kadar en başta ekonomik olmak üzere olumlu katkılar da sağlayan Suriyeli sığınmacılar iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren gerek bireysel gerekse kitleler halinde Türkiye'ye resmi veya gayri resmi yollarla gelmişlerdir. Özellikle Suriye sınırında bulunan kentlere yerleşen veya bu kentleri geçiş bölgesi olarak kullanan sığınmacılar hiç şüphesiz bu şehirlerde konut, çevre, kamu hizmetleri gibi alanlarda çeşitli sorunsallara neden olmuşlardır.

Tarih boyunca zengin doğal kaynakları nedeniyle dünyanın gözünün üstünde olduğu Orta Doğu coğrafyası daha önce hiç karşılaşmamış olduğu, belki de yaşadığı en büyük toplumsal ve siyasi bir karışıklıkla baş başadır. Uzun yıllar anti demokratik yöntemlerle yönetilen Orta Doğu ve Kuzey Afrika halkları örgütlü veya örgütsüz bir şekilde ayaklanmışlardır. Ortadoğu'daki Arap halkı artık özgürlük, demokrasi ve insan hakları talep etmektedir. Bu taleplerin yerine getirilmesi adına halkın sokaklara dökülerek eylem yapması sonucu mücadele ve çatışmalar yaşanmıştır. Bu mücadele ve çatışmalara Arap Baharı adı verilmiştir. Arap İsyancıları sonucunda bazı ülkelerdeki diktatöryel rejimler değişime kapı aralarken bazıları bu isyanları kanlı bir şekilde bastırmaya çalışmıştır. Tarihi ve kültürel ortak noktalarımızın olduğu Arap dünyası birçok sorunla karşı karşıyadır. Bu ülkelerden biri olan Suriye, 910 km'lik bir sınıra sahip olarak Türkiye'nin en uzun kara sınırını oluşturur. Ayrıca bu ülkeyle tarihsel ve

kültürel bağlarımız bulunmasının yanında sınırın iki yakasında yaşayan çok sayıda insan arasında akrabalık bağları bulunmakta ve çok sayıda insan sınıra yakın yerleşim yerlerinde ikamet etmektedir. Bu durum Suriye'deki iç savaştan kaçan insanların öncelikle bizim ülkemize sığınmalarına neden olmuştur.

Bu çalışma uluslararası hukuk, sosyoloji, kentleşme ve siyaset bilimi alanlarının temas ettiği bir konuyu içermektedir. Konunun genişliği nedeniyle bu kavramlara çoğunlukla tanım düzeyinde değinilecek ve ağırlıklı olarak kentleşme ve siyaset bilimi bağlamında bir değerlendirme yapılacaktır. Tezin başlığında yer alan kent hayatına etkileri ifadesinden anlaşılması gerekenler hakkında şunlar söylenebilir: Çalışma, Kilisliler'in Suriyeli sığınmacıların kent hayatına etkilerine dair görüşlerine odaklandığı için hizmetler, bu hizmetleri yürüten kamusal birimler ve binalar gibi noktalardaki değişimler üzerinedir. Dolayısıyla çalışmanın sınırlılıkları gereği, üzerinde durulan konular olarak kent hayatının özellikle kamu hizmetleri, sığınmacıların çalışma ve yaşam alanları ile ilgili bölümü konu alınmıştır.

Ülke geneline özellikle de sınır kentlerine dağılan sığınmacılar buralarda bir takım sosyo-ekonomik, siyasi, kültürel, kentsel ve çevresel değişimlere neden olmuşlardır. Kilis de bu kentlerden biridir. Ayrıca Kilis kendi nüfusundan daha fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu çalışmada Orta Doğu, Arap Baharı, göç olgusu ve genel olarak ülkemizdeki ve Kilis'teki sığınmacılar hakkında bilgiler verilerek sığınmacıların kentsel sorunlara ve kamu hizmeti alanlarına etkilerini belirlemeye yönelik Kilis halkının bu konularla ilgili düşüncelerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Ayrıca çalışma ile birlikte, Kilis ilinde konteyner kentlerin dışında yaşayan Suriye halkının karşı karşıya kaldığı durumlarla ilgili bir analiz yapmak, buna paralel olarak Kilis'te yaşayan Türkiye vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılarla nasıl bir etkileşim kurduğuna dair tespitlerde bulunmak amaçlanmaktadır. Suriyelilerin kenti nasıl etkilediklerine dair bir çerçeve çizmek için çeşitli veriler toplanmıştır. Böylece, araştırma verilerine dayalı olarak önerilerde bulunulması amaçlanmıştır. Kendi ülkelerinden göç etmek zorunda kalan kalabalıklar göçtükleri yerleşkelere ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel fayda ve zararlar götürür. Bu araştırma sığınmacıların göç ettikleri yerlere fayda ve zararlarını tespit etmek ve bu bulgular doğrultusunda yeni çözüm önerileri sunabilmek için önemlidir. Araştırmada örnek il olarak Kilis ili seçilmiştir. Kilis, resmi rakamlara göre kendi nüfusundan çok daha fazla Suriyeli

sığınmacıya ev sahipliği yapan Güneydoğu'da bulunan sanayileşmenin az olduğu bir sınır kentidir. Böylece sığınmacıların hemen hemen ilk geldikleri ve daha çok geçiş bölgesi olarak kullandıkları Kilis'e kentsel etkileri daha iyi analiz edilecektir. Ayrıca bu çalışmayla birlikte uzun süredir Suriyeli sığınmacıları konuk eden yerli halkın Suriyeli sığınmacılarla ilgili değerlendirmeleri ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Arap Baharı olarak adlandırılan, 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve küreselleşme olgusunun etkisiyle neredeyse tüm Arap yarımadasını derinden etkileyen olaylar yıllardır süren iç savaş nedeniyle en çok Suriye'yi etkilemiştir. Devam eden iç savaşın bir sonucu olarak Türkiye'ye 3 milyon 583 bin 434 kişi bireysel olarak ya da gruplar halinde göç etmek zorunda kalmıştır. 2011 yılı Mart ayında diğer ülkelerden farklı olarak hızlı bir şekilde iç savaşa evrilen Arap Baharı'nı en uzun süre yaşayan ülke Suriye olmuştur. Suriye'deki iç savaş hala devam etmektedir. Can güvenliği tehlikede olan Suriyelilerin önemli bir kısmı komşu ülkelere kaçmıştır. Bu ülkelerin başında gelen Türkiye'deki sığınmacılar genellikle büyük kentlere veya sınıra yakın yerlere dağılmıştır. Resmi olmayan rakamlara göre Kilis ilindeki Suriyelilerin sayısının 200.000'e yaklaştığı ifade edilmektedir. Çalışmada yerli halk ile yapılan anketle Kilis'te bulunan Suriyelilerin kenti nasıl etkiledikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bilgilerle Türkiye'de uzun yıllar beraber yaşanılacağı öngörülen Suriyeli sığınmacılar için oluşturulacak kentsel politikalara ve kamu hizmetleri politikalarına ışık tutmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada ilk bilgiler yüz yüze görüşme yöntemiyle anket uygulanan Kilis halkından elde edilmiştir. İkincil verilerin bazıları konuyla ilgili kitap, dergi, makale, bildiri gibi bilimsel çalışmalardan diğeri ise bazı kamu kurumlarının yayımladıkları raporlardan sağlanmıştır. İnternet kaynaklarından araştırma yapılarak bilgi alınmıştır. Çalışmanın her aşamasında doğrudan gözlem de yapılmıştır. Fakat çalışma genel olarak doğrudan veri toplama üzerine kurulmuştur. Soru kağıdı (anket) değişkenleri daha çok kamusal hizmetleri dikkate alan genel konulara ilişkin sorular olarak belirlenmiştir.

Ülke genelindeki, özellikle barınma merkezleri dışında kalan sığınmacıların buldukları yerlerde kamu hizmetlerinin sayısının artmasına fakat niteliğinin azalmasına neden oldukları, kamu binalarının sayısını etkiledikleri, inşaat ve tarım

işçiliği, seyyar satıcılık, simitçilik gibi marjinal işlerde çalıştıkları, yerel halkın Suriyelilerin kendileri için belirlenen alanlarda yaşamalarını istedikleri varsayıldığından araştırma genel olarak bu konular üzerine kurulmuştur. Araştırmada kullanılan yöntem ise rastgele örneklem seçimi ile Kilis'te yerleşik kişilerin Suriyelilerle ilgili görüşlerini toplamayı amaçlayan anket uygulamasıdır. Bu uygulama, çalışmanın teorik tanımlar ve kişisel gözlemlerin ötesine geçebilmesi, Kilislilerin görüşlerinin bir kamuoyu yoklaması niteliğinde genel bir fikir vermesi ve göçmenlerle ilgili değerlendirmeleri anlamlandırmak amacıyla yapılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Orta Doğu ve Arap Baharı'nın Etkileri başlığı incelenerek Orta Doğu'nun tanımı, farklı görüşlere göre hangi ülkelerden meydana geldiği, neden önemli olduğu gibi konular hakkında bilgi verilerek Arap Baharı kavramı ve nedenleri hakkında bilgi verilerek Arap Baharı'nın en çok etkilediği ülkelerde yaşanan süreç anlatılmıştır. Daha sonra araştırmanın ikinci bölümünde Suriye İç Savaşı ve göç olgusu, göçle ilgili olarak göçmenlik, mültecilik ile sığınmacı gibi temel kavramlar tanımlanmaya çalışılmış, Türkiye'deki mülteci ve sığınmacıların hukuksal durumu ve bunların statüsü incelenmiştir. Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde Türkiye ve Kilis'teki Suriyeli sığınmacıların genel durumlarına bakılmıştır. Suriyeli sığınmacılarla ilgili karşılıklı yaşanan sorunlar konusu ele alınmış, kent ve göç konusuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde ayrıca araştırma verilerinin analiz yöntemi hakkında da bilgi verilmiştir. Yine bu bölümde Kilis'teki yerel halkla yapılan anket sonuçları tablolar halinde tezin anlamsal bütünlüğü göz önünde bulundurularak başlıklar altında değerlendirilip yazıya aktarılmıştır. Son olarak bu bölümde konuyla ilgili yapılacak düzenlemelere ışık tutmak amacıyla sonuç ve öneri kısmı ile genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORTADOĞU VE ARAP BAHARI' NİN ETKİLERİ

Son yıllarda Türkiye'ye yönelik göçün artmasında ve Türkiye'deki Suriyeliler'in sayısının artışıdaki temel etmen, Arap Baharı olarak adlandırılan sürecin oluşturduğu Suriye'deki iç savaş ve bu bölgedeki istikrarsızlıktır. Dolayısıyla öncelikle Orta Doğu'da yaşanan gelişmelere ve bunların sonuçlarına bakılacaktır. Bu bölümde Orta Doğu'ya dair tarihi ve coğrafi bilgilerin devamında, coğrafyanın geçmişte ve günümüzde neden bu kadar önemli olduğu, Arap Baharı sürecine ilişkin tanımsal ve nedensel bilgilerle ilişkilendirilerek anlatılmıştır. Bununla beraber, Arap Baharı'nın etkisi olarak ayaklanma veya iç savaşın olduğu Orta Doğu ülkelerinde yaşanan halk isyanları hakkında bilgiler verilmiş özellikle Suriye'deki iç savaş ortamına nasıl gelindiği ve sürecin sonuçlarının neler olduğu yorumlanmıştır.

1.1. Orta Doğu'nun Jeopolitik Önemi

Daha çok coğrafi bir bölgeyi ifade etmek için kullanılan Orta Doğu kelimesinin tam olarak hangi ülkeleri veya hangi alanı anlatmada kullanıldığı konusunda tam bir fikir birliği oluşmamıştır. Fakat köklü bir geçmişe sahip bu bölgeye coğrafi keşiflerin de artmasıyla değişik zamanlarda Asya, Yakın Doğu, Küçük Asya gibi isimler verilmiştir.

“Anatolia” adı, İtalyanca “Levant”, Latince “Orient”, sözcükleri ile aynı anlamdaki (Güneşin doğması) Yunanca bir sözcükten gelmektedir. Bu adlar, kendileri için bilinen dünya Doğu Akdeniz topraklarıyla sınırlı olan halkların bakış açısını yansıtmaktadır. Daha sonraları çok uzaklarda, çok daha büyük bir Asya olduğunu öğrenen Akdeniz halkları, kendi Asya'larına “Küçük Asya” adını vermişlerdir. Benzer şekilde yüzlerce yıl sonra Batı ufuklarından bakınca çok daha uzakta bir Doğu belirdiğinde ise eskiden beri bildikleri “Doğu”, bu kez, önce “Yakın”, sonra da “Orta” Doğu olarak anılmaya başlanmıştır (Lewis, 2017: 32-33). Uygarlıkların beşiği kabul edilen Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki bereketli topraklar tarihin ilk dönemlerinden itibaren ulusların ilgisini çekmiştir. Hititler, Persler, Yunanlılar, Partlar, Romalılar,

Sasaniler, Türkler ve 19. Yüzyıldan itibaren İngiltere, Almanya, Fransa ve 1940'lardan itibaren ise İngiltere, ABD ve SSCB bölge ile yakından ilgilenmiş, bölge zenginliklerine sahip olma ve bölgenin jeopolitik değerlerinden yararlanma savaşı vermiştir (Pehlivanoglu, 2004: 54).

Orta Doğu diye bilinen bölge coğrafi olarak Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının kesişme bölgesinde yer alır. Kuzeyinde Rusya Federasyonu, doğusunda Hindistan, güneyinde Hint Okyanusu, güney batısında Afrika ülkeleri ve kuzeybatısında ise Avrupa ülkeleri vardır. Günümüzde bu bölgede 18 adet müstakil devlet bulunmaktadır. Bunun dışında diğer tanımlara göre ise bölgeyi Akdeniz'den Pakistan'a kadar uzanan ve Arap Yarımadası'nı kapsayan, güneybatı Asya'da, tarihsel ve kültürel yakınlığı olan ülkelerin oluşturduğu coğrafi bölge olarak ifade edebiliriz (Dursun, 2010: 1233-1234). Orta Doğu kavramı köken olarak Avrupa merkezli bir anlayışa dayanır ve İngilizlerin 19. yy. da kullanmaya başladıkları bir kavramdır. Bu anlayışa göre Orta Doğu ülkeleri; Suriye, Irak, Ürdün, İsrail, Lübnan, İran, Filistin, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Kuveyt, Bahreyn, Yemen ve Mısır'ı içine alır. Zaman içinde Avrupalı devletlerin bölgedeki çıkarlarının ve politikalarının değişmesiyle Orta Doğu kavramı da değişikliğe uğramıştır. Örneğin XIX. yüzyılda Orta Doğu Balkanlar'dan başlarken, bugün İran, Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye'nin çevrelediği bölgeyi kapsamaktadır. Bölgeye Sudan, Somali ve Afganistan'ı ekleyen yaklaşımlar da mevcuttur (Arı, 2008: 25-27).

Orta Doğu'nun eski çağlara kadar uzanan geçmişi ve kültürel özelliklerinin yanında, jeostratejik ve jeopolitik konumu nedeniyle de tarih boyunca güçlü devletler bu bölgede hakimiyet kurmak istemiştir. Uluslararası platformda güç sahibi olmak isteyen devletler, bölgeyi ele geçirip egemenlik kurabilmek için dolaylı veya dolaysız işgallerde bulunmuşlardır (Türkman, 2007: 223). Hala Orta Doğu'nun coğrafi sınırlarının tam olarak neresi olduğu hakkında tartışmalar sürse de bu konudan daha değerli olan şey bölgenin sahip olduğu doğal kaynakları ve stratejik önemidir. Orta Doğu'nun bu kadar önemli olmasının sebepleri şöyle sıralanabilir:

Dünya petroleri kaynaklar bakımından %67 oranıyla Orta Doğu bölgesinde toplanırken, doğalgaz yatakları bakımından ise iki bölgede yoğunlaşmıştır. Bu bölgelerden biri olan Orta Doğu'da yaklaşık %34 oranında doğalgaz yatakları bulunmaktadır. Petrol ve doğalgaz kaynaklarından azami derecede yararlanan ABD,

Avrupa, Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti açısından bu kaynakların üretilmesi, satışı ve güvenli bir şekilde ilgili devletlere ulaştırılması stratejik öneme sahiptir (Üşümezsoy ve Şen, 2003: 70). Ayrıca Orta Doğu petrolü karada bulunduğundan denizden çıkartılan petrole göre çıkarma maliyeti daha düşüktür (Yılmaz, 2016: 106).

Yerküre üzerindeki önemli su kaynaklarına sahip olan ve ticaret için gerekli su yollarına (Fırat, Dicle gibi nehirler ve Süveyş Kanalı, Hürmüz Boğazı, Babül Mendep Boğazı, İstanbul ve Çanakkale Boğazları gibi önemli boğazlar) yakın bölgeleri barındıran Orta Doğu, özellikle geçmişin ticaret yollarına sahip olmasıyla ve günümüzde çevresel kirlilik faktörü nedeniyle hızla azalan su kaynaklarının öneminin arttığı düşünüldüğünde sırf bu nedenlerden bile çatışma ortamına sebep olabilecek bir coğrafyadır. Bunun dışında, üç büyük semavi dinin kutsal merkezlerinin bölgede bulunması ve bu sebeple birçok medeniyetin beşiği konumunda olması Orta Doğu'yu cazip bir yer haline getirmektedir (Turan, 2003: 27) .

Bölge, Doğu ve Batıyı birbirine bağlayan önemli ticaret yollarına sahip olması nedeniyle de büyük devletlerin her zaman dikkatini çekmiştir. Ayrıca bu bölge karışık etnik yapıya sahip birçok topluma ev sahipliği yapmaktadır. Bu anlamda Orta Doğu sömürgeci devletler için ilgi duyulan ve en azından kontrol altında tutulması gereken bir yer olarak görülmüştür (Karadeniz, 2016: 21).

Orta Doğu'daki siyasi yapılanma genel olarak anayasal monarşi, diktatörlerin geniş yetkilere sahip olduğu göstermelik parlamenter sistemler olarak görünmektedir. Günümüzde bu bölgede mezhep farklılıkları, ideolojik çatışmalar ve siyasal İslam'ın şekillendirdiği siyaset, diktatörlüğün veya askeri-siyasi parti yönetimlerinin yerini İslami siyasi partilerin almaya başladığı ve demokrasi şemsiyesi altında az da olsa halkın iradesinin yansıtılmaya çalışıldığı, bunun da “silahsız devrim” veya “nitelikli halk hareketi” şeklinde ortaya çıktığı bir döneme girilmiştir (Altunışık, 2013: 76).

Orta Doğu ülkeleri her ne kadar yönetim şekilleri ile temel hak ve özgürlükler açısından olumsuz eleştiri olsa da bölgedeki birçok ülke vatandaşlarından pek çok alanda vergi almama, kamusal yardımlar, eğitim, sağlık vb. hizmetlerin ücretsiz sunulması gibi sosyal devlet anlayışını gösteren uygulamalarda oldukça başarılıdır.

Orta Doğu, 21. Yüzyıl'a kargaşa ve savaş ortamında girmiştir. Mısır, Mezopotamya ve Arap medeniyetlerinin beşiği, insanlara sevgi ve barış telkin eden üç

büyük göksel dinin doğduğu yer olan Orta Doğu günümüzde istikrarsızlık, despot yönetimler, kökten dinci terörizm ve savaşı yaşamaktadır. Avrupa, Asya ve Afrika anakara parçaları ile Akdeniz ve Hint okyanusu arasında, kıtaları ve denizleri birbirine bağlayan kara ve deniz ticaret yollarının düğüm noktası olma özellikleriyle tarih boyu ulusların ilgisini çeken bu bölge, 20. Yüzyıl başlarında varlığı tespit edilen ve önemi artan zengin doğal kaynakları nedeniyle yüzyıllar boyunca uluslararası çatışmaların odak noktası olmuştur. Sahip olduğu zengin doğal kaynakların uluslararası paylaşım mücadelesi sonucu bölge günümüzdeki şeklini almıştır (Pehlivanoglu, 2004: 13). Orta Doğu'daki Arap ülkelerinde ortaya çıkan siyasi, hukuki, ekonomik ve toplumsal sorunlar mezhep farklılıklarının da dinamitediği çatışma ortamındaki insanların daha çok demokratik nedenlerle ayaklanmalarına ve isyan çıkarmalarına neden olmuştur. Adeta bir domino etkisiyle şehirden şehire, ülkeden ülkeye yayılan özellikle iktidara karşı başlatılan hareketler silsilesi ait olduğumuz yüzyıla damgasını vuran büyük bir dönüşümü oluşturmuştur.

Arap Baharı, ağırlıklı olarak SSCB'nin Prag müdahalesine karşı verilen ve liberal dünya açısından otoriter rejimlere karşı çıkışı kastederek kullanılan Prag Baharı'na atıf içerirken daha muhalif ve radikal çevreler ise Arap İsyanları/Kalkışması/Uyanışı tabirlerini tercih etmektedir (Yıldırım, 2014: 1). Bu çalışmada, ortaya çıkmasındaki nedenlerin tam olarak ne olduğu hakkında fikir birliğinin olmadığı gibi isminin de tartışma konusu olduğu süreci anlatırken daha çok, başladığı ilk zamanlarda yaygın olarak kullanılan ifade yani "Arap Baharı" ifadesi kullanılmıştır.

1.2. Arap Baharı'nın Arka Planı

Arap Baharı olarak adlandırılan süreç 2000'li yıllarda Arap yarım adasında ve bazı Kuzey Afrika ülkelerinde halk tarafından devlet yönetimine karşı başlatılan halk hareketleridir. Arap Baharı yorumlanırken Orta Doğu'nun geçmişi bugünün ve geleceğinin belirlenmesinde büyük öneme sahiptir. Bu nedenle Arap Baharı üzerine yorum yapılırken sürecin başlamasından önceki dönem unutulmamalıdır.

Eylemlerin ortaya çıkmasından önceki dönemde Orta Doğu rejimlerinin karakteristik özelliği temsili ve demokratik olmamalarıdır. İktidarlar meşruiyetlerini ya askeri bir darbeden ya da monarşik tarihlerinden almaktaydılar. Bu rejimlerde halk devre dışı tutulmaktaydı. Bununla beraber iktidarın halk tarafından meşru kabul edildiği ülkeler Arap Baharı'ndan dolayı etkilenmiştir. Meşruiyetin daha fazla olduğu ülkelerde halk hareketleri kısa süreli gelişmiş veya rejimi değiştirecek etkide bulunmamıştır.

İktidara darbe ile gelip baskıcı politikalar izleyen Suriye, Libya, Tunus, Mısır gibi demokrasinin gelişmediği Orta Doğu ülkelerinde Arap Baharı şiddetli bir biçimde yaşanmıştır. Arap Baharı öncesi döneminin bir özelliği de bu ülkelerin önemi bölge dışındaki güçlü devletlerin çıkarlarıyla orantılandırılmış olmasıdır. Bu anlamda bölge aktörleri genel olarak Batılı devletlerin çıkarları doğrultusunda kullanılmışlardır (Oğuzlu, 2011).

Bölgedeki bir diğer kıstas küresel hâkimiyet mücadelelerinin bölgesel aktörlerinden birisi olan Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) bölgeye ilişkin politikalarının Orta Doğu'daki kargaşa ortamında genel dinamiklerin oluşmasında çok önemli olmasıdır. Buradaki rejimlerin devamlılığı ve meşruiyetleri ABD ile kurdukları ilişkilerden kaynaklanmaktadır. ABD'nin bölgeye ilişkin politikalarının gerçekleştirilmesinde bölge rejimlerinin oynadıkları roller belirleyici olmuştur. ABD ile yapılan yakın işbirliği paradoksal bir şekilde rejimleri güçlendirirken, bölgedeki liderlerin kendi halklarının gözündeki meşruiyetlerinin aşınmasına neden olmuştur. Arap Baharı öncesi ABD'nin bölgeye ilişkin en önemli çıkarları İsrail'in konumu ve başta petrol olmak üzere enerji kaynaklarının Batı'ya akışı gösterilebilir. İsrail'in toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin devamlılığının sağlanması, ABD'nin temel isteğidir. Bölgedeki petrolün Batı'ya aktarım yollarının korunması ve petrolün Batı'ya makul fiyatlardan erişiminin sağlanması kritik önemdedir. ABD'nin coğrafyadaki diğer bir amacı ise küresel aktörlerin bölgeye erişimine, bölge kaynakları üzerinde hâkimiyet kurmalarına engel olmak ve bölgedeki devletlerin ABD'nin bu hegemon rolünü sorgulamalarını zorlaştırmaktır (Oğuzlu, 2011).

Kargaşa ortamının oluşmasında ve gelişim aşamasında dış etkenler açısından en dikkat çekici unsur Amerika'nın Orta Doğu'ya ilişkin çıkarlarından bahsedilirken bunların arasında bölgenin daha liberal ve demokratik bir karakter kazanmasının yer

almamasıdır. ABD uzun yıllar istikrar ve demokrasi arasındaki dengeyi istikrardan yana kurmayı tercih etmiştir. Bölgedeki rejimler, bütün anti-demokratik ve anti-liberal özelliklerine rağmen, Amerika'nın bölge politikalarına hizmet ettikleri müddetçe, Amerikan yönetimleri tarafından çeşitli şekillerde desteklenmişler ve süreklilikleri sağlanmıştır.

Ayrıca El Kaide'nin ve radikal İslamcı grupların Orta Doğu coğrafyasında son yıllarda güçlenmesinde bölgedeki rejimlerin ABD ile kurdukları faydacı ve stratejik ilişkiler önemli olmuştur. Örneğin 1963'te milliyetçi Ba'as Partisi'nin iktidarı ele geçirmesinden günümüze Suriye'de siyasal iktidara karşı en etkili ve örgütlü muhalefet İslam'ı siyasal bir ideoloji olarak benimseyen gruplardan gelmiştir. Otoriter yönetimler tarafından ülke siyasetinden dışlanmak ve aşağılanmak, Suriyeli siyasal İslamcıların yönetimden uzaklaştırıldıkları düşüncesi sebebiyle de kendilerine dini ideolojinin yoğun olarak kullanıldığı dar çerçevede bir siyaset tarzı benimsemelerine neden olmuştur. ABD'nin Orta Doğu'yu demokratikleştirmek için uyguladığı planlar ve Arap Baharıyla birlikte oluşan yönetim karşıtı ayaklanmalar siyasal İslamcıların iktidara gelmesi açısından büyük bir fırsat oluşturmuştur (Atlıoğlu, 2014: 69-87). İktidara karşı olan radikal İslamcı gruplar, rejimi en çok Amerikan politikalarını sürdürmek ve desteklemekle suçlamış ve bunu öne sürerek halkın desteğini kazanmıştır. Sonuçta, ABD'nin istikrarını temel alan bölgesel politikalar, uzun vadede Amerikan karşıtlığını körüklemiştir. Arap Baharı öncesinde ABD bu çıkmazdan kurtulmak için bölgenin demokratikleşmesine daha fazla destek vererek Orta Doğu politikalarında yeni bir adım atmıştır.

Bölge halklarının demokratik olgunluğa ve bilince sahip olmadıkları, demokrasiyi iktidara gelmenin ve orada kalmanın bir aracı olarak gördükleri, bölgenin demokratikleşmesinin dışarıdan zorlama yerine uzun vadede ülke içi dinamiklerce gerçekleşmesi gerektiği yönündeki düşünceler daha sıklıkla gündeme gelmiştir (Bayat, 2016). Ancak Arap dünyasının, Batı'nın öngördüğü şekilde ve oryantalist bir bakış açısıyla kontrol altında tutulabileceğine dair klasik görüşler, Arap Baharıyla kısmen sarsılmıştır. Bundan sonraki süreçte, önceki sürecin aynen devam etmeyeceği öngörüsü yapılabilir.

Arap Baharı sırasında yaşanmakta olan gelişmelerin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzlemde farklı sonuçlar doğurduğu görülebilir. Ulusal düzeyde ortaya

çıkan en önemli gelişme, mevcut rejimlerin hızlı bir şekilde yıkılmaları ve yerlerine demokratik usullerle halkların tercih ve beklentilerini yansıtacak yeni yönetimlerin gelme sürecinin başlamasıdır. Arap devletleri ilk kez bu kadar hızlı ve köklü bir demokratik değişim yaşamaktadırlar. Demokrasinin her zaman beklenen sonuçları içermediği ve bu sürecin uzun ve belirsizliklerle dolu olacağı söylenebilir. Ulusal düzeyde yaşanmakta olan bir diğer değişim, şu ana kadar baskıcı yönetimler tarafından oyun dışında tutulan önceki dönemin muhalif, İslamcı veya liberal kesimleri yeni dönemde siyasetin meşru aktörleri olmuş ve ülkelerinde yapılan seçimlerde iktidarın kuruluşunu etkilemiştir. Tunus'ta devrim sonrası yapılan ilk seçimleri İslamcılar kazanmış olması önemlidir.

Arap Baharının ulusal düzeyde yol açtığı bir diğer sonuç ise geçiş süreçlerinin içeride mezhepsel, siyasi ve etnik kanlı çatışmaları ortaya çıkarmasıdır. Geçen birkaç yılda gelişen çatışmaların, yeni çatışmaları da tetikleyeceği söylenebilir. Bunların dışında yaşanan iç savaşların bölgesel etkileri mevcuttur. Bölgesel düzeyde ortaya çıkan ilk etki, bölgedeki istikrarsızlık ve belirsizlik durumunun artmasıdır. Bölge ülkelerinin birbirlerine ve bölgesel güç dinamiklerine ilişkin düşünceleri radikal anlamda değişmektedir. Bu da bize bölge içi ilişkilerde bir kutuplaşma atmosferinin ortaya çıkmakta olduğunu göstermektedir. Bu durumun en iyi örneği Suriye yönetiminin Rusya ile yakın ilişkiler kurmasıdır (Atlıoğlu, 2014).

Arap Baharının uluslararası düzeyde ortaya çıkardığı etkilere gelince bunların ilki bundan böyle Kuzey Afrika, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgelerinin küresel sistemin dışarısındaki konumlarının yavaş yavaş sona ereceğidir. Bu bölgelerdeki ülkeler yaşayacakları liberal demokratik dönüşümlere paralel olarak küresel sisteme daha fazla entegre olacaklardır. Literatürde var olan bu bölgelerin asla liberal demokrasiye geçemeyeceklerine dair kuvvetli inanç bundan böyle zayıflayacaktır. İkinci olarak, Arap Baharı sırasında yaşanan gelişmeler ABD'nin bölgede sahip olduğu tartışmasız liderlik konumunu zayıflatmıştır.

Uluslararası düzeyde yaşanmakta olan bir diğer gelişme ise ABD'nin bölgedeki göreceli düşüşüne paralel olarak diğer küresel aktörlerin eskisine nazaran daha fazla bölgeye müdahil olmaya başlamalarıdır. Bölgedeki yerel aktörlerin çeşitlendiği, belirsizlik ortamının tırmandığı ve ABD'nin liderlik konumunun

zayıfladığı bir ortamda diğer küresel aktörler Orta Doğu'da daha rahat hareket etmeye başlamışlardır.

Yukarıda değinildiği gibi Arap Baharı ifadesi üzerinde bir uzlaşma yoktur ve bu kullanımı eleştirenler bulunmaktadır. Bu ifade, eski düzenin yeniden kurulabileceğini akla getirmektedir. “Bahar” yerine “uyanış” kelimesini kullanmak, daha sürekli ve istikrarlı bir dönüşümü sembolize etmektedir. ‘Uyanış’ bir kere başladıktan sonra tekrar uykuya yatmak ne kadar zor olacaksa, bu uyanışın uzun vadeye yönelik bir süreç olduğu da o kadar doğrudur. Yaşanan gelişmeler, bölge yönetimlerinin kendi halklarıyla kurduğu meşruiyet ilişkisinin yeniden tanımlanmaya başladığıdır. Yönetilenlerin rızasının belirleyici olduğu ve Orta Doğu halklarının artık kendi kaderlerini kendileri belirleme noktasında geri döndürülemez bir yere geldiği vurgulanmaktadır.

1.3. Arap Baharı ve Ortaya Çıkış Nedenleri

17 Aralık 2010'da Tunus'ta iş bulamamaktan ve geçim sıkıntısından dolayı seyyar satıcılık yapmak zorunda kalan 26 yaşındaki bilgisayar mühendisi Muhammed Bouazizi'nin kendini yakmasıyla başlayan ve devamında gelen başka ölüm haberleri ülkede infiale neden olmuştur (Kaya ve Hasar, 2012: 5). Halk büyük çaplı protestolar düzenlemeye başlamıştır. Muhammed Bouazizi'nin protestosu ve ölümü sonrasında gelişen isyan dalgası, Arap Baharı olarak adlandırılan sürece dönüşmüş ve neredeyse tüm Orta Doğu'ya yayılmıştır.

Tunus'tan sonra protesto gösterileri 25 Ocak'ta Lübnan ve Mısır'a, 3 Şubat'ta Yemen'e, 14 Şubat'ta Bahreyn'e, 18 Şubat'ta Libya'ya 25 Şubat'ta Ürdün'e, Martta ise Irak ve Suriye'ye sıçramıştır (Aktaş, 2012: 1-15).

Olayların hızlı bir şekilde yayılması, insanlar üzerindeki öfkenin genel bir hal aldığı ve kitlelerin bu tarz bir eyleme hazır olduğunu göstermektedir. Arap ülkelerinde yaşananların içsel nedenleri arasında uzun yıllardır süregelen otoriter yönetim şekli, halkın yoksulluğu, sosyal tabakanın kabilecilik veya mezhepsel ayrışma içerisinde olması, dış dinamiklerin sömürgecilik geleneğinin etkileri vardır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin liderleri, halklarının siyasi reform, bağımsız ve adil seçimler, hukukun üstünlüğünün tesisi gibi taleplerini yansıtmaktan uzak kaldıkları için halk

protestolarına neden olmuşlardır (Doğan ve Durgun, 2012: 62). Bunların içerisinde en büyük etkiye sahip olan neden, otoriter yöneticilerin demokratik hayata engel olmasıdır. Arap halkları gerek dini nitelikte gerekse uyruk niteliğinde olsun pek çok farklı görüş ve siyasi düşünce barındırmasına rağmen mevcut yöneticiler farklı seslerin yükseldiği siyasete izin vermemiştir. Böylece bu ulusların demokratikleşmesinin önüne geçilmiştir. Fakat yine de Arap toplumu karşılaştığı hukuki, ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlara verilen ad değişiklik gösterse de temelinde hürriyet ve eşitlik gibi demokratik unsurlar olan dönemsel tepkiler vermiştir. Bu dönemsel tepkiler otoriter yönetimler karşısında radikal değişiklikler doğurmasa da uzun vadede rejimleri zayıflatacak bilincin oluşmasında yapı taşı olmuşlardır. Bölgenin demokratikleşmesi için oluşan her yeni fırsatta Arap yönetimlerinin bir an önce hak ve özgürlüklere saygılı, çoğulcu demokratik yargılar üzerine kurulu hale gelmesinin şart olduğu ortaya konulmuş, bu sürecinse dış dünya tarafından desteklenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Yine de sonuçta otoriter yönetimler ve dış etkenlerin içerisinde oldukları menfaate dayalı ilişkiler nedeniyle demokratikleşme çabaları sönük kalmıştır. Arap coğrafyasındaki demokratikleşme çabalarının önemli bir adımı olan Arap İsyanlarının, ileri demokrasi seviyesine karşılık gelmediği, aksine zaman zaman isyanlarla Mısır örneğinde olduğu gibi daha da geriye gidildiği söylenebilir (Özdemir, 2017: 30-33). Ancak, Arap Baharı bu toplumun demokratikleşme isteği içinde olduğunu ve bu isteğin gerektiğinde cesarete dönüşerek büyük değişikliklerin yaşanmasına neden olabildiğini göstermektedir.

Gelinen noktada hala tam olarak sonuçlanmadığı söylenebilecek olan Arap Baharı, bölge halklarının şimdiye kadar yaşadıkları en büyük siyasal hareket olarak nitelendirilmektedir. Belirtilen coğrafyalardaki hemen hemen her ülkenin büyük veya küçük ölçekli etkilendiği olay her ülkede kendi dinamikleriyle dönüşmüş ve yapılanmıştır. Farklı dinamikler nedeniyle her ülkede değişik bir biçimde görünse de sonuçta siyasal, kültürel, toplumsal ve ekonomik yeni yapılar kurulmaktadır. Bu değişim şüphesiz tüm dünyayı etkileyecektir (Şahin ve Şahin, 2014: 179). Arap Baharı'nın başlamasından kısa bir süre öncesine kadar ülkelerinde mutlak egemenlik sağlanmış olan otoriter yapılar ülke genelinde çıkan ayaklanmalar sonucu iktidarlarını terk etmiş ya da koltuklarından indirilmişlerdir. Artık çok partili siyasal hayata ve demokrasiye geçeceklerini söyleseler de sonları gelmiş ve sürecin etkileri geniş alanlara yayılmıştır (Kışlakçı, 2013: 20-33).

Bu eylemler sürecinde esas olarak çatışmacı ilişkilerin, siyaseti yalnızca iktidar değişikliği olarak değil de daha kapsamlı toplumsal bir algılama değişikliği boyutunda ele alınmalıdır. İsyanlar ya da Arap Baharı, meydana gelen sorunların artık eski ve tek taraflı yöntemlerle çözülemeyeceğini ve dışarıdan bir müdahale ile kurulan otoriter rejimlerin halkın liberal talepleri karşısında etkisiz kaldığını anlatır. Bu nedenle yeni süreç toplumsal hareketleri baskıyla oluşan seçim ve temsil mekanizmaları ile yönetmenin etkisizliğini ortaya çıkarırken artık siyaset halkın yukarıdan bir müdahale ile yönlendirildiği düşüncesinden vazgeçilerek daha geniş katılım mekanizmalarının olduğu bir sistem üzerine kurulmalıdır. Orta Doğu'daki siyasi taleplere yönelik çıkan halk hareketleri Batı tarafından dayatılan siyasetin önceki gibi kabul edilebilen bir yönü olmadığını da söylemektedir. Tunus ve Mısır başta olmak üzere, otoriter rejimlere yönelik başlayan isyan dalgası, son birkaç yıla damga vuran olaylar yaratmıştır. Olaylar, sıradan ve örgütsüz halkın hayatına doğrudan etki eden olaylara karşı doğrudan tepki vermesi ve kendi sözünü daha yüksek sesle söylemesi olarak değerlendirilebilir. Artık halk hareketlerle sadece iktidar ya da isim değişiklikleri ile yetinmemekte, daha ötesinde bir yaşam biçimi talep etmektedir (Yıldırım, 2014: 6-8).

Arap Baharı süreci Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yirmiden fazla ülkeye yayılmıştır. Arap Baharı'nın bu kadar geniş alana yayılmasında sosyal medyanın da büyük payı vardır. Otoriter rejimlerin değişmesine yönelik taleplerde bulunan halk sosyal medya aracılığı ile birlikte hareket etmiştir.

Arap Baharı'nın görünürdeki nedeni Tunus'ta işsiz bir gencin ülkedeki işsizlik, büyük ekonomik sorunlar ve bunların yanında adalet, özgürlük, demokrasi gibi liberal talepleri dile getirmek için kendini yakması olarak algılansa da gerçekte daha derin, köklü nedenleri bulunmaktadır. Bu sürecin nedenleri daha çok tarihi, iktisadi, toplumsal, siyasi, psikolojik ve küreseldir. Şüphesiz ki bu halk ayaklanmalarının iç ve dış etkenleri mevcuttur. Bunlarla beraber Arap Baharı ve bu isyanın yaşandığı ülkeler homojen bir yapıda değildir. Her ülkede farklılık gösteren geçmiş tecrübeler, fertler ve grupların davranışlarının da önemli ve etken olduğu kompleks bir süreç vardır. Yukarıdaki sebeplerden dolayı sürecin evrilmesi her ülkede farklı yönde gelişebilir. Bu farklılığı besleyen siyasal, ekonomik, sosyal ve psikolojik unsurlar bulunmaktadır. Aşağıda Arap Baharı'nın yazında en sık kullanılan sınıflandırmasıyla çıkış nedenleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

1.3.1. Tarihsel nedenler

19. yüzyıla kadar Osmanlı hakimiyetinde bulunan Arap coğrafyasının milliyetçilik akımının da etkisiyle dağılması sonucu oluşan otorite boşluğu ile I. Dünya Savaşı sonrası Avrupalı Devletlerin eşgüdümüne girmesi ve onların menfaatine uygun şekilde hareket etmelerinin Arap halkı üzerinde oluşturduğu kimlik bunalımı, halkta kendilerinin dış güçler tarafından sömürüldükleri ve onların isteklerine uygun yönetildikleri düşüncesinin hakim olmasına neden olmuştur (Tekek, 2012). Kendi medeniyetleri dahilinde olmayan dışarıdan bir müdahale ile yönetildiklerini düşünen Arap halkları, toplumun müspet değerlerine öncelik vermeyen yöneticilere karşı büyük tepkiler ortaya koymuştur.

Yine Arap toplumları tarafından İsrail'in Orta Doğu'ya sonradan yerleştirilmesinin ve giderek güçlenmesinin hazmedilememesi, bölgede İsrail'in karşısında durabilecek karizmatik bir liderin bulunmaması ve bölge ülkelerinin İsrail politikalarına karşı duydukları hoşnutsuzluk Arap Baharı'nın temel tarihsel nedenleri arasındadır (Aras, 2017).

1.3.2. Toplumsal nedenler

Toplumsal nedenler; bireylerin temel hak ve hürriyetlere sahip olarak özgürce ve insanca yaşama isteği; özgür, adil ve ahlaklı bir toplum yapısı ile bireye saygı duyan şeffaf bir yönetim yapısı talebi, din ve vicdan hürriyeti, ifade özgürlüğü talepleri, insanların sosyo-kültürel özgürlüklerden alıkonulması şeklindeki daha çok toplumu oluşturan bireylere yönelik kısıtlamaların oluşturduğu sebeplerden meydana gelmektedir. Arap halkları uzun yıllar darbeye yönetilmenin faydasız olduğunu anlamıştır ve artık darbeye yönetilmek istememektedir.

Arap coğrafyasında yaşanan olayların tahlil edilmesinde en önemli unsurlardan biri de gösteri veya protestolara katılan bireylerin sosyo-psikolojik ruh halleridir. İnsanlar günlük hayattaki rahatlarını bozacak bir eyleme kalkışabiliyorlarsa onları bu tepkiye iten rahatsız oldukları ve hatta hayati bir öneme sahip olan bir şeylerin varlığına duydukları öfkedir. Bu sürece katılan eylemciler de ekonomik ve sosyal hak ve hürriyetlerinin ellerinden alınmasına tepki olarak, neredeyse her gün ölüm haberlerinin geldiği bir ortamda eylem yapma cesaretini gösterebilecek bir ruh hali

taşımaktadır. Bu nedenle her ayaklanma veya protesto eyleminin başında kişileri ev rahatlığından alıp dışardaki kargaşaya katılmaya ve siyasi iktidara karşı direnmeye teşvik eden duygusal bir hal vardır (Babacan, Haşlak ve Hira; 2011: 79).

İnsanlar yeniliğe açık olmayan ve baskıcı yöneticilerden bunalmıştır. Yönetimin İsrail ve ABD ile işbirliği içerisinde olmasını Arap halkı özümseyememiştir. Ayrıca artan nüfusla birlikte gençlerin işsiz kalması ve bunun getirdiği işsizlik bunalımının toplumda var olması da isyanın çıkması ve yayılmasında önemli derecede etki etmiştir. Arap halkları uzun süredir yönetenlerden iktisadi ve siyasi eşitliğe dayalı haklar talep etmiş fakat otoriter rejimler tarafından halkın bu istekleri yıllarca ertelenmiştir.

1.3.3. Siyasi nedenler

Vatandaşların kamusal hizmetlerinin görülmesinde rüşvetin yaygın hale gelmesi, toplumsal refah ve sosyal eşitliğin sağlanamaması, yönetimdeki sistematik yozlaşma ve adaletten uzak şeffaf olmayan anlayışa karşılık halkın ahlaki, fırsat eşitliğine dayalı, yenilikçi bir yönetime özlem duyması idari nedenlerin esasını oluşturur. İltimas ve adam kayırmacılığın, katı uygulamaların olduğu bir sistemin benimsenmiş olması, iktidarın uzun süre babadan oğula geçmesi ya da yönetimde uzun süren boşlukların olması, halkın yöneticileri kendi belirleyememesi ve son olarak yoksul halka rağmen iktidardakilerin sefa içinde olmaları yönetsel nedenler arasında gösterilebilir.

Ayrıca Orta Doğu'da kamu yararını gözeten uygulamalardan çok popülist uygulamalara önem verilmesi Arap Baharı'nın yönetsel nedenleri arasındadır. Alınan kararlarda halk oylaması ile halkın görüşlerinin alınmaması ve halkın kendi kendini yönetmekten mahrum bırakılması tepkilere neden olmuştur (Sağsen, 2011: 53).

Arap ülkelerindeki insanların yönetimin uyguladığı sıkı ve baskıcı güvenlik uygulamaları nedeniyle halkın hem birbirlerine hem de yönetime şüpheyle bakması sonucu ortaya çıkan güven sorunu da temel nedenler arasındadır. Ayrıca idareciler arasında yaygın olan akraba ya da kendi kabilesinden olanı kayırma anlayışı neticesinde yönetimde bunların da söz sahibi olmaya başlaması vatandaşın öfkesine neden olmuştur.

Darbe ile yönetime gelen iktidar sahiplerinin uzun yıllar koltuklarını bırakmadıklarını ve toplumsal yarara hizmet etmediklerini gören halk demokratikleşmeye yönelik taleplerde bulunmuştur. Fakat Arap liderlerin çoğu bu değişiklik taleplerine göstermelik, yzeyssel demokrasi uygulamaları ile karşılık vermiş ya da baskı ve şiddetle halkı sindirmeye çalışmıştır. Halk nazarında siyasal meşruluğunu Batı'nın yardımlarıyla kazanan liderler halkın gerçek iradesinin de seçimlere yansımalarını engellemişlerdir. Babadan oğula geçen iktidar keyfi uygulamalarla yönetilmektedir. Diğer taraftan uluslararası alanda devletlerle olan ilişkilerde eşit şartların olmaması da halkın tepkisine neden olmuştur (Memiş, 2015:106).

Bu ülkelerde diğer haklar gibi demokratik hakların sınırlandırılmış olması, iktidarın yıllarca aynı kişide olması, neredeyse bölgedeki tüm ülkelerde siyasal katılımın sınırlandırılmış olması ya da siyasete katılımın bir şekilde engellenmesi, baskıcı rejimlerin varlığı, basın özgürlüğünün kısıtlanması, babadan oğullara geçen otoriter yönetimler Arap İşyanlarını tetikleyen diğer siyasi etkenlerdir (Stratejik Araştırma Enstitüsü [SAE], 2011: 3). Mısır, Libya, Tunus gibi Orta Doğu lkelerindeki uzun süredir hüküm süren iktidar sahipleri nedeniyle bu gibi ülkeler demokrasi tecrübesi kazanmaktan mahrum bırakılmıştır (Stratejik Düşünce Enstitüsü, 2011: 14).

Ayrıca ayaklanmaların çıktığı Orta Doğu lkelerinde halk aşiretlerden oluşan gruplara ayrılmıştır. Aşiretler siyasal yapılara da hakim olmuştur. Böylece siyasi yapılar aşiretin en tepesindeki yönetici ve ona en yakın akrabalarının tercihleriyle şekillenmektedir (Akbaş, 2012: 53). Bu da yönetimde kişilerin keyfi uygulamalarını artırmaktadır. Aşiretlerden oluşan toplum ilk başta toplumsal birliğin sağlanması kolaylık olarak algılansa da olacak bir kargaşa ortamında kolaylıkla kutuplaşmalara sebep olacaktır.

1.3.4. Ekonomik nedenler

Gerçekte Arap Baharını tetikleyen en büyük neden ekonomik nedenlerdir. Sürecin başlamasından önce bu coğrafyada enflasyon, işsizlik, yoksulluk, kaynakların kamu yararı gözetilmeden israf edilmesi, düşük refah seviyesi, gelirlerin sanayileşme, kalkınma gibi yatırım alanlarında kullanılmaması sonucu oluşan ekonomik kriz

eğilimleri vardır. Halk ayaklanmalarının çoğunun asıl sebebi ekonomik sıkıntılardır. Protestolara en fazla ekonomik sıkıntılarının neden olduğu ülkeler Mısır, Tunus, Libya, Cezayir, Ürdün ve Suudi Arabistan'dır. Bu ülkelerde halk etnik ve mezhepsel alanda ayrışmamaktadır (Sandıklı, 2016). Bu durum özellikle bu ülkelerde karışıklık ve tepki ortamının iktisadi sebeplerle daha fazla ilişkilendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

2008 Ekonomik krizi nedeniyle bazı Orta Doğu ülkelerine döviz girişi sağlanamaması ve petrolü olmayan ülkelerin ekonomik krizden daha fazla etkilenmeleri de süreci körükleyen başka bir sebeptir (Avcı, 2012: 70). Ekonomik olarak gelişmişlik gösteren Arap ülkelerinde çalışarak kendi ülkesine döviz gönderen bireyler ekonomik kriz nedeniyle artık döviz girişi sağlayamadıklarından daha az milli hasılanın oluşmasına neden olmuşlardır.

Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelerde işsizlik oranları %50 gibi büyük oranlara dayanmıştır. Yine ekonomik krizin etkisiyle en önemli iktisadi göstergelerden biri olan gıda enflasyonundaki artış ayaklanmaların ekonomik nedenlerindedir (Malik ve Awadallah, 2013: 296).

Özellikle yeraltı zenginliklerinden elde edilen gelirin kamusal yarara hizmet edecek alanlara yatırılmaması ve uzun yıllardır bu ülkeleri yönetenlerin uyguladığı artık iflas etmiş ekonomi politikaları da temel nedenler arasındadır (Paksoy, 2013: 176). Arap ülkelerinin pek çoğunda yerli bir iktisat politikası uygulanmamaktadır. Bu durum halkın refah seviyesini artıracak politikaların oluşmamasına neden olmuştur. (Mahalli, 2013: 103).

Arap Baharının en önemli nedenleri arasında bu coğrafyadaki halkın büyük çoğunluğunun yoksul oluşu, siyasi düzeyde ekonomik ve politik kayırmacılık ile yolsuzluğun olduğu söylenebilir. Arap ekonomilerinin modern ekonomi politikalarından ve düzenlerinden geri kalması, eğitim sistemlerinin eski modellere dayanması, Arap okullarının öğrencilerini modern bilgi dönemine hazırlayamayıp küresel bilgidен geri kalmalarına neden olması, yaygın rüşvet, kayırmacılık diğer asıl nedenlerdendir (Akbaş, 2012: 53).

İşyanların yaşandığı ülkelerin ekonomik sorunlarının başında enflasyonun giderek artması, dışarıdan alınan borçlar, işsizliğin giderek büyümesi ve ekonomik, siyasal, toplumsal ve hukuki alanlarda yapılması gereken reform ihtiyacının yıllarca

ertelenmesi gelmektedir. Cezayir, Lübnan, Filistin, İran ve Yemen gibi ülkelerde işsizlik oranı %30-35 arasındadır. Bunun yanında Arap ülkelerinde ekonomik anlamda iki farklı kutup vardır. Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri kişi başına düşen milli gelir bakımından en zengin ülkeler konumundayken Ürdün ve Yemen ise kişi başına düşen milli gelir bakımından dünyanın en yoksul ülkeleridir (Yılmaz, 2011: 66). Yoksulluk, işsizlik gibi nedenler yapısal bir hal alarak köklü sorunlara kaynaklık etmektedir. Bu nedenle ortaya çıkan psikolojik çaresizlik, bu ülkelerdeki genç nüfusun fazla olmasından kaynaklanan demografik baskı, enflasyonun yüksek olması fakat buna karşın maaşların veya ücretlerin düşük olması, gelir dağılımında adaletsizlik, yolsuzluk ve rüşvet, bürokratların, yöneticiler ve etrafındakilerin sahip olduğu ekonomik güce ve servete duyulan öfke, eylemlerin arkasındaki ekonomik etmenlerdir (SAE, 2011: 3). Toplumları Arap Baharı'na getiren süreçte büyük etkisi olan genç nüfusun işsiz oluşunun oluşturduğu hoşnutsuzluk ve öfke, halkın verdiği tepkinin niteliğini ve derecesini etkilemiştir.

1.3.5. Küresel nedenler

Çalışmanın kapsamı nedeniyle küresel aktörlerden sadece birkaçı ele alınarak Arap Baharı sürecine etki eden ABD, RF, İran ve ÇHC gibi ülkelerin yanı sıra NATO gibi uluslararası kuruluşların kargaşa çıkan Orta Doğu ülkelerine askeri ve siyasi destekleri ya da müdahaleleri uluslararası nedenler arasında sayılarak küresel nedenler sınırlı tutulmuştur.

Küreselleşmenin etkisiyle sınırların ortadan kalkması, iletişim ve bilgi teknolojilerinin hızla ilerlemesi, Arap İsyanlarının başlaması ve yayılmasında büyük etkisi olan kitle olarak gençlerin sosyal medyayı da aracı olarak kullanarak gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki iktisadi ve sosyal imkanları kendi ülkelerinde var etmek istemeleri ve sonuçta amaçlarını gerçekleştiremeyince sisteme baş kaldırmalarına neden olmuştur (Buzkıran ve Kutbay, 2013: 151).

Başta Tunus'ta bireysel bir olayın toplumsal düzeye yansması ile başlayan "Bahar" la beraber başta Tunus olmak üzere birçok Orta Doğu ülkesinde sosyal medyanın kullanılması ve gücü tartışılır olmuş, sosyal medya özellikle ayaklanmaların başlamasında ve yayılmasında etkili olmuştur. Bu ülkelerde kısa sürede sosyal medya kullanıcısı sayısı artmıştır (Halıcı, 2011: 72). Arap Baharı

sürecinin gelişmesinde yukarıda verilen nedenler dışında haberleşmenin yayılması, giderek artan nüfusa kaynakların paylaşılması sorunu, enerji kaynaklarının hızla azalması ve bireysel amaçların daha fazla önemli hale getirilmesi fikirlerinin Orta Doğu'da hızlıca yaygınlaşması, kitlelerin taleplerini yerine getirmek için örgütlenerek hareket etmeye başlaması gibi nedenler de bulunmaktadır.

1.4. Arap Baharı'nın En Fazla Etkilediği Ülkeler

1.4.1. Tunus

Tunus coğrafi olarak Batı Avrupa sınırında yer aldığından farklı birçok kültüre sahip, diğer Arap ülkelere daha az benzeyen bir ülkedir.

Tunus'ta demokratikleşme açısından tarihsel sırasıyla, kölelik kaldırılmış, ilk anayasa çıkarılmış ve çok eşlilik yasaklanmıştır. Bunların yanı sıra bu ülke halkı zorbalıkla yönetilmeyi reddederek Arap ülkeleri arasında bir ilki gerçekleştirmiştir (Taşkesen, 2011: 259). Diğer Ortadoğu ülkelerine nazaran özgürlüklere en saygılı ülkeler arasındadır. Fakat zorba ve kötü yönetim nedeniyle vatandaşlar hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılmıştır. Hak ve özgürlük arayışında olan halk ayaklanmalar ile sonuçta Tunus devrimini (diğer adıyla Yasemin Devrimi) meydana getirmiştir (El-May, 2011: 51).

Tunus'un bağımsızlığından sonraki dönemde Tunus lideri Burgiba'dan sonra cumhurbaşkanlığına ikinci lider olarak Zeynel Abidin gelmiştir. Zeynel Abidin 1990'lardan itibaren sistemli bir şekilde muhalifleri sindirme ve korkutma politikası izlemeye başlamıştır. Bu durum toplumun Abidin karşıtı olmasına zemin hazırlamıştır. Herhangi bir örgütü olmayan fakat ekonomik nedenlerden dolayı iktidara muhalif olan bireylerin giderek sayısı ve öfkesi artmaya başlamıştır. Bu nedenle Tunus Devrimi'nin görece yoksul, geri kalmış ve uzun yıllardır devlet otoritesi sağlanamayan vilayetlerde fitillenmesi tesadüf değildir. Ayrıca Tunus toplumunda yaygın olarak bilindiği gibi Zeynel Abidin'in iktidarı her ne kadar polis gücünden destek alsa da, onun toplum ve ordu içerisinde muhalefetin var olmasına engel olacak iktisadi ve sosyal politikalar üretmekteki başarısızlığı çoğu zaman siyasi krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. İstihbarat ve polis gücüne dayanan Abidin rejimi döneminde polis kuvvetleri her alanda işlevselken ordu bilerek veya

bilmeyerek zayıflatılmıştır. Tunus'un doğu ve gúney bölgeleri ile Akdeniz'e kıyısı olan yerleşim birimleri arasındaki iktisadi refah farkı da ayaklanmaya neden olan gerginliklerden biridir. Zeynel Abidin dönemi ve daha önceki dönemlerde yeterli yatırım yapılmayan geri kalmış bölgelerdeki halk ile yönetim arasında sürekli kutuplaşmalar yaşanmaktadır. Sonuçta 17 Aralık 2010'da başkente 265 kilometre uzaklıkta olan Sidi Bouzid'de zabıta baskınlarından dolayı Muhammed Bouazizi'nin kendini yakması olayı da kişisel bir tepki olarak topluma yansımamış kısa sürede yayılarak bölgesel olarak birçok ülkeyi etkileyen bir olay halini almıştır (Tanrıverdi, 2011: 33).

Arap İsyanlarını fitilleyen olay şöyle gerçekleşmiştir: İlk olarak Aralık 2010'da Sidi Bouzid'de geçimini sağlamak için seyyar satıcılık yapan üniversite öğrencisi Muhammed Bouazizi isimli genç yerel polis (ya da zabıta) baskınına karşın bireysel olarak tepki vermek istemiştir. Seyyar bir araba ile pazarda meyve ve sebze satan Bouazizi'den rüşvet isteyen zabıtalara rüşvet veremeyen gencin arabasına el koymuştur. El konulan pazar arabasını yetkililerden birkaç kez isteyen Bouazizi olumlu yanıt alamamış ve iddiaya göre bir kadın polis tarafından kendisine tokat atılmıştır. Aşiret üyesi olan gencin üyesi olduğu aşiret kuralları gereğince bir kadın tarafından tokatlanmak onur kırıcıdır. Bunun üzerine Muhammed Bouazizi Valilik binası önünde kendini ateşe verir. Olay Bouazizi'nin yakın çevresince tepkiyle karşılanarak protestolara neden olmuştur. Daha sonra protestolara toplumun farklı kesimlerinden bireyler ve gruplar dahil olmuş ve tepkiler her geçen gün artmıştır. Yakın vilayetlerde de destek protestoları düzenlenmiştir. İsyanın artmasında ve yayılmasında aşiret bağlarının ve bazı sivil toplum örgütlerinin önemli rolü vardır. Ekonomik olarak geri kalmış vilayetlerde başlayan gösteriler yerel sendikaların da örgütlemesiyle giderek iktisadi ve siyasi bir boyut kazanmış ve tüm ülkeye yayılmıştır (Ayhan, 2012: 75-76).

Ardı arkası kesilmeyen protestolar sonucu tam 23 yıldır Tunus'u yöneten Zeynel Abidin 14 Ocak 2010'da ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Tunus'ta 2011'de ilk defa halk demokratik sayılacak seçimlere gitmiştir. Bu süreçte iki muhalif lider suikast sonucu ölmüştür. Daha sonra Tunus'ta sırasıyla meclis seçimleri (26 Ekim 2014) ve cumhurbaşkanlığı seçimleri (23 Kasım 2014) yapılmıştır. Seçim ortamının oluşturulmasında Tunus Nahda Hareketi'nin demokrasi ve hoşgörü ile mücadelesini yürütmesi vardır (Arslan, 2015). Tunus Orta Doğu'nun yeni bir döneme

girmesine yol açan Arap Baharı'nın başladığı ülke olmasına karşın olayların daha fazla büyümeden, barışçıl bir ortamda seçimlerin yapılabildiği, demokratik bir havanın oluşturulabildiği ve çatışmaların sona erdiği tek ülke olmuştur.

Artık Tunus'ta otoriter yönetimlere karşı siyasal faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalan birçok lider Tunus'un yeni cumhurbaşkanı, başbakanı ve bakanları olarak demokratik sürecin kurumsallaşması konusunda aktif bir sürecin içerisine girmiş bulunmaktadır (Ayhan, 2012: 59).

1.4.2. Mısır

Muhalefetin önü kesilerek siyasi sistemin istikrarının arttırıldığı Mısır da Arap Baharı'ndan oldukça etkilenen ülkeler arasındadır. Aslında Mısır'da uzun süredir istikrarlı bir şekilde ülkeyi yöneten hakim tek parti, sistematik olarak toplumsal elitistlerin muhalif olmak yerine çıkarlarını korumak için iktidarın yanında olmalarına neden olmuştur. Bazılarına göre ise bu ülkede istikrarı korumak için stratejik olarak "böl-parçala-yönet" üçlüsü uygulanmıştır. Tıpkı diğer yarı otoriter rejimler gibi burada da birkaç siyasi partinin aktif olarak siyaset alanında olmasına izin verilmiş fakat bu partilerin iktidardan yana tavır almaları için imtiyazlardan yararlanmaları sağlanmıştır (Özkoç, 2014: 25). Böylece Mısır'daki rejim bazı muhalif grupları kendi yanına çekerek muhalefetin oluşmasına engel olmuştur. Sonuç olarak zayıf olan muhalefet 1990'lardan beri zayıflayan siyasal iktidara köktenci yenilikler yaptırabilecek güçte olamamıştır (Telli, 2012: 76).

Mısır'daki isyana katılan halk, Tunus halkı gibi ekonomik eşitsizlik, siyasi baskılar ve adaletsizlikten yakınlıkla protesto ve yürüyüşlere katılmıştır. Mısır'da dernek ve sendikalar gibi örgütlerin yanında kısmen de olsa muhalefet sesini yükseltmiştir. Mısır'daki olayların başlamasında halkı Tunus isyanları cesaretlendirmiştir (Kılıç, 2012: 17-18).

Tunus Devrimi'ndeki uzun zamandır sistemde var olan ekonomik, siyasal, toplumsal boyutlu bozulmalara karşı yapılan protestolar Mısır'daki olayların fitilini ateşlemiştir. Muhalifler artık zorba yönetimleri değiştirebileceklerine ya da yıkabileceklerine inanmışlardır. Çeşitli muhalif gruplar birlikte rejimi değiştirme kararlılığına girmişlerdir (Ayhan, 2011: 12).

Tunus'ta başlayan ve neredeyse tüm Arap dünyasını etkisi altına alan, demokratik olmayan yönetimlere karşı hak ve özgürlük mücadelesi vermek için ortaya çıkan büyük kitle hareketlerini anlatan Arap Baharı 25 Ocak 2011'de Mısır'a da sıçramıştır. Çıkan olaylar sonucu 11 Şubat 2011'de ülkede 30 yıldır iktidarda bulunan Hüsnü Mübarek istifa etmiştir. Hüsnü Mübarek'in tutuklanmasıyla yönetime görevi sivil yönetime devredeceğinin sözünü vererek Yüksek Askeri Konsey el koymuştur. Sözünü tutmayan konsey başkanı Muhammed Hüseyin Tantavi uzun süre ülkeyi idare etmiştir. Buna karşın Mısır halkı tekrar protestolara başlamıştır. Dinmeyen büyük protestolar sonucu seçim yapılmasına karar verilmiştir. Sonuçta 28 Kasım 2011'de belirgin bir farkla Müslüman Kardeşler Hareketinin kazandığı Halk ve Şura Meclisleri seçimleri yapılmıştır. 30 Haziran 2012'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerini ise Muhammed Mursi %51 oyla kazanmıştır. Böylece Mursi Mısır'ın seçimle işbaşına gelen ilk sivil cumhurbaşkanı olmuştur. Ancak yaklaşık bir sene sonra demokratik bir seçimle gelen cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, General Abdülfettah Sisi'nin askeri darbesiyle görevinden indirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan darbeci General Sisi halkın darbe karşıtı gösterilerini çok sayıda insan öldürerek bastırmıştır (Göçer ve Çınar, 2015: 64).

Özünde bir demokratikleşme dalgası olan büyük halk isyanları sürecinde, Arap coğrafyasındaki konumu sebebiyle Mısır önemli bir ülkedir. Uzun süre kapalı olarak farklı devletlerce yönetilen bu ülke 1952 yılında İngiltere tarafından desteklenen rejimin yıkılmasıyla farklı ulusların hakimiyetinden kurtulmuştur. Mısır her ne kadar 1952'den beri cumhuriyetle yönetiliyormuş gibi görünse de gerçekte iktidarda her zaman otoriter diktatörler var olmuştur. Bu otoriter rejim 2011 yılında başlayan halk hareketleriyle demokrasiye mağlup olmuş ve yıkılmıştır (USAK, 2011: 5).

1.4.3. Yemen

Yemen Orta Doğu'nun güneyinde yer alan ve topraklarında çok sayıda petrol rezervinin bulunduğu bir Arap ülkesidir. Doğal olarak Arap Baharı sürecinde yaşamış olduğu gerilimli günler ve devrilen hükümete bağlı olarak petrol üretiminde ciddi düşüşler yaşanmıştır. Bu ülkede de diğerlerine benzer şekilde özünde yönetim şeklinin değiştirilmesi talebiyle yüzlerce insan ayaklanmıştır. İlk olarak Mecliste

hazırlık aşamasında olan bir kanun sebebiyle Yemen halkı sokaklara dökülmüştür (Aydıntepe ve Artokça, 2014: 16).

Arap halkları arasında hızla yayılan ekonomik ve siyasi tepkiler üzerine oluşan süreç Yemen’de başlamadan önce siyasi gücü resmi yönetim sistemleri değil de halka karşı hesap verme zorunluluğu olmayan elitler kullanmaktaydı. Görünürde formel ve informel yapının en tepesinde Salih bulunsa da ülkede köklüce yeri olan askeri gücün içerisindekiler bile bir devlet kurumu gibi davranmamıştır. Yemen bilinen meşruiyet kavramının algılanış biçiminden farklı anlamlandırıldığı ve bunların birbirleriyle mücadele içerisinde olduğu bir zemin haline gelmiştir (Hill ve Gerd, 2011: 4).

Yemen nüfusunun neredeyse üçte ikisinin genç nüfus denilen 24 yaş altı kısım içerisinde olması ve bunun yanında diğer Afrika ülkeleri hariç tutulduğunda dünyanın en hızlı nüfus artış oranının Yemen’e ait olmasına paralel olarak bu ülkede işsiz ve sosyal anlamda öfkeli bir kitle ortaya çıkmıştır. Bu kesim psikolojik olarak siyasi güç tarafından dışlanılmışlık ve işsizliğin oluşturduğu hayal kırıklığı hissini yaşamaktadır. Gençler olumsuz eğitim sistemi ile yeteneklerini de geliştirememiş ve işsizlik hızla artarak %50 oranına yükselmiştir (Forsythe, 2011: 3). Tüm bunların yanında toplum içerisinde cinsiyete göre eğitim farkı oranı yükselmektedir. Yemen’de erkeklerin okur-yazar olma oranı %69 iken kadınlarda bu oran %29 seviyesindedir. Kadınların yarısından çoğu ilköğretim mezunu bile değildir. Erkeklerin ise sadece %18’ i ilköğretimi tamamlamamıştır (Sharqieh, 2011: 225). Yemen eğitim sorunlarının ve işsizliğin dışında su ve petrol yataklarının azalması sorunuyla da baş başa kalmıştır. Siyasi iktidarın patrimoniyal durumunu sürdürmek, üretimi artırmak için verdiği sübvansiyonlar ve memur maaşlarını ödemek için kullandığı petrol kaynakları tükenmek üzeredir (Gün, 2012: 127-128).

Buraya kadar özetlenmeye çalışılan ekonomik, sosyal ve siyasi durum nedeniyle halkın büyük bir kısmı devlete karşı yabancılaşmaya başlamıştır. Bu yabancılaşma ise büyük halk hareketlerine neden olmuştur. İlk olarak Tunus ve Mısır olmak üzere diğer coğrafyalardaki hareketlenmelerden etkilenen genç kitle Yemen’de neredeyse tüm şehirlerde sokaklara dökülmüş özgürlük, adalet, siyasi yapının değiştirilmesi ve onurlu bir yaşam isteminde bulunmuşlardır. Sonuçta Yemen halkı Mısır ve Tunus’taki olaylardan cesaret alarak yaptıkları protestolarla birçok değişikliğin yapılmasını sağlamıştır.

Yemen Devrimi 27 Ocak 2011’de rejimi devirmek üzere patlak vermiştir. Ali Abdullah Salih 33 yıldır sürdürdüğü iktidarını “hatalar yapmış olabileceği” düşüncesiyle özür dileyerek bırakmak zorunda kalmıştır. Ülkede seçimler yapılmasına rağmen iç savaş çıkmasına engel olunamamıştır. Muhalifler Mart 2015’te başkenti ele geçirmişlerdir. Bu olaydan sonra ülke Suriye gibi iç savaşa sürüklenmiştir. İlk başta rejimi değiştirmeye yönelik olan halk hareketi daha sonra mezhepsel bir çatışmaya dönüşmüştür. Yemen iç savaşında mezhep çatışmasına dönüşen Suud-İran mücadelesi, aşiret yapıları ve Şii-Sünni gerilimi etkin rol oynayarak binlerce insanın ölümüne neden olmuştur (Arı, 2015: 24).

Arap Baharıyla ilk önce kaosa sürüklenen Yemen daha sonra halkın siyasete dahil olduğu demokratik bir süreç içine girmiştir. Bu anlamda Yemen’deki kaos ortamı demokratik adımlarla sonuçlanmış Suriye’deki iç savaşta olduğu gibi belirsizlik uzun süre devam etmemiştir.

1.4.4. Libya

Libya jeopolitik konumu nedeniyle uzun yıllar farklı ulusların dikkatini çekmeye devam etmiştir. Zaman zaman kontrol şekline de dönüşen bu izleme Libya’nın iktisadi ve siyasi öneminden kaynaklanmaktadır. Bu sürece Libya’nın ilişkilerini zıt noktalara taşıyabilen Muammer Kaddafi gibi bir lider tarafından yönetiliyor olması da önemli etki etmiştir. Ayrıca bu ülke Avrupa’yla sınır komşusu olduğundan Afrika ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevini görür. Bu durum Libya’nın fırsatlar ve stratejik tehditler içerisinde bulunmasına neden olmaktadır. Libya’nın Avrupa’daki önemi ekonomik, sosyal, politik ve güvenlik boyutlarını içine alır. Artan küreselleşme eğilimleri nedeniyle enerji ihtiyacı günümüzün önemli sorunlarından biridir. Libya’nın sahip olduğu zengin petrol kaynakları nedeniyle önemi artmaktadır. Ayrıca Libya yüksek kalitedeki petrolün en ucuz yolla elde edilmesi ve en az sorunla Avrupa’ya aktarılmasında da hayati nitelik taşımaktadır. Bu nedenlerle Batı dünyası Libya’daki gelişmeleri yakından takip etmekte ve gerektiğinde müdahale etmektedir (Akbaş ve Düzgün, 2012: 66-67).

Tıpkı diğer Arap ülkeleri gibi Libya’da yaşanan halk isyanlarının başlamasının en önemli sebepleri arasında insan hak ve hürriyetleri, siyasi özgürlük, sosyal eşitlik, daha fazla demokrasi talebi vb. gibi ekonomik amaçların öncelikli

olmadığı istekler yer almaktadır. Fakat yönetimin barışçıl olmayan sert müdahaleleri sonucu ortaya çıkan kargaşa ortamı ülkede içinden çıkılmaz bir hal almış ve bu durum isyancıların da silahlanmasına neden olmuştur. Böylece Libya’da iç savaş çıkmıştır (Birleşmiş Milletler, 2011: 80-81).

Bu ülkede yüzlerce aşiret bulunduğu ifade edilmektedir. Devlet yapısı içinde her bir aşiret gücüne göre otorite dağılımından payını almaktadır. Kamuda kabile ve aşiretler önemli etkilere sahiptir. Köken farklılıkları da dahil bir çok statü aşiret temelinde şekillendirilir (Semin, 2011). Lider Kaddafi de gücünü sayısız aşiretten almıştır ve bu durum Kaddafi’nin uzun yıllar ayakta kalmasına, kabile ve aşiret yapılanması nedeniyle kamu kurumlarının güçsüz olmasına ve kurumsallaşmanın var olmamasına sebep olmuştur. Devlete ait kurumların ve bürokrasinin zayıf olması iç savaş olasılığını artırmaktadır (Doğan ve Durgun, 2012: 71).

Aslında Libya’daki halkın ayaklanmasına sebep olan taleplerin kökeninde demokrasi, özgürlük, adalet gibi ağırlıklı ekonomik olmayan nedenlerin yanında ekonomik kaynaklardan daha fazla pay almak, işsizlik, gelir dağılımında adalet, kalkınma gibi sorunlar da vardır. Bunlara ilaveten eğitim sorunları, bürokrasinin keyfi ve baskıcı uygulamaları, halkın yeterince özgür olmaması da en fazla dikkat çeken konulardır (Demir, 2011: 53).

Arap topraklarındaki halk ayaklanmaları arttıkça birçok iktidar el değiştirmiştir. Mısır’da çıkan olaylar sonucu Hüsnü Mübarek’in istifa etmesinden sonra Arap Baharı Şubat 2011’de Libya’da etkilerini göstermeye başlamıştır (Söker, 2013). Muhalifler önce Bingazi’yi işgal etmiştir. Daha sonra ülkeyi uzun yıllar diktatörlükle idare eden Muammer Kaddafi’nin Bingazi’ye operasyon düzenleyeceği söylentileri yayılmıştır. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), Libya’ya müdahale edilmesine ilişkin kararı onaylayarak uluslararası müdahalenin önünü açmıştır. 19 Mart 2011’de Fransa havadan hareket başlatmıştır. Kaddafi kontrolündeki Sirte kenti muhaliflerin eline düşmüştür. Olayların şiddetlenmesiyle Muammer Kaddafi muhalifler tarafından linç edilerek öldürülmüştür (Kapan, 2012: 93).

Kaddafi’nin ölümünden sonra yeni dönemde Libya halkı birçok zorlukla baş etmek zorunda kalmıştır. Artık Libya’da iki ayrı hükümet ve meclis bulunmaktadır. BM’nin aracılık yapmasıyla bu iki hükümet birleşme kararı olsa da ülke bütünüyle istikrarsızlık ve güvenlik bunalımından çıkabilmiş değildir. İstikrarsızlığın devam

ettiği Libya’da IŞİD de durumdan faydalanarak yayılmasını sürdürmüştür (Karaman, 2017).

7 Temmuzda Libya’da halkın istikrar istemi sonucu büyük bir katılımı ve barışçıl bir ortamda genel seçimler yapılmıştır. Seçimler sonucu göreve başlayan Ulusal Kongre kendine yeni bir başkan seçmiştir. Böylece Libya halkı demokrasiye ve yapılan devrime sahip çıktıklarını göstermiştir (Kekilli, 2016).

1.4.5. Bahreyn

Bahreyn diğer Körfez Ülkeleri arasında mali durumu görece iyi olmayan bir ülkedir. Fakat bu durum Bahreyn’in jeopolitik konumunun önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir. Arap Baharı bu ülkeyi 2011 yılında etkilemeye başlamıştır. Bahreynliler’in ilk başta özgürlük ve adalet için başlattıkları büyük ayaklanma daha sonra yerini Şii-Sünni kutuplaşmasına bırakmıştır. Ülkede birçok Şii gazeteci tutuklanmıştır.

Burada da başlangıçta demokratik ve siyasi reformların gerçekleşmesi talepleri ile çıkan protestolar daha sonra yerini mezhepsel (Sünni-Şii) çatışmalara bırakmıştır. Muhalif gruplar yönetimin demokratikleşmesine yönelik bir takım taleplerle sokaklara dökülmüştür. Ama Bahreyn Kraliyet ailesi Suudi Arabistan’dan gelen askeri destek ile gösterileri sert ve hızlı bir şekilde bastırmıştır. Arap İsyanlarının büyük ölçüde etkilediği Bahreyn’de ayaklanmada halk tarafından özellikle kamu kurumlarının hedef alınması isyanın yönetime karşı başlatıldığının göstergesidir (Efegil, 2013: 16).

Sonuç olarak Arap Baharı, farklı ülkelerde farklı yansımalar bulmuştur. Bu süreç sonunda, ortak nokta olarak, büyük halk tepkilerinin yaşandığı bazı ülkelerde demokrasiye geçişin bir göstergesi olarak seçimler yapılmış, bazı ülkelerde ise siyasi iktidar reformlar yapmak zorunda kalmıştır. Bu ülkelerde demokrasinin ve çoğulculuk anlayışının zenginleştirilmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Demokratik ve barışçıl bir ortamda seçimler yapmak ve yeni anayasa oluşturma çabaları bu düzenlemelerin başında gelmektedir. Ancak sözü edilen bütün ülkelerde reform yapma çalışmaları başarılı olamamıştır. Mesela Mısır’daki reform hareketleri devrim ve karşı devrim olarak yapılırken Suriye’de yıllardır süren ve seyri belli olmayan bir iç savaş yaşanmaktadır. Tıpkı Suriye gibi diğer ülkelerde de muhalif gruplar arasında ekonomiyi ve siyaseti etkileyen ciddi çekişmeler söz konusudur. Diğer yandan

yaşanan süreçler karşıt veya radikal hareketler içindeki grupları da oluşturmuştur. Bu yaşananlar ise Batılı devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda daha farklı yollardan bölgeye yaklaşacağını ve bu durumda Arap Baharı'nın tehlikeye atıldığını göstermektedir (M. Şahin ve Ö. Şahin, 2014: 174).



İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇ

Arap Baharı sürecinin bir iç savaşa dönüştüğü ülkelerden Suriye, bu süreç sonunda tam bir istikrarsızlıkla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Kuzey'deki bölgelerde farklı grupların birbiriyle ve merkezi hükümet güçleriyle savaşmaları nedeniyle, ülkedeki siyasal durum sosyal bir krize dönüşmüştür. Bunun devamında Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelere, Avrupa'ya ve dünyanın diğer ülkelerine kitlesel göçler gerçekleşmiştir. Bölgedeki aktörlerin ve hegemon güçlerin Suriye iç savaşını çözme konusundaki görüş farklılıkları nedeniyle kriz derinleşerek devam etmektedir.

2.1. Suriye İç Savaşı

Arap Baharı doğrultusunda gelişen halkların daha fazla demokrasi, özgürlük, ve yönetime katılım istekleri Tunus, Libya ve Mısır'dan sonra Suriye'yi de etkilemiştir. Çeşitli kentlerde sokak gösterileri ile başlayan protestolar ve kitle hareketleri kısa sürede Esad Rejimi tarafından bir tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. Diğer Arap ülkelerinden farklı olarak Suriye'de meydana gelen halk hareketi Türkiye'yi çok ciddi bir seçimle karşı karşıya bırakmıştır.

2011 yılı Mart ayında demokratik değişim isteklerinin dile getirilmesiyle başlayan gösteri ve protestolar, Esad Rejimi'nin gerekli reformları yapmaktan kaçınması nedeniyle, 2011 yılı içinde Suriye'de rejim değişikliği taleplerine dönüşmeye başlamıştır. Beşar Esad yönetimindeki Baas Rejimi ülkedeki çeşitli kitle hareketlerini, örneğin Hama'da yaptığı gibi, sertlik kullanarak bastırmıştır. Rejimin yeni protesto gösterilerini de şiddete başvurarak askeri yöntemlerle bastırmak istemesi bu kez rejim lehine beklenen sonuçları vermemiş ve 2011 yılı sonunda ülke bir iç savaşa sürüklenmiştir. Rejime karşı silahlı direniş Dara, Hama ve Halep gibi şehirlerde yoğunlaşmıştır. Protesto gösterileri ve Esad Rejimi'ne silahlı direniş

başlangıçta ılımlı ve laik eğilimli gruplar tarafından başlatılmış, bu gruplar daha çok ülke dışında yaşayan Suriyeliler tarafından yönlendirilmiştir. Kısa süre içinde ordu ve güvenlik güçlerinin içinden Suriye muhalefetine katılımlar artmaya başlamış, rejime karşı olan silahlı muhalefet “Özgür Suriye Ordusu” çatısı altında toplanmış, başkent Şam’ın bazı dış bölgeleri dahil Suriye’nin önemli bir bölümü silahlı Suriye muhalefetine eline geçmiştir (Çelikkol, 2015: 136).

Fakat savaşın başında gösterilen bu başarılar daha sonra sürdürülememiştir. İlimli muhalefet parçalı yapısını bir bütüne çevirememiş ve savaşın başında demokrasi söylemleriyle muhalefete destek olacakmış gibi görünen başta ABD olmak üzere Batılı devletlerden yardım görememiştir.

2013 yılı sonu ve 2014 başında ise Irak’tan Suriye’ye geçen ve ilk önce Suriye-İrak sınır bölgelerini, Der El-zor ve Rakka şehirlerini daha sonra da Suriye’nin Türkiye, Suudi Arabistan ve Ürdün’le paylaştığı önemli bölümlerini ele geçiren IŞİD¹ (Irak Şam İslam Devleti) adlı, yine başlangıç olarak El Kaide bağlantılı, ancak daha sonra aşırılığı nedeniyle El Kaide’den ayrılan bir örgüt ön plana çıkmıştır. Bu örgütün ortaya çıkması Suriye iç savaşının dinamiklerini büyük ölçüde değiştirmiştir. ABD’nin bölgeye az da olsa müdahalesi olmuş ve Amerika terör tehdidini ön plana çıkartarak rejim ve değişim sorununun arka plana düşmesine neden olmuştur (Çelikkol, 2015: 140). İç savaşla bugünkü noktada Suriye; Baas rejimi, Özgür Suriye Ordusu, Nusra cephesi, Suriye Kürtleri ve IŞİD’in kontrolündeki bölgelere bölünmüştür. İç savaşın nasıl bitirilip çözüm bulunacağı açık değildir ve bu olasılık çok uzak görünmektedir.

Ekonomisi petrole dayanmakla beraber Suriye petrol ve doğalgaz üretimi ve rezervleri bakımından çok zengin bir Arap ülkesi değildir. Buna karşılık verimli toprakları ve insan kaynakları bulunmaktadır.

Ancak ülkenin bağımsızlığını kazanmasından bu yana süren darbeler, diktatörlük yönetimleri, iç çekişmeler, sağlam bir ekonomik yapının kurulamaması, demokrasi ve çoğulculuğa geçişte uğranılan başarısızlık diğer bazı Arap ülkeleri gibi

¹ IŞİD: 2006’ da Irak’ ta kurulan Irak İslam Devleti’nin lideri Ebu Bekir El-bağdadi, Nisan ayında yayınladığı bir videoda En-Nusra Cephesi’nin Irak İslam Devleti ile birleşerek IŞİD adını aldığını açıklamasıyla IŞİD Suriye’deki çatışmalara yeni bir radikal İslamcı örgüt aktör olarak müdahil olmuştur. *Al-Qaeda in Iraq Confirms Syria’ s Nusra Front is Part of its Network, Al-Arabia, 9 Nisan 2013.*

Suriye'nin de sonuç olarak sosyo-ekonomik anlamda geri kalmasına ve nihayet iç çekişmeler içine girerek bir iç savaşa sürüklenmesine neden olmuştur.

Suriye'nin de içerisinde bulunduğu birçok ülke 1990'lı yıllarda dünya genelinde yaşanan demokratikleşme ve sosyal değişimin dışında kalmış demokrasinin gerçekleşmesi için çok partili rejim, iktidarın gerçek seçimlerle el değiştirmesi, kişi haklarına saygı ve basın özgürlüğü gibi gerekli ilk reform adımlarını bile atamamıştır. Tunus dışındaki diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi daha fazla özgürlük ve demokrasi istekleriyle ortaya çıkan Arap Baharı kısa sürede Suriye'de merkezi gücünü korumaya çalışan mevcut yönetim ile değişim isteyen ve hızla silahlanan gruplar arasında şiddete dönüşmüş, Suriye'de halen süren kanlı bir iç savaşı başlatmıştır.

Bu süreçte ordunun kısmen çözülmesiyle birlikte halkın bazı kesimleri yönetime karşı silahlanarak bağımsız ordular oluşturmaya başlamıştır. Ülkede başlayan iç savaşta uluslararası aktörlerin yanında, mezhep çatışmaları, aşiretler ve birçok muhalif grup rol almıştır. 2011 yılında başlayan savaş hala devam etmektedir. 2014 yılında El-Kaide'den ayrılan IŞİD, Suriye ve Irak topraklarında örgütlenmeye başlamıştır. Suriye iç savaşının başında Özgür Suriye Ordusu² (ÖSO)'na destek veren ABD, IŞİD'in ortaya çıkmasıyla terör örgütü olarak kabul edilen bu örgüte savaş açmış ve Suriye politikasını genişletmiştir. Sonuçta başta Rusya olmak üzere birçok devlet Suriye'de farklı amaçları olan politikalarını devam ettirmişlerdir. Böylece Suriye'deki Arap Baharı başka bir boyut kazanmıştır (Çelik, 2015).

Suriye'deki ayaklanma ülke geneline yayıldıkça iktidara karşı savaşan muhalif grupların sayısı da hızla artmıştır. ÖSO'nun bu çok çeşitli muhalif örgütleri tek elden yönetememesi ülkenin farklı yerlerinde birbirinden müstakil, farklı ideolojileri olan birçok örgütün ortaya çıkmasına neden olmuştur (Atlıoğlu, 2014: 77).

Kısa sürede ülke geneline yayılan protestolar ve hızla tırmanan öfke Suriye'deki siyasi iktidarı büyük bir tehlikeye maruz bıraktı. Uluslararası alanda bu süreçler Kuzey Afrika'da başlayıp Orta Doğu'ya yayılan halk hareketlerinin bir parçası olarak değerlendirirse de bölgedeki siyasal İslamcı muhalifler yaşanan olayları

² *Özgür Suriye Ordusu: 2011 yılında Suriye' de başlayan halk isyanında yönetime karşı ortaya çıkan, içerisinde radikal İslami birçok örgüt barındıran silahlı muhalif çatı örgüt olarak nitelendirilebilir. Suriye muhalefetinin ÖSO aracılığıyla farklı birçok ülkeden sağlanan silah, mühimmat, istihbarat yardımı almasıyla yönetime karşı başlattığı savaş, ülkedeki durumun artarak şiddetlenmesine neden olmuştur.*

dirilme olarak nitelendirdi. Mısır'da ve diğer ülkelerde yaşanan olaylar Suriye'deki yönetimden memnun olmayan kesim tarafından cesaret verici olarak algılandı. Fakat Esad yönetimi en başından beri ayaklanmayı şiddetle bastırmaya çalıştı. Yönetime göre protestolar ülke güvenliğini olumsuz etkileyen ve mevcut yönetimi devirmeye yönelik bir komplo olarak görüldü. Muhafifler, kamuoyu ve yönetim arasındaki bu farklı beklentiler nedeniyle hareket Suriye Baharı, özgürlük mücadelesi, otoriterliğe karşı direniş, İslami devrim, ayaklanma, dış kaynaklı komplo, terörizm gibi adlarla anıldı (Atlıoğlu, 2014: 57).

Suriye'nin durumu, bölgedeki krizin ve uluslararası güç rekabetinin merkezi konumundadır. İç savaş nedeniyle ülke bölünme noktasına gelmiş ve ülke nüfusunun çok önemli bir bölümü yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalarak mülteci konumuna düşmüştür. Ülkenin durumu, düzenlenen çeşitli toplantılar ve devam eden müzakerelere rağmen belirsizliğini korumaktadır ve yakın vadede bir sonucun olması beklenmemektedir.

Komşu ülke konumuyla Türkiye, Suriye'deki iç savaştan en fazla etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye, savaşın getirdiği ticari ve ekonomik kayıplar yanında Suriye'deki durumun insani boyutuyla da karşı karşıya kalmıştır. BM verileri Türkiye'ye kaçan ve mülteci olarak kayıtlı Suriyeli sayısını 850 bin olarak verse de bu sayı gerçekte 2015 itibariyle yaklaşık 2 milyon civarındadır (Çelikkol, 2015: 8). 2018 yılında bu sayı 3 buçuk milyona ulaşmıştır. Savaştan kaçan Suriyeliler ülkemizin birçok kentine yerleşmiştir. Çatışmaların devam etmesi, sorunun insani boyutunun çözülmesini zorlaştırmaktadır.

Arap Baharı'nın etkisiyle ortaya çıkan iç savaşta yüzbinlerce insanın hayatını kaybetmesinin yanı sıra milyonlarca insan ya farklı bir ülkeye ya da ülkesi içinde başka bir yere göç etmek zorunda kalmıştır. Arap Baharı adındaki bu büyük değişim hareketi neticesinde çıkan ve 7 yıldır süren gerek iktidara karşı başlatılan gerekse muhalif grupların birbirlerine karşı başlattığı çatışmalar, yüzbinlerce insanın hayatını kaybetmesine ve milyonlarca insanın yurtlarından edilmesine sebep olmuştur. Arap İsyancıları süreci sonucunda yıkılan benzerlerine göre Suriye'deki yönetimin otoritarizminin devamlılığını güçlendiren etkenler daha çok birbiriyle paralel iç ve dış nedenlere dayanmaktadır. Bu sayede rejim halen ayakta durabilmektedir. Ağır kimyasal silahların dahi kullanıldığı iç savaşa uluslararası toplum çıkarları doğrultusunda hareket ettiği için çözüm üretememiştir.

Suriye’de can ve mal güvenliği bulunmayan insanlar ilk olarak komşuları olmak üzere farklı birçok ülkeye göç ederek sığınmacı statüsünde zor şartlarda hayatlarını idame ettirmeye çalışmaktadır. Suriye iç savaşından hareketle çalışmanın bu kısmında göç olgusu ve ilgili temel kavramlar hakkında bilgi verilmiştir.

2.2.Göç ve Göçle İlgili Temel Kavramlar

Çalışmanın bu kısmında Ortadoğu bölgesinde son yıllarda küresel çapta büyük sorunlara neden olan göç olgusu ele alınacaktır. Öncelikli olarak sığınmacı mülteci ve göçmen terimlerinin tanımlarının yapılması göç olgusunun anlaşılmasını sağlayacaktır. Göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları birbirlerine sıkça karıştırılmaktadır.

Dünya üzerinde her yıl milyonlarca insan savaş, doğal afetler, açlık, şiddet olayları gibi bir takım sebeplerden dolayı yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmaktadır. Var olan sebepler nedeniyle birçok insan zorunlu olarak yer değiştirerek daha güvenli olduğunu düşündüğü farklı ülkelere göç etmektedir. Bu durum tüm dünyada büyük göç dalgalarını ve neticesinde sığınmacılıkla gelen pek çok sorunu doğurmaktadır.

Göç, insanların coğrafi olarak bir yerden başka bir yere hareketliliğini anlatır. Göç olgusu ve bu hareketin ortaya çıkardığı nüfus dinamiği, kişi veya kişilerin içerisinde buldukları siyasi ve sembolik sınırlardan yeni bölgelere ve toplumsal yaşam biçimlerine ulaşarak kalıcılığı veya devingenliği kapsar (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 341) .

Yüzyıllardır oluşan grupsal veya bireysel göçler, dünyanın bugünkü demografik yapısını, dağılımını, sosyal, politik, iktisadi ve kültürel gelişimini etkilemiş ve bunun şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. İnsanoğlu uzun süreler iklimler, yeryüzü şekilleri, doğal afetler gibi doğa koşullarından kurtulmak ve beşeri baskılardan kurtularak kendilerini güvende hissedebilecekleri ortamlarda sosyal becerilerini artırarak kendilerine uygun koşulları aramak için sürekli göç etmişlerdir (Ünal, 2014: 65).

Diğer bir taraftan yoksulluk, çatışma ortamı ve bazen demokratik hak ve özgürlük talepleri günümüz koşullarındaki göç sürecini anlamada ve anlatmakta karşımıza çıkan birbirleriyle bağlantılı, yol gösterici anahtar sözcüklerdir. Ekonomik

yoksulluk çatışma ortamlarının hem nedeni hem de sonucudur. Yani çatışma ve savaş ortamlarının büyük çoğunluğunun temelinde yoksulluk vardır. Çatışma yoksulluğa neden olduğundan göç sürecinin hem nedeni hem de sonucudur. Küresel ölçekteki büyük göçlere asıl temel etken ekonomik sorunlardır. Çünkü sığınmacı ve göçmen oluşturan çatışma gibi sebeplerin altında ekonomik sorunlar vardır (Kümbetoğlu, 2012: 49). Öte yandan sürtüşmelerin olduğu yerlerden kaçarak başka ülkelere gelenler sığındıkları yeni yerleşim yerlerinde başka bir çatışma ortamıyla karşı karşıyadırlar. Bu yeni çatışma ortamı kültürel, ekonomik, siyasi ya da toplumsal birçok sebepten doğmuş olabilir. Bunun yanında gidecekleri ülkede daha iyi koşullarda yaşayacağını düşünen binlerce insan yoksulluklarını da beraberlerinde götürür. Günümüzde göç durumunu tetikleyen nedenlerin oluşmasında en önemli etkenler, yoksulluk ve çatışma ortamındaki kötüleşmedir. Arap halklarının başlattıkları isyan da kökeninde ekonomik ve siyasi talepler barındıran sonrasında çatışma ortamı yaratan bir süreç olarak göçe neden olmuştur. Bu göçlerin etkileri ise göç eden ve göç edilen taraflarda büyük sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle belki de Arap Baharı'nın arkasından gelen kompleks toplumsal boyutları olan en dikkat çekici durum göç olgusu ve bunun doğurduğu sonuçlardır (Akbaş ve Düzgün, 2012: 72). Ülkelerindeki savaş ya da çatışma ortamından kaçan milyonlarca insan sınır komşusu Türkiye gibi ülkeleri geçiş yeri olarak kullanıp, hukuk devleti niteliğine daha yakın ve refah seviyesi yüksek Avrupa'ya ulaşmak istemektedir. Göçmen için gelinen bu yeni yerdeki yaşam koşulları, daha iyi bir yaşam isteklerini karşılamaktan uzaktır. Avrupa Birliği ülkeleri ise birliğin ve ülkelerin içinde bulunduğu iktisadi sorunlar nedeniyle göçü önlemeye çalışmaktadır. Buna yönelik alınan tedbirlerin ve uygulamaların insani boyutu halen tartışılmaktadır.

Göç kavramı ile ilgili yapılan çalışmaların; göç olgusunun tanımlanması, neden ve sonuçlarının belirleme, sınıflandırılması şeklinde olduğu görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte göç ve göçün dünya üzerindeki etkisi, uluslararası bir sorun olarak görülmeye başlanmıştır (Deniz, 2014: 177). Artık bir yerde meydana gelen göç hareketleri sadece o yerle sınırlı kalmayarak çevresini ve ilişki içinde olduğu diğer ülkeleri de etkilemektedir. Günümüzde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı, bireylere yeterli sosyal ve ekonomik imkanlar sağlanamaması, iç savaşlar, bölgesel gerilimler ve güvenlik endişeleri gibi nedenler yüzünden işgücü açıkları ve yaşlanma sorunu yaşayan Avrupa ülkelerine “düzensiz göç dalgaları”

yaşandığı görülmektedir. Küreselleşmeyle beraber ortaya çıkan ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmelerin göçmenlerin dolaşımalarını ve bilgi alışverişini kolaylaştırdığı da söylenebilir. Bu kapsamda Türkiye Avrupa'ya geçmede ve oraya iltica talebinde bulunmada bir geçiş noktası olarak görülmekte; bu göç dalgası Türkiye'yi transit göç merkezi haline getirmektedir.

İlk olarak göç kavramının sözcük anlamı, “uluslararası bir sınır geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek” tir. Ancak bu yer değiştirmenin yarattığı dolaylı durumları da göz önünde bulundurmak gereklidir. Bu yüzden göç kavramı, kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır. Göç, “Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dahildir” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 22). Türk Dil Kurumuna göre de (tdk.gov.tr, 2016) göç kavramı “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden, başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma” olarak tarif edilmiştir.

Göç, insanların buldukları yerden ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve güvenlikle ilgili nedenlerden dolayı başka bir yere hareket etmeleri olarak tanımlanan evrensel bir olaydır. Göç olgusu insanlık tarihi kadar eski olan, günümüzde süregelen ve gelecekte de devam edecek olan, dünyanın her yerinde görülmesi olası bir durumdur. Tekeli ve Erder'in (1978: 17) belirttiği gibi ister kısa süreli ister uzun süreli olsun yer değiştirme hareketleri çoğu kez aynı toplumsal sistem içinde iç göç biçiminde, bazen de toplumsal sistemler arasında dış göç biçiminde ortaya çıkar. Dolayısıyla göç olgusu farklı unsurları içinde barındırmaktadır. İç savaştaki Suriyeliler de farklı unsurların birleşimi şeklinde, konunun mağduru konumundadır. Bu kişiler hem ekonomik hem siyasal açıdan zorluklar yaşamış, ya kendi ülkeleri içinde iç göç gerçekleştirmek ya da başka ülkelere dış göç etmek zorunda kalmışlardır.

Devam eden bir süreci kapsayan göç kavramı değerlendirilirken neden ve sonuç arasındaki bağlantıların kopmamasına dikkat edilmelidir. Özellikle uluslararası nitelik taşıyan göçler yerel ve uluslararası platformlarda ekonomik ve siyasi olaylara neden olarak, gelinen ülkede iktisadi ve toplumsal alanlarda pek çok düzenlemeler gerektirmektedir. Uluslararası göçün düzensizleşmesi, göçün güvenlik kavramıyla

ilişkinin güçlendirmiştir (Öner, 2012: 14-15). Göçle birlikte iki tarafta toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, psikolojik, hukuki, mekânsal birçok farklı alan etkilenmektedir. Göç insanların yaşadıkları yeri, yaşam koşullarını, konutunu, işini, eğitimini, sosyal çevresini, ailesini, coğrafi koşullarının değişmesini de kapsayan bir süreçtir. Göçle beraber yaşam ve mekan bütünüyle değişir. Bunların dışında göç sürecinin kaç defa yapıldığı da göçün niteliğini ve boyutunu etkiler yani yer değiştirmenin toplam sayısı da önemlidir (Taşçı, 2009: 180).

Yakın geçmişte yaşanan en büyük göç hareketlerinin nedeni menşei ülkelerdeki iç karışıklıklar ve buna bağlı olarak bozulan güven ortamlarıdır. Savaşla birlikte ortaya çıkan ölümler, yaşanan yerlerin zarar görmesi gibi kısaca can ve mal güvenliğinin olmaması nedeniyle bireyler sahip oldukları her şeyi bırakıp kaçırmaktadır. Bu nedenle hedef ülkenin eğitim, sağlık, güvenlik politikaları demografik yapısı, hizmetlere kolay ulaşımı gibi unsurlar göçmenler için önem arz eder. Aynı şekilde göçe bağlı olarak hedef ülkede de istihdam sorunları, kişi başına düşen milli gelir gibi ekonomik sorunların yanında toplumsal yapının bozulması, kişilerin yaşam alanlarının değişmesi ile yeni ilişkilerin meydana gelmesi, uyumsuzluk, çatışma gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Harunoğulları, 2016a: 30).

Göç olgusuyla ilgili diğer bir kavram göçmenliktir. Kısaca göçmenliğin; “Kişisel rahatlık amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür idaresiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya bölgeye göç eden kişi veya aile fertlerini kapsamaktadır” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 22). Genel olarak göçmen, ekonomik veya toplumsal hoşnutsuzluk nedenleriyle kendi yaşadığı ülke sınırlarını isteyerek terk eden ve başka ülkeye yasal veya yasal olmayan yollarla giderek orada yaşama amacı güden yabancısıdır. Ekonomik nedenler dolayısıyla yer değiştiren göçmenler ekonomik göçmenlerdir. Ekonomik göçmenlere mültecilik statüsü verilmez. Bu kişiler gittikleri ülkelerde ancak yabancılık statüsüne başvuru yapabilirler. İlgili ülkenin iç hukukundaki kurallar çerçevesinde yabancılık statüsü kabul edilir veya edilmez. Temelde mültecilik ve göçmenlik arasında üç temel farktan bahsedilebilir. Bunlar sebep, niyet ve olanaktır. Sebep açısından değerlendirildiğinde mültecilerin göç etme sebepleri can güvenliğinin tehlikede olmasından duyulan korkudur. Göçmenler ise ekonomik refah seviyelerini iyileştirmek amacıyla göç ederler. Niyet farkında ise,

mülteciler baskı ve korku gibi zorunlu sebeplerden göç ederken göçmenlikte gönüllülük esastır. Son olarak olanak bakımından temel farklılık ise mülteciler zorunlu olduklarından göç ettikleri için, göç ederken kullanılan olanaklar ani verilen karara uygun ve zorlayıcıdır. Göçmenlerin ise olanakları daha fazladır (Ziya, 2012: 232-233).

Ayrıca mülteciler haklı bir güvenlik korkusu içinde olduklarından ve bağlı oldukları ülkenin korumasından artık faydalanamadıkları için göçü kolaylaştıracak belgelere sahip değillerdir. Göçmenler ise kendi istekleri ile ülkelerinden ayrıldıkları için o ülkenin korumasından faydalanabildikleri gibi göç hareketlerini kolaylaştıracak kısmi de olsa belgelere sahiptirler (BMMYK Türkiye Temsilciliği, 1998: 68).

Bu anlatılanlara göre göçmenlik ve mültecilik kavramları arasındaki farklılığı kavramak zor olmaktan çıksa da olağan durumlarda bu terimler arasında ayırım yapmak zorlaşabilmektedir. Çünkü kişilerin can güvenliği günümüz koşullarında ekonomik ve sosyal haklarla da ilgili hale gelmiştir. Fakat en temel anlatımla mülteci veya sığınmacı göçmen özelliği taşıırken her göçmen sığınmacı veya mülteci olmayabilir.

Göçle ilgili diğer bir kavram olan mülteci kavramının Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmedeki tanımı ise aşağıdaki gibidir:

“İrki, dini, tabiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişi.” (BMMYK, 1997: 51)

Göçmenlik ve mültecilik birbirlerine sıkça karıştırılır. Göçmenlerden farklı olarak mülteciler ülkelerini bırakmayı kendileri seçmez bunu yapmaya birileri ya da bir durum tarafından zorlanırlar. Örneğin maddi zorluklar sebebiyle ülkesinden ayrılan kimseler amaçsal olarak refah seviyelerini artırmak ister kendi ülkeleri ile bağlarını koparmazlar. Göçmenlik ve Mültecilik arasındaki en büyük fark buradadır. Ayrıca bu tür göçmenler ülkelerinin koruması altındadır. Mültecilerin ise ülkeleri ile

aralarında hukuki bir bağ kalmamıştır. Mülteci ve sığınmacılar sadece uluslararası hukukun kendilerine verdiği haklardan faydalanır (Jastram ve Achiron, 2001: 22-23).

Mültecilikle devamlı olarak karıştırılan sığınmacılık kavramı ise Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre “yabancı ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse” (TDK, 2016) olarak anlatılır. Sığınmacı kavramı göç terimleri sözlüğünde ise aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

“İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek durumundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2016: 51). Sığınmacı, mülteci statüsü kazanabilmek için sığındığı ülkeye başvuruda bulunmuş fakat başvurusu henüz sonuçlanmamış kişiye denir. Mültecilik için henüz başvuruda bulunmamış kimseler de sığınmacı olarak kabul edilir (Kalaycı, 2014: 4-5). Sığınmacılar mülteci olarak uluslararası koruma altında olmak isteyen fakat durumları resmi olarak belirlenmemiş kişilerdir. Yani mülteci statüsü kazanmak için ilgili devlete veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMMYK)'ne başvuran ve başvurusunun sonuçlanmasını bekleyen kişileri anlatır. Sığınmacılık statüsü geçicidir. Mülteci statüsü kazanan kişi mülteciliğin verdiği hakları sığınmacı olduğu zamandan itibaren kullanabilir. Mültecilik geriye yürüyen bir kavramdır (İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği, 2014). Sığınmacılar, mültecilik statüsü başvurusunun karara bağlanması zor ve uzun zaman alan bir süreç olduğundan bir belirsizlik içinde olan kimselerdir. Üstelik başvuruları birçok ülke tarafından kabul edilmemektedir. Yine de sığınmacılar ülkelerine geri gönderilemezler (Miller, 2006: 141). Göç ve ilgili olduğu kavramlar, önemli bir hukuki alan ve beraberinde çeşitli tartışmalar yaratmıştır. Türkiye coğrafi ve jeopolitik konumu nedeniyle sosyal ve ekonomik hakların ihlal edildiği, istikrarsızlığın oluşturduğu çatışma ortamı haline gelen Orta Doğu ve Asya kıtası ile sosyal refah seviyesi yüksek, insan haklarına saygılı Avrupa kıtası arasında önemli bir geçiş bölgesi haline geldiğinden göçle ilgili çeşitli düzenlemeler yapılan ve bu alanla ilgili radikal düzenlemelere ihtiyaç duyulan bir ülkedir.

2.3. Türkiye' de Sığınmacılıkla İlgili Düzenlemeler

Özellikle 1980'li yıllardan itibaren sınıra yakın ülkelerdeki iktisadi, politik ve sosyal karışıklıklar gibi pek çok sorun nedeniyle ülkemize veya ülkemiz kullanılarak gelişmiş ülkelere daha önce benzeri görülmemiş büyüklükte göç dalgaları gerçekleşmiştir (İçduygu ve Damla, 2012: 7). Türkiye'nin göçmen terimi yerine daha çok yabancı terimini kullandığı kişilerin gruplar halinde gelişleri uluslararası alandaki göç üzerine olan yerini değiştirerek ülkemize salt göç veren bir ülke olmak yerine göç alan veya geçiş ülkesi olma özelliği katmıştır. Artık Türkiye'nin göçle ilgili üçlü bir konumu vardır (İçduygu, 2006: 11-21). Neticede Türkiye küresel gelişmeler, kendi sosyo-ekonomik yapısının doğurduğu yeni koşullar ve üçlü konumu nedeniyle daha kalıcı etkileri olan göç ve göçmenlik sorunlarına sahiptir. Günümüzde dünya genelinde ve özellikle komşu olduğumuz coğrafi alanlarda meydana gelen geniş kapsamlı sosyal gelişmeler sonucu büyük nüfus akımlarına ev sahipliği yapan Türkiye'nin toplumsal, hukuki, ekonomik, kültürel ve politik alanları evrim gücü olan sığınmacılara dair ivedi olarak yeni vizyonlar geliştirme gereği bulunmaktadır. Artık bu dış göç dalgalarıyla gelen kalabalık nüfus gittikleri kentsel dokuyu karmaşık bir yapı haline dönüştürmektedir. Nitelik ve nicelik açısından gelişim süreci içinde bulunan Türkiye'ye gelen birey ya da kitleler, yeni yerleştikleri kentlerde dışlanma, ötekileşme, yabancılaşma, ırkçılık, uygun olmayan yerlerde barınma, çalışma sorunları, fakirlik gibi çeşitli sorunlarla baş edebilmek zorunda kalmaktadırlar.

Ülkemizde uygulanan göç politikaları iç ve dış etkenler nedeniyle uzun yıllar büyük değişime uğramıştır. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra göçle ilgili en önemli gelişme 5543 sayılı İskan Kanunu'dur. Bu kanuna göre yerleşmek amacıyla ülkemize gelen Türk soylu ve Türk kültürüne sahip kişiler belirli şartlara sahiplerse göçmen olarak kabul edilmekteydi (Tiryakioğlu, vd. 2010: 33).

Göçmenler gerekli prosedürün tamamlanmasıyla Bakanlar Kurulu Kararı ile Türk vatandaşı olabilmekteydiler. Bu sayede kendilerine tanınan kolaylık, muafiyet ve haklardan faydalanmaktaydılar (Çiçekli, 2009: 129). 1923-1997 Yılları arasındaki süreçte ülkemize 1.648.077 kişi göçmen olarak yerleştirilmiştir (Kirişçi, 2000: 65). Bu tarihe kadar gerçekleşen göçmenlik sebeplerine göre düzenlenen 1951 Cenevre Sözleşmesi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ihtiyaçlara yönelik bir şekilde sık sık rezerve edilmiştir. Savaş sonrası oluşan sayıca fazla mülteciler için sözleşmeye taraf

olan devletlerin sözleşmedeki tarih sınırlandırmasını gerekçe göstererek kapılarını kapatmalarının ardından oluşan mağduriyetin giderilmesi için insani kuruluşlar ve BM'ye taraf devletlerle çözüm yolları aranmıştır. Bunun üzerine 31 Aralık 1967 tarihli protokol imzalanmıştır. Türkiye ise kendisi için önemli olan bu sözleşmeyi 29 Ağustos 1961 tarih ve 359 sayılı Onay Kanunu ile protokolü ise 1 Temmuz 1968 tarih ve 6/10266 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul etmiştir (Çiçekli, 2003: 115-116).

30 Kasım 1994'te sığınmacı sayısının giderek artması üzerine göçmen hukukuyla ilgili yasal boşlukları doldurmak amacıyla "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğe 1994 Yönetmeliği de denmektedir. Yönetmelik sığınmacıların oluşturduğu sorunlara yönelik çözümler üretmeyi de amaçlamaktadır ve sığınmacılığa ilişkin ilk ve tek belge olma özelliği taşımaktadır. 1994 yönetmeliği veya İltica ve Sığınma Yönetmeliği hükümleri uyarınca sığınmacı statüsünde bulunan Suriyelilere geçici koruma sağlanmaktadır. Sağlanan bu geçici koruma durumuyla Suriyeli sığınmacılar hukuki anlamda makul bir süre için ülke sınırları içerisinde kalma ve başka bir ülke tarafından mülteci statüsünde kabul edilinceye kadarki süreçte geçici olarak "sığınma" hakkına sahip olmaktadır. Avrupa Birliği'ne giriş süreci kapsamında 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Ulusal Program" ile birlikte Türkiye, 1951 Sözleşmesinin ve 1967 yılında imzalanan protokolün tarafı olarak sözleşmede belirtilen coğrafi sınırlamayı sözleşme kapsamında olsun olmasın bütün sığınmacıların geri gönderilmemesine önem verilmesi sebebiyle Avrupa Birliği'ne katılım sırasında ülkeye doğrudan bir mülteci akımına engel olacak hukuki değişikliklerin yapılması ve AB üyesi ülkelerin külfet paylaşımında duyarlılık göstermesi şartı ile kaldırılacağını güvence altına almıştır (Altınışik ve Yıldırım, 2002: 35).

1951 Cenevre Sözleşmesinin taraflarından olan Türkiye mülteci kavramını sözleşmedeki şekliyle kabul etmiş fakat coğrafi kısıtlamayı kaldırmamıştır. Coğrafi sınırlamanın kaldırılmaması sığınmacı kavramının farklı değerlendirilmesine neden olmaktadır (Başak, 2011). Kısaca aday mülteci statüsünde olan sığınmacılık ülkemizde şu şekilde tanımlanmaktadır:

"İrki, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke

*dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” (RG, 2006).*Bu tanıma göre Ülkemizin yasal zemininde sığınmacı olmak için herhangi bir zaman ya da mekan sınırlaması getirilmemiştir. Mültecilik statüsü ise sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılara verilmektedir. Avrupa dışından gelenlerin alabilecekleri en yüksek statü sığınmacılıktır. Bu anlamda iç savaştan kaçarak ülkemize gelenler ya sığınmacı ya da kaçak göçmen statüsünde olabilmektedirler.

Zamanla çeşitli kanuni düzenlemelerle farklı haklara sahip olmaları nedeniyle Türkiye’de bulunan Suriyeliler iltica hukukuna göre mülteci, sığınmacı, göçmen ya da misafir olarak tanımlanamamaktadır. Ekim 2011’de yapılan bir düzenlemeyle kısaca 1994 Yönetmeliği denilen yönetmelik gereğince insani boyut düşünülerek “misafir” denilen Suriyeli sığınmacılar ‘geçici koruma’ statüsüne alınmıştır (Öner, 2014: 41). Geçici koruma statüsü ani yapılan yer değiştirme hareketleri sonucu göç etmek zorunda kalan bireylerin yasal olarak korumasını sağlamak için geliştirilmiş bir statüyü anlatır. Başka bir deyişle geçici koruma statüsü ülkesinden ayrı kalmak zorunda olan ve ülkesine geri dönemeyen, geçici koruma edinmek amacıyla başka ülkelere gelen yabancılara sağlanan koruma çeşididir. Geçici koruma statüsü Türk hukuk sisteminde ilk kez kanun düzeyinde 11 Nisan 2013 tarihinde “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)” olarak düzenlenmiştir. 6458 sayılı Türkiye’nin ilk iltica kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda vize alma, ikamet izni, vatansızların ve mültecilerin hukuki statüleri gibi konular düzenlenerek yabancılar mevzuatı tek bir yasada toplanmıştır (Arap ve Çerçi, 2014:102).

YUKK’un 91. Maddesinde “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir” denilmiştir. Ayrıca YUKK ile Avrupa dışından gelen ve mültecilik şartlarını taşıyan kişilere “şartlı mülteci” denilmiştir. Bu madde ile geçici koruma statüsü yasal bir düzenlemeye kavuşsa da ayrıntılı düzenleme 13 Ekim 2014 tarihli “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile yapılmıştır. Geçici koruma yönetmeliğinin amacı 1. Maddede şu şekilde açıklanmıştır: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya

sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası değerlendirilmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliği ile ilgili hususları düzenlemektir. Yönetmelik ve daha önce çıkarılan kanunda göçle gelenlere ilişkin açıklamalarda özellikle "yabancı" kelimesi kullanıldığı veya bu terim üzerinden tanımlar yapıldığı görülmektedir. Aynı yönetmelikte yabancı terimine ilişkin şu açıklama yapılmıştır: Yabancı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi ifade eder. Böylece Türkiye'deki Suriyeliler hukuk literatüründe ilk olarak yabancı olarak nitelendirilmektedir.

Türk Hükümetinin Suriye iç savaşının başlamasından bu yana uyguladığı açık kapı politikası uygulaması nedeniyle pasaportlu veya pasaportsuz kabul edilen tüm Suriyeli sığınmacılara sağlanan geçici koruma, uluslararası kuruluşlara göre uluslararası hukuk kuralları ile insani yükümlülükler uygun kabul edilmektedir (www.unhcr.org.tr, 2016). Böylece uygulanan bu yöntem ile ülkemize sığınan hemen hemen tüm Suriyeliler mağdur edilmeyerek güvence altına alınmaktadır.

Şüphesiz ki göç içerisinde birçok neden ve sonuç barındırmaktadır. Savaş ortamı, ekonomik nedenler ve daha yaşanabilir yerler edinmenin yanında, göç edilecek ülkenin çatışma ortamından uzakta, güvenli ve demokratik ilkelerin var olduğu bir yer olması gerekmektedir. Göç öncesinde ve sırasında güvenlik sorunları itici bir nedendir (Kaypak, 2015: 21). Suriye iç savaşında da en fazla göçün Türkiye'ye yapılmasının nedenleri arasında diğer sınır komşularına nazaran daha güvenli bir yer olması vardır (Çetin ve Uzman, 2013: 4-5). Göçler sonucu siyasi sorunlar ve çarpık kentleşme, kötü yaşam koşulları gibi fiziki sorunlar oluşabildiği gibi sosyal uyum sorunu, eğitim sorunları, kültür şoku, suç oranlarındaki artış, hastalıkların yayılması gibi insani sorunlar da oluşabilmektedir (Çoban-İçağasıoğlu, 2011: 110).

Türkiye tarih boyunca kaçak göç, sığınma, kitlesel göç de dahil geniş anlamdaki göç hareketlerine ev sahipliği yapmış milyonlarca insana kapılarını açmıştır. Fakat günümüzde üzerinde bulunduğumuz coğrafyada yaşanan politik istikrarsızlıklara bağlı giderek artan göç hareketleri incelendiğinde göç olayından beklenenin ötesinde daha fazla etkilenileceği düşünülmektedir. 2011 yılında başlayan

büyük göç dalgalarına karşı açık kapı politikası uygulayan Türkiye göçün oluşturduğu sorunlara kalıcı politikalar geliştirmek için sığınmacılık ve mültecilikle ilgili çeşitli düzenlemeler yapmak zorundadır. Sığınmacılar önceleri özellikle sınır kentlerini tercih etseler de zamanla ülkenin her yerine dağılmıştır. Bu durum yeni sorunlara yeni çözümler üretilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILAR VE KİLİS ÖRNEĞİ

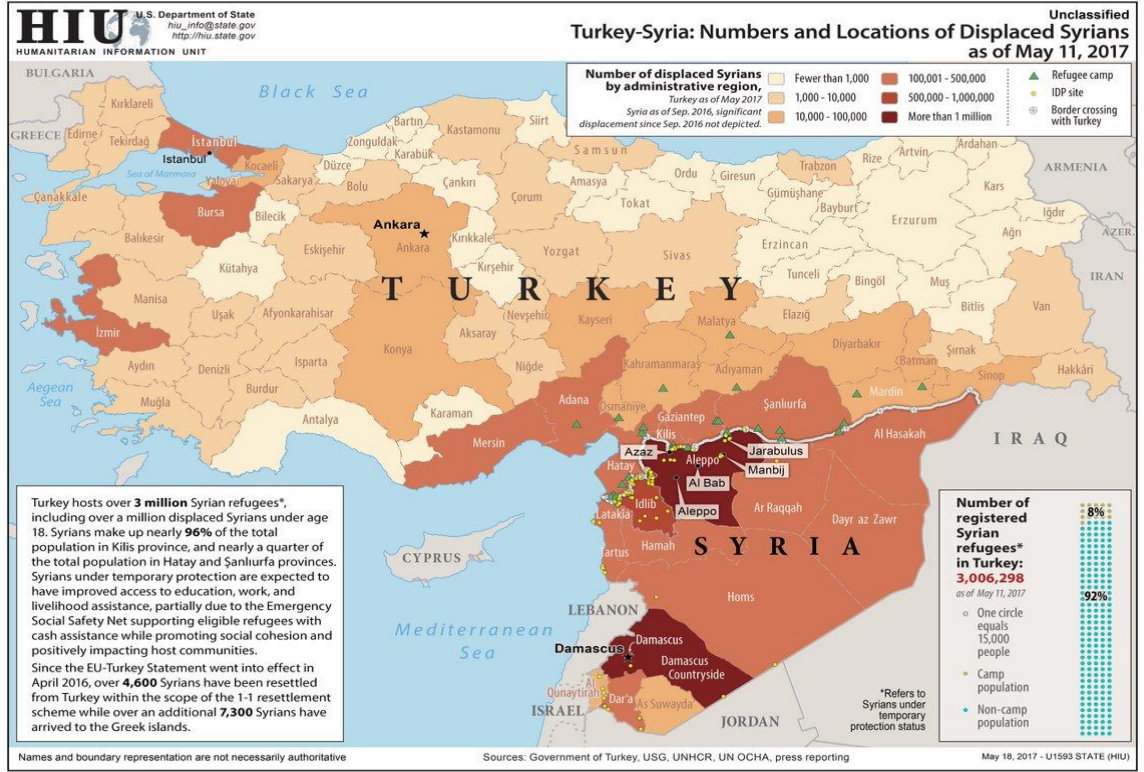
3.1. Genel Olarak Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar

Türkiye bilindiği gibi Asya, Afrika ve Avrupa anakaralarının arasında, birleştikleri bir coğrafyada bulunmaktadır. Bu durum ülkenin jeopolitik konumunu etkilediği gibi ayrıca Ülkemizi geçiş ülkesi konumuna getirmektedir. Geçiş bölgesinde olması insan akışının çok sayıda ve büyük etkilerinin olmasına neden olmaktadır. Türkiye özellikle refah seviyesi yüksek Avrupa ülkelerine komşu olması nedeniyle mülteci göçlerinin transit ülkesi ya da son durağı olmuştur. Bu topraklar uzun yıllardan beri çok sayıda göçmen veya sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. Ülkemiz 2011 yılından beri iç savaş yaşanan Suriye ile de sınır komşusu olması nedeniyle tarihinin en büyük göçlerinden biriyle karşı karşıyadır. Suriye halkı çıkan isyanları şiddetle bastırmaya çalışan rejimden kaçarak Türkiye'ye geçmişlerdir. Dünyada en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran ülke Türkiye'dir (Boyras, 2015: 40).

2011 Yılında ilk olarak Tunus'ta ortaya çıkan Arap Baharı giderek yayılarak Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika'daki birçok ülkeyi etkilemiş baskıcı yönetimleri değiştirmeye yönelik bir takım hakları talep etmenin ötesine geçerek bazı ülkelerde büyük çaplı protestolara bazılarında ise iç savaşa dönüşmüştür. Arap Baharı sürecinin halen en ağır şiddetiyle devam etmekte olduğu, bir insani felakete doğru gittiği ülke ise dünya gündeminde ön sıralarda olan Suriye'dir. Suriye'de baskıcı rejime karşı başlatılan ayaklanma, birçok ülkenin farklı beklenti ve görüşlerinin olduğu uluslararası bir sorun haline gelmiştir (Mazlumder, 2013).

Suriye'de 2011 yılında başlayan halkın meşru hak talepleri rejim tarafından kanlı bir şekilde bastırılmış halka karşı silahlı ve ölümcül müdahaleler yapılmıştır. Rejimin bu tutumu Suriye'de ölü alınamaz bir ayaklanmanın başlamasına sebep olmuştur. İç savaşın en ağır sonuçlarından biri de ülkelerinde can tehlikesi olanların komşu ülkelere sığınmaları ve sonunda oluşan göç sorunu olmuştur.

Suriye, Türkiye'nin en uzun kara sınırlarına sahip olduğu bir ülke olmasının yanında Türkiye ile tarihi, sosyal ve kültürel bağları bulunan bir ülkedir. İç savaştan kaçarak Türkiye'de oluşturulan çadır kent, geçici kabul merkezi ve konteyner kentte kalan Suriyelilerin sayısı 3 milyonu aşmıştır. Ayrıca Suriyelilerin bir kısmı akrabalarının yanında, bir kısmı ev kiralarak ya da satın alarak yaşamaktadır. Kilis Halep'e yakın olduğundan konteyner kentte kalan Suriyelilerin dışında bir çok insanın akraba yanında kaldığı, ev kiralandığı, satın aldığı veya sahihsiz metruk alanlarda yaşadığı bir il olmuştur (Paksoy vd., 2016).



Harita 3.1.: 11 Mayıs 2017 İtibariyle Suriye ve Türkiye'deki Mülteci Kampları (http://hiu.state.gov)

Suriye'de ilk olarak 15 Mart 2011'de ortaya çıkan Arap Baharı ile kısa sürede iç savaş yaşanmış ve birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye'de küresel sonuçlar doğuran iç ve dış göç yaşanmaktadır. Sınır komşusu olması ve daha birçok nedenden dolayı göçten en fazla etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Türkiye gibi Lübnan, Ürdün, Irak gibi Ortadoğu ülkelerinin yanında Avrupa ülkeleri de büyük göçten payını almıştır. Ülkemiz üzerinden Avrupa'ya geçen Suriyelilerin resmi sayısı

13 bin 791 kişidir. Bunlardan 5 bin 188'i Almanya'ya geçmiştir. Sığınmacılar tarafından en çok tercih edilen Avrupa ülkelerinin başında Almanya'nın dışında Hollanda ve Fransa gelmektedir. Gittikleri ülkelerde ya kamplarda ya da kamp dışında kalan Suriyelilerin büyük çoğunluğunu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. 2014 yılı itibariyle yaklaşık 23 milyon olan Suriye nüfusunun 10 milyonu iç savaştan etkilenmiştir. 6 milyon Suriyeli ülkesindeki güvenli bölgelere göç etmişken diğer ülkelere sığınanlar daha çok kamp dışında temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekerek barınmaktadırlar. Türkiye'deki Suriyelilerin sorunlarına ya da ihtiyaçlarına ilişkin çalışmalarda öncelikli olarak Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) yetkilidir. AFAD yürüttüğü çalışmaları Dışişleri Bakanlığı ve yerel mülki idare amirlikleri ile eşgüdüm içinde gerçekleştirmektedir. Bu nedenle Türkiye'deki Suriyelilerin sayısına ilişkin resmi veriler AFAD veya Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanmaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığının 04.12.2017 tarihli verilerine göre Türkiye'deki Suriyeli göçmen sayısı 227.947 kişi geçici barınma merkezinde, 3.131.968 kişi ise geçici barınma merkezi dışında olmak üzere toplam 3.359.915 kişidir (www.gib.gov.tr, 2017). Bu sayı 2018 yılı itibarı ile 3.583.434 kişiye ulaşmıştır. Türkiye'nin farklı illerine yayılan sığınmacılar için neredeyse bir şehir merkezi büyüklüğünde konaklama merkezleri kurulmuştur. Kamp dışındakiler de farklı şehirlerde çok sayıda mülteci grupları ya da mahalleleri oluşturmuştur. Ayrıca bu kişilerin barınma, iş bulma, sosyal uyum, eğitim vb. gibi birçok problemi bulunmaktadır. Sığınmacıların en fazla yaşadığı il 561.159 kişi ile İstanbul'dur. İstanbul'u sırasıyla 475.782 kişi ile Ş. Urfa, 445.95 kişi ile Hatay takip etmektedir. Ayrıca Bursa, Konya, İzmir, Adana, Gaziantep, Mersin ve Kilis'teki savaş mağduru Suriyeli sığınmacı sayısı 100 binin üzerindedir. Türkiye'deki Suriyeliler'in sayısında son üç yılda düzenli bir artış yaşanmıştır. Buna göre 2016 yılında 2 milyon 843 bin 441 kişi olan sığınmacı sayısı 2017 yılı sonu itibarı ile 3 milyon 426 bin 786 kişiye yükselmiştir. 2012 yılından itibaren ülkemizde dünyaya gelen Suriyeli çocuk sayısı da 276 bin 158'dir. Bu durum ülkemizdeki genç nüfus sayısını hızlı bir şekilde artırırken beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi sorunları da beraberinde getirmektedir.

Tablo 3.1. Türkiye’deki Geçici Barınma Merkezleri

İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
HATAY	Altınözü Konteyner Kenti	Konteyner	8.288	17.814
	Yayladağı Konteyner Kenti	Konteyner	3.667	
	Apaydın Konteyner Kenti	Konteyner	5.048	
	Güveççi Konteyner Kenti	Çadır	811	
GAZİANTEP	Islahiye Çadırkenti	Çadır	6.220	24.451
	Karkamış Çadırkenti	Çadır	5.436	
	Nizip 1 Çadırkenti	Çadır	8.926	
	Nizip 2 Konteyner Kenti	Konteyner	3.869	
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	Çadır	19.754	79.586
	Akçakale Çadırkenti	Çadır	24.337	
	Harran Konteyner Kenti	Konteyner	11.383	
	Suruç Çadırkenti	Çadır	24.112	
KİLİS	Öncüpınar Konteyner Kenti	Konteyner	12.150	26.502
	Elbeyli Beşiriyeye Konteyner	Konteyner	14.352	

	Kenti			
MARDİN	Midyat Çadırkenti	Çadır	2.503	2.503
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteyner Kenti	Konteyner	17.243	17.243
OSMANİYE	Cevdetiye Konteyner Kenti	Konteyner	14.204	15.242
	Düziçi Konteyner Kenti	Konteyner	1.038	
ADIYAMAN	Merkez Çadırkenti	Çadır	8.947	8.947
ADANA	Sarıçam Konteyner Kenti	Konteyner	26.180	26.180
MALATYA	Beydağı Konteyner Kenti	Konteyner	9.479	9.479
TOPLAM	Barınma Merkezlerinde 227.947 Suriyeli Sığınmacı vardır.			
Ülkemizdeki Toplam Suriyeli Sayısı: 3.359.915				
Geçici Barınma Merkezlerindeki Suriyeli Sayısı: 227.947				

(T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2017)

Tablo 3.1.'deki AFAD 2017 yılı verilerine göre ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların barınma ihtiyaçlarına yönelik çeşitli illerde kurulan barınma merkezleri, tipi ve ülkemizdeki toplam Suriyeli sayısı hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre Hatay ilinde bulunan dört adet geçici barınma merkezinde 17.814 sığınmacı vardır. Ülke genelindeki barınma merkezleri konteyner veya çadırdan oluşmaktadır. Gaziantep'te bulunan geçici barınma merkezlerinin sayısı ve yapım şekli üçü çadır diğeri konteyner olmak üzere toplam dört adettir. Burada resmi rakamlara göre 24.451 sığınmacı barınmaktadır.

Aynı şekilde Şanlıurfa ilinde üçü çadır bir diğeri konteyner olmak üzere toplam dört adet geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Ülke genelindeki geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayılarına bakıldığında toplamda en fazla sığınmacı sayısı olan il 79.586 kişi ile Urfa'dır. İki adet konteyner kenti bulunan Kilis'te ise barınma merkezindeki Suriyeli sayısı 26.5022'dir. Mardin'de bulunan bir

adet çadır kentteki sığınmacı sayısı 2.503 kişidir. Kahramanmaraş'ta bir adet konteyner kentte bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 17.243'tür. Osmaniye ilinde bulunan geçici barınma merkezleri konteyner kentlerden oluşmaktadır. Bu konteyner kentler toplam 15.242 Suriyeli'ye ev sahipliği yapmaktadır. Adıyaman Merkez çadır kentinde 8.947 Suriyeli sığınmacı bulunurken Adana Sariçam konteyner kentinde ise 26.180 Suriyeli barınmaktadır. Son olarak Malatya konteyner kentinde 9.479 Suriyeli sığınmacı vardır. Böylece Türkiye'de toplam 10 ilde 21 adet konteyner veya çadır kentte bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 227.947'dir. Türkiye'de 2017 yılı resmi rakamlarına göre toplam Suriyeli sayısı 3.359.915 olduğu düşünüldüğünde barınma merkezleri dışına dağılan Suriyeli sığınmacı sayısı 3.131.968 kişidir. Resmi rakamlar dışında bu sayının daha da fazla olduğu düşünülmektedir.

Suriye'den Türkiye'ye ilk göç dalgası 2012 yılında gelmeye başlamıştır. 2014 yılında 1.249.631 kişi ve 2015 yılında da 984.263 kişi Türkiye'ye geçiş yaparak en büyük göç dalgasını bu yıllarda oluşturmuştur. 2017 yılı itibari ile Suriyeli sığınmacı sayısı resmi rakamlara göre 3.359.915 kişiye ulaşmıştır Bu sayının sadece 227 bini ülke genelindeki barınma merkezlerinde yaşamaktadırlar (www.goç.gov.tr, 2017). Geriye kalanların büyük bir kısmı kayıt dışı olarak hukuki statüleri ve hak sahibi olmadan zor şartlarda yaşamaya çalışmaktadır.

2011 yılının sonlarında başlayan Suriye'deki çatışmanın başından bu yana, Türkiye uluslararası sığınmacı hukukunun temel prensiplerinden “zulüm riski olan yere geri göndermeme³” ilkesi gereğince Suriye'den kaçarak ülkemize sığınan insanlara geçici koruma ve açık kapı politikası izlemiştir. Geri göndermeme ilkesinin uygulanabilmesi için kamplardaki Suriyeli sığınmacılar kayıt altına alınmaktadır. Başta kamu kurumları olmak üzere sivil toplum örgütleri ve yerel halk mümkün olan en iyi yaşam koşullarını sağlamayı bir görev bilmiştir (www.afad.gov.tr, 2014). Bu kapsamda Ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacılara yönelik Kamu Kurumları, Sivil Toplum Kuruluşları ve halk tarafından yapılan yardımların toplamı tahmini olarak 25.000.000.000 dolardır (www.afad.gov.tr, 2016).

Suriye'deki iç savaşın başlangıcından bu yana, Türk yetkililer acil müdahale kapsamında Suriye halkına yardım sağlamak amacı ile iç kaynaklarını seferber etmiştir. Kamp nüfusuna gıda, barınma, tıbbi destek, eğitim ve koruma hizmetleri

³ Geri göndermeme ilkesi: Uluslararası hukukun ve mülteci hukukunun temel prensiplerinden olan geri göndermeme (non-refoulement) ilkesi sığınmacıların veya yabancı statüsündeki kişilerin zulüm göreceği yere geri gönderilemeyeceğidir (www.goc.gov.tr, 2017).

sağlanmıştır ve bu hizmetler devam etmektedir. Bununla birlikte, kamp dışında yaşayan nüfusa destek çalışmalarının yetersizliği bir sorun olarak devam etmektedir.

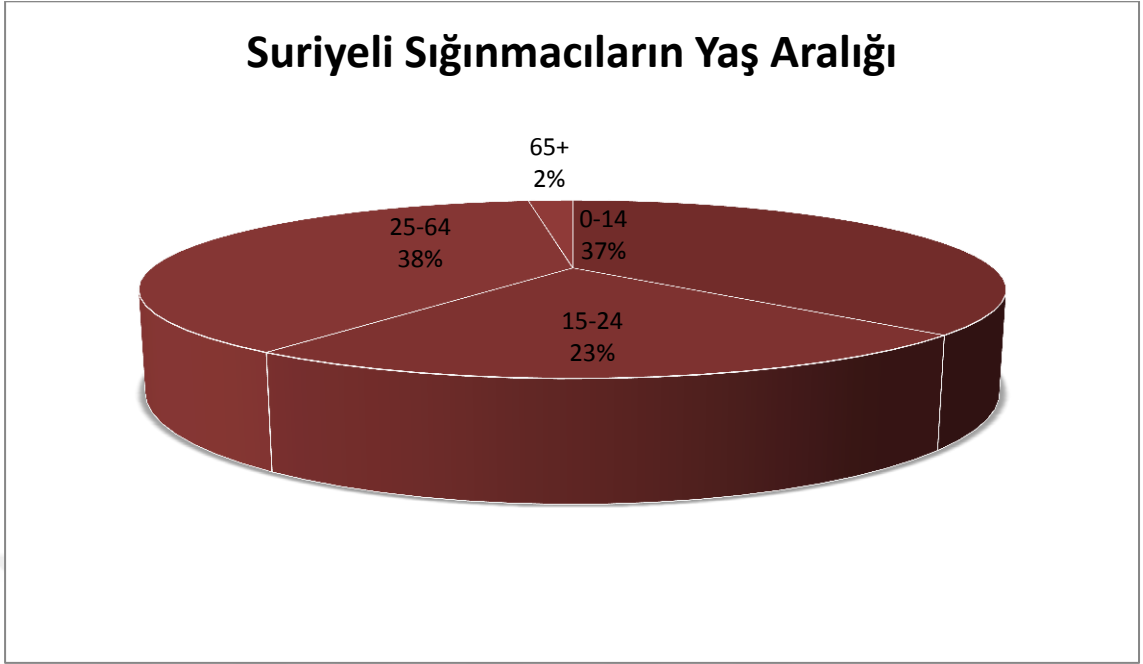
Tablo 3.2. Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Sığınmacıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Yüzdesi
Toplam	2.834.441	% 100
0-4	321.460	11,34
5-9	411.046	14,50
10-14	308.862	10,90
15-18	308.974	10,90
19-24	349.064	12,32
25-29	274.353	9,68
30-34	233.456	8,24
35-39	170.272	6,01
40-44	127.139	4,49
45-49	97.257	3,43
50-54	80.012	2,82
55-59	54.927	1,94
60-64	38.721	1,37
65+	58.838	2,08

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yıllık Göç Raporu, 2016)

Tablo 3.2.'de Ülkemizdeki Suriyeli mülteciler arasındaki 0-14 yaş grubundaki çocukların diğer yaş grubundakilere oranı %36,74 olarak verilmiştir. 15-24 yaş aralığındaki gençlerin oranı ise %33,22 iken sığınmacıların sadece %2,08'i yaşlı nüfusa dahildir. Buna göre mülteci sayısının büyük bir çoğunluğunu çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Aşağıda verilen grafik 3.1.'de bu oranlar daha açık görülmektedir.

Grafik 3.1: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Yaş Aralığı



Tablo 3.3. Geçici Koruma Altına Alınan Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Toplam	Yüzdesi
Kadın	1.640.60	%45,76
Erkek	1.943.374	%54,23
Toplam	3.583.435	%100

(Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yıllık Göç Raporu, 2017)

Tablo 3.3.’e göre Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı erkek sayısı kadın sığınmacılardan fazladır. Erkek sığınmacıların kadınlara oranı %54,23’dir. Bu durum en çok ülke genelinde nüfusun demografik yapısının değişmesinde ve iş gücü piyasasında etkilidir.

3.1.1. Türkiye’deki Sığınmacılarla İlgili Sorunlar

Eski tarihlerden beri hem göç alan hem de göç veren Türkiye’de, ülkedeki toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik ilişkilerin düzenlenmesinde önemli etkenlerden biri de göç dalgaları olmuştur. Bu durum günümüzde de devam etmektedir (Akşit, M. Bozok ve N. Bozok, 2015: 95).

Bugün dünyada her 122 kişiden biri mülteci konumundadır. Mülteci sayısındaki bu artışın en büyük nedeni 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı olmuştur. Türkiye iç savaşın başından beri açık kapı politikası izlemiş bunun sonucunda 2011’de 9.500 olan Suriyeli sığınmacı sayısı, Aralık 2012’de 132.000’e, Aralık 2013’te 587.616’ya, Aralık 2014’te 1.550.000’ne Aralık 2015’te 2.500.000’e yükselmiştir. Böylece Türkiye dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke durumuna gelmiştir. Türkiye’de önce sınıra yakın kamplara yerleştirilen Suriyeliler, daha sonra çoğunlukla sınır bölgelerindeki kentler başta olmak üzere Türkiye’nin değişik bölgelerine dağılmışlardır (Memiş, 2015: 110). Yoğun göç dalgalarıyla karşılaşan Türkiye’de ilk dönemlerde Suriye’deki olayların kısa sürede sona ereceği düşüncesi hakimdi. İç savaşın giderek artan şiddeti nedeniyle her geçen gün sığınmacı sayısı hızla artmıştır. Ülkemizdeki sığınmacılar gittikleri kentlerde sosyo-ekonomik ve siyasal sorunlara neden olmuşlardır. Artık Suriyeli sığınmacıların salt temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik politikalar çözüm üretmez olmuştur. Zor şartlarda yaşamını sürdürmeye çalışan sığınmacılar suç ve şiddet olaylarını artırma koşullarını taşır hale gelmektedir. Dışlanma duygusu, düşük yaşam standartları, eğitimsizlik gibi temel problemleri olan sığınmacılar ileriki zamanlarda büyük toplumsal sorunlara neden olabilirler.

Suriyeli sığınmacıların dağıldıkları kentlere toplumsal, ekonomik, siyasal etkilerinin yanında başta kentsel, çevresel ve kamu hizmetleri olmak üzere birçok alanda etkileri vardır. Bu başlıca etkilerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür: Sığınmacılar ilk olarak işgücü piyasasına etki etmektedirler. Yaşadıkları kentlerde kayıt dışı istihdamda artışa, gelir elde etmeleriyle arz ve talebin artmasına, işletmelerdeki rekabet gücünü artırmaya neden olmanın yanında vergi gelirlerini azaltma, vergi adaletini ortadan kaldırma ve kaynak dağılımını olumsuz etkileme, haksız rekabete neden olarak, çalışma ücretlerinde azalma ve sosyal güvenlik sisteminde bozulmalara neden olmaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılara yapılan maddi yardımlar piyasadaki sıcak paranın azalmasına, konut kısıntısı nedeniyle kiraların artmasına, işsizlik oranının artmasına, gıda enflasyonuna sebep olmaları gibi ekonomiye olumsuz etkileri olsa da diğer yandan işletme açmaları, işgücü açığını kapatmaları, sermaye girişini artırmaları ile de ekonomiye olumlu katkıda bulunmaktadır. Suriyeli çocuk işçilerin sayısı da her geçen gün artmaktadır (www.ekonomist.com.tr, 2017).

Sığınmacıların ülkemize en fazla etkisi toplumsal alanda yaşanmaktadır. Gayri resmi rakamlara göre yaklaşık dört milyon olan sığınmacı sayısı ileride etnik ve mezhepsel kutuplaşmaya neden olabileceği endişesi yaratmaktadır. Sayıları giderek artan sığınmacılar ve ülke vatandaşları arasında dil, kültür, yaşam tarzı, nüfusun giderek artması gibi birçok nedenden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Suriyeliler eğitim, kamu hizmetlerinin değişmesi, çok eşlilik, boşanma sayılarının ve suç oranlarının artması, çarpık yapılaşma, alt yapı sorunları, çevre sorunları gibi toplumsal ve şehir hayatına dair problemlerin artmasına neden olmuşlardır. Güvenlik açısından etkileri ise yerel halkın Suriyelilere karşı şiddet içeren tepkilerinin artması, bunun sonucu olarak da Suriyelilerin kendi adalet ve güvenliklerini kendileri sağlamak istemelerinin ortaya çıkma eğiliminin olmasıdır. Diğer bir etki ise eğitimsiz ve dışlanmışlık duygusu taşıyan işsiz bireylerin terör olaylarının artmasına neden olabilme ihtimallerinin olmasıdır.

Sığınmacıların eğitimi de temel sorunlar arasındadır. Suriye Misafir Kimlik Kartı almış olanlara ilkökul eğitimi ve lise eğitimi verilmektedir. Kamplarda kurulan okullar dışında birçok halk eğitim merkezinde Suriyeliler'e yönelik okullar veya eğitim merkezleri oluşturulmuştur. Ayrıca gerekli şartları taşıyanlar üniversitelerde özel öğrenci veya uluslararası öğrenci statülerinde eğitim alabilmektedirler. Fakat okur-yazar oranının az olduğu çoğunluğu ilkökul mezunundan oluşan sığınmacıların tamamına yönelik eğitim sistemi oluşturulamamıştır. Tüm bunlara ek olarak sığınmacılara tıbbi yardımlar, kömür, soba, giyim, kuru gıda ve hijyen malzemeleri yardımları yapılmaktadır (Sanduvac, 2013: 19).

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların %53'ten daha fazlası 18 yaşından küçük çocuklardır. Bu nedenle beslenme, barınma ihtiyaçları gibi eğitim de sığınmacılar için önem arz etmektedir. Barınma merkezlerinde kalanların durumları nispeten iyi olsa da sığınmacıların okullaşma oranı %15-20 düzeyindedir. Özellikle okullarda kullanılan dilin Türkçe olması Suriyeliler'in okullaşma oranını büyük ölçüde etkilenmiştir. Daha önce de değinildiği gibi 2011 yılında başlayan göç dalgasının bu kadar kalıcı etkilerinin olacağı önceden tahmin edilemediğinden Suriyeliler ile ilgili ekonomi, eğitim, kültür, kentleşme, hukuk alanlarında çözüm üretecek kökten politikalar üretilmemiştir (Erdoğan, 2014: 15).

Araştırma merkezlerinin yaptığı birçok çalışmada Türkiye’deki sığınmacıların başta sağlık hizmetleri olmak üzere kamusal hizmetleri nicelik olarak artırdıkları fakat nitelik olarak azalttıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar çoğunlukla elverişsiz, dar veya kalabalık evlerde yaşamaktadırlar. Çalışanların birçoğu kayıt dışı olarak vasıfsız işlerde çalışmaktadır (ORSAM ve TESEV, 2014).

Suriyeli sığınmacıların büyük bir bölümü kötü ve yetersiz şartlarda yaşamaktadır. Kira masrafını en aza indirebilmek için kalabalık bir şekilde barınan sığınmacılardan ev sahipleri daha fazla kira istemektedir. Başlarını sokmak için razı geldikleri barınma yerleri genellikle kenar mahallelerdeki metruk alanlar olmaktadır. Ayrıca yaşanan yerler hijyen açısından da elverişsizdir (İGAMDER, 2013: 11). Suriyeli sığınmacılar gittikleri kentlerde konut kiralalarının artmasına ve konut kısıntısının yaşanmasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak da yerleşim yerlerinde yeni iskan alanları oluşturulmaktadır. Oluşturulan yeni iskan alanları genellikle kentlerdeki yeşil alanların azalmasına ve yerleşim yerine uygun olmayan arazilerin yerleşime açılmasına neden olmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar, ilişki biçimlerine göre gittikleri kentlerde öncelikli olarak kendi etnik kökenlerine yakın olanların oturduğu mahalle ya da semtleri tercih etmektedir. Suriyeliler artık belli mahallelerde çoğunlukta olduklarından o mahalleyle anılmaya başlanmışlardır. Formel veya informal şekilde çeşitli kurum veya gruplardan yardım alabilen Suriyeliler toplumsal uyum elde etmek için sosyal ve ticari hayata absorbe olmaya çalışmaktadırlar. Daha çok alışveriş merkezleri, çarşılar, park alanları veya belli mahallelerde görünen sığınmacılar kentlere yeni kültürel kimlikler katmaktadır. Zaman zaman gerginlik kaynağı olsalar da şehirlerdeki toplumlar arası etkileşimle kent kimlikleri bu değişime uydurulmaktadır. Böylece sığınmacılar dönüşüme neden oldukları yerlerde yeni fakat alışılmış yüzler olarak yer almaktadır. Yerli halk artık kentin sokaklarında dilenen ya da çalışan bir Suriyeli’yi yadırgamamaktadır (Güneş ve Beyazıt, 2017: 470).

Ülkemizin özellikle Suriye sınırına yakın kentlerinde kurulan geçici barınma merkezleri sığınmacıların rahat etmesi açısından yüksek standartlara sahip olmasına rağmen bu alanlar Suriyeli sığınmacıların başka yerleşme yeri bulamadıkları veya mecbur kaldıkları zamanlarda tercih ettikleri yerler olmaktadır. Barınma

merkezlerinin tercih edilmek istenmemesindeki nedenler arasında kamplardaki giriş çıkışların kontrol altında olması gibi disiplinli işleyiş, dışardaki hayattan izole edilmişlik duygusu, iş bulma olanağının olmaması, kamplardaki yaşantının muhafazakârlar için uygun olmadığı düşüncesi, kötü altyapı ve konut şartları, cinsel istismar, şiddet, güvenlik zafiyeti, akrabalarından ayrı yaşamak zorunda kalınması, kampların kalabalık oluşu, özel hayata dair alanların ve sosyal alanların olmaması gibi nedenler yer almaktadır (Erdoğan, 2014: 21).

Büyük çoğunluğu geçici barınma merkezleri dışında kalan sığınmacılara yapılan her türlü destek sınırlı kalmaktadır. Türkiye'deki hukuki yapı valiliklere sadece sığınmacılara barınma imkanı sağlama yetkisi vermektedir. Bu yetki de zorunluluk değildir. Ayrıca 2013 yılı Nisan ayında yürürlüğe giren yabancılarla ilgili kanun sığınmacıların temel ihtiyaçlarını ve güvenliğini sağlamada hukuki sınırlar çizerken sığınmacıların haklarını koruma ve daha iyi yaşam standartlarına erişmelerini sağlayacak dayanaklardan yoksundur (USAK, 2013: 5).

Öte yandan sorunlara sığınmacılar tarafından bakıldığında ise, göç nedeniyle yerinden olan diğer bütün insanlar gibi sığınmacılar da birbirini doğuran iç içe geçmiş sorunlardan etkilenmektedir. Bu sorunlar arasında fakirlik, çalışma imkanlarının kısıtlı olması, yoksunluk, okullaşma oranının düşük olması, çocuk işçiler, barınma sorunları, sağlık ve sosyal hizmetlerden düşük düzeyde yararlanma gibi ilerde toplumsal sorunlara neden olabilecek problemler bulunmaktadır. Yetişkinlerin iş bulamaması çocukların kayıt dışı olarak marjinal işlerde çalışmasına neden olmaktadır (Ünal, 2013: 107).

Bunların dışında Suriyeli sığınmacıların topluma uyumsuzluk gösterme, kimlik sorunu, ötekileşme, dışlanma, düşük ücretle daha fazla çalıştırılma, işsizlik, istismar gibi büyük sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Sığınmacılar bu gibi problemlerle baş etmek, kendi kültürlerini ve kimliklerini korumak için yerli halkla iletişim halinde olmak yerine diğer Suriyeli sığınmacılarla beraber yaşadıkları belirlenmiştir (Harunoğulları, 2016a: 48). Zorunluluk nedeniyle farklı bir ülkede, farklı bir toplumla uyum içinde yaşamak zorunda kalan bu insanlara psiko-sosyal destek verilerek yerli halktan saygı görmeleri sağlanmaya çalışılmalıdır.

Barınma merkezlerinde kalan sığınmacıların ihtiyaçları kamu kurumları veya STK'lar tarafından karşılanırken kamplarda kalamayan Suriyeli sığınmacıların

birincil talep ve ihtiyaçları gıda ve temizlik malzemeleri, kışın ısınmak için yakıt, soba gibi eşyalar, barınacak bir yer, iş olanağı, çocuklar için eğitim olarak sıralanmaktadır. Sığınmacıların büyük bir kısmının herhangi bir geliri yoktur ve olanakları sınırlıdır. Bunların dışında, sığınmacılar Türkiye'deki yasal haklarını bilmedikleri için haklarını kullanamamaktadır. Sığınmacıların yerel halkla sosyal iletişimlerini artıracak olanakları güçlendirilmelidir.

İç savaştan kaçarak evsiz ve vatansız kalan milyonlarca insan aniden büyük bir yoksulluk yaşamıştır. Bu problemin de ortaya çıkardığı sorunlarla sığınmacılar yaşadıkları toplumda iletişim ve etkileşim kuramadıklarından çevreye güven duyamamaktadır. Ülkesinden uzakta ve kötü çevre şartlarında yaşayan sığınmacıların barınma, beslenme ve diğer hayati öneme sahip ihtiyaçlarını karşılamaları giderek zorlaşmaktadır. İşsizlik, çocukların çalıştırılması, erken evlenme ya da ikinci evlilik, yoksulluk gibi sorunlarla karşı karşıya olan sığınmacıların geri dönmeleri için siyasi bir çözüme ihtiyaç vardır.

Ülkemizdeki sığınmacılar günlük sosyo-kültürel ilişkilerin dışında olan belirsizlik haliyle bütünleşik bir arada kalmışlık anlamında kullanılan eşiksel bir konumdadır. Bu eşiksellik buldukları çevreye ait olmamayı, her an gidecek gibi sadece mekânsal olarak orada bulunmayı ve sosyolojik olarak yerel topluluktan ayırık olmayı beraberinde getirmektedir. Ayrıca bu durum Suriyeli sığınmacıların toplumun ne içerisinde ne de dışarısında olan arada kalmışlık halinde olmak fakat varlığını sürdürebilmek gibi kompleks bir yapıdadır (Akşit vd., 2015, 108-109).

3.2. Kilis'teki Suriyeli Sığınmacılar

Coğrafi konum olarak Kilis 1.521 km²'lik bir alan ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Gaziantep Platosu'nun güney batısında bulunan bir ildir. Türkiye- Suriye sınırında 360 derece kuzey enleminde ve 320 derece doğu boylamında yer alır. Şehir böylece Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri arasında geçiş kuşağında bulunur. Ortalama yükseltinin 680 metre olduğu ve anormal yükselti farklılığının olmaması iklimi, yeryüzü şekillerini ve tarımı etkilemiştir. Kilis, güney yönünden Türkiye-Suriye sınırı, batı ve kuzey batıdan Gaziantep-İslahiye ve kuzeyden Gaziantep ile çevrilidir (www.kilis.gov.tr, 2017).

Kilis, bilinene göre M.Ö. 1700'lü yıllarda Hitit İmparatorluğu'na aittir. Daha sonraları yine milattan önceki dönemlerde sırasıyla Asur, Med ve Pers İmparatorlukları kentte hakimiyet sürmüştür. M.Ö. 550 yılından sonra Persliler'in Büyük İskender'e mağlubiyetinin ardından Kilis, Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır. M.S. 636 yılına kadar Roma İmparatorluğu'nun ayrıldığı kollarından biri olan Doğu Roma (Bizans İmparatorluğu)'nın hakimiyeti altına giren kent Hz. Ömer'in halifelik döneminde 639 yılında Bizanslılar'dan savaş yapılmadan alınmıştır. Bölgeye sınır bölgesi olması dolayısıyla Selçuklular'dan beri planlı olarak Türkmenler yerleştirilmiştir. Kilis, Birinci Dünya Savaşı sonrası 1915 yılında Osmanlı'nın mağlup olmasıyla önce İngilizler'in daha sonra Fransızlar'ın işgaline maruz kalmıştır. 7 Aralık 1921 tarihinde Fransız işgalinden kurtulmuştur (Budak, 2000: 70-75).

Daha önce Halep'e bağlı bir sancak olan Kilis, 1927 yılında Gaziantep'in il olmasıyla birlikte Gaziantep'in ilçesi olmuştur. 6 Haziran 1995 tarihinde çıkarılan bir kanunla il olmuştur. Anadolu'yu Ön Asya ülkelerine bağlayan ticaret yolları üzerinde olan kent, sanayi şehri olan Gaziantep'e 58 km uzaklıktadır (Paksoy vd., 2013: 25).

Orta Doğu'ya yakın olması Kilis'in pazar olanaklarını artırmaktadır. İlde bulunan sanayi kuruluşlarının gıda, kimya ve tekstil gibi sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kilis'te işsizlik, iş gücüne katılma ve istihdam oranları Türkiye göstergelerinden daha iyi durumda olmasına rağmen Kilis sanayisi gelişmemiş iller içerisinde (81 İl Durum Raporu, 2012: 544-549). Suriye'deki kargaşa ortamından kaçarak Türkiye'ye gelen sığınmacılar dikkate alınmadığında Kilis göç veren bir il görünümündedir. Ayrıca Türkiye'de genç nüfus denilen 15 yaş ve üzerindeki nüfusa ait okuma yazma bilenlerin oranı %94 iken Kilis'te bu oran %92'ye düşmektedir. Kilis nüfusunun okur-yazarlık oranı Türkiye ortalamasının altındadır (TÜİK, 2016).

Tablo 3.4. Kilis İli ve İlçe Merkezleri Nüfusu

İlçe Adı	Şehir Nüfusu	Oran %	Köy Nüfusu	Oran %	Toplam Nüfus
Merkez	93.222	87,46	13.360	12,54	106.582
Musabeyli	1.367	10,21	11.941	89,79	13.308
Elbeyli	1.884	33,92	3.838	67,08	5.722
Polateli	1.088	20,87	4.125	79,13	5.213
TOPLAM	97.561	74,57	33.264	25,42	130.825

(TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2017)

Tablo 3.4.'te 2017 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Kilis ili merkez ile ilçe nüfusları ve bu sayıların oranları verilmektedir. Buna göre Kilis'in toplam nüfusu 130.825'tir. Kent merkezinde yaşayan nüfusun tüm nüfusa oranı ise %87,46'dır. Demografik olarak Kilis nüfusunun büyük bir kısmı kentte yaşamaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ilk olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından Kahramanmaraş, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Malatya, Adana, Mardin, Adıyaman ve Osmaniye'deki çadır ve kamplara yerleştirilmiştir. Ülkemize gelen sığınmacıların birçoğu sınıra yakın olması sebebiyle Kilis'i ya diğer şehirlere geçmede kullanmış ya da hala burada yaşamaya devam etmektedir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların barınma, ısınma, gıda, eğitim gibi insani ihtiyaçları başta Başbakanlığa bağlı AFAD olmak üzere Türk Kızılayı, valilikler, kaymakamlıklar, belediyeler, STK'lar tarafından karşılanmaktadır. Zamanla ülkelerine dönmenin zor olacağını düşünen Suriyeliler yaşadıkları kentlere yerleşmeye ve hayatlarını burada kurmaya başlamışlardır.

Şimdiye kadar resmi olarak kayıt altına alınan Suriyeli sığınmacı sayısı 3.359.914'dir. Bunların 228.568'i 10 ilde kurulu olan çadır ve konteyner kentlerde yaşamaktadır. Sayıları ülke nüfusunun %4.29'u kadar olan sığınmacılar daha çok sınır kentlerinde yaşamaktadır (www.goc.gov.tr, 2017). Suriyeli sığınmacıların daha çok sınırdaki kentleri tercih etmelerinin nedeninin akrabalarına ve ülkelerine yakın olma isteğiyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

Sığınma sağlamanın yanında olabilecek en iyi hayat standartlarını ve en kapsamlı yardımı sağlamaya çalışan Türkiye özellikle Türk Kızılay Derneği ve T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi kurumlarla çeşitli illere kurulmuş olan kampların kurulmasından, düzenine, güvenliğine ve temel ihtiyaçların karşılanmasına kadar her alanda aktif şekilde çalışmıştır. AFAD bu hizmetleri konaklama merkezleri dışındaki sığınmacılar için de sağlamaya çalışmaktadır. Tüm bu hizmetlerin en iyi şekilde verilmesinin mali ve insani yükü her geçen gün artmaktadır (AFAD, 2014).

Kamu kurumlarının, Sivil Toplum Örgütlerinin yanı sıra halkın da yardım ettiği ve neredeyse ülke geneline dağılan Suriyeli sığınmacılar, yaşadıkları kentlerde yerel halka olumlu veya olumsuz etki etmektedirler. Bir sınır kenti olan Kilis, nüfusundan daha fazla sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. IŞİD ve diğer terör örgütleri tarafından zaman zaman roket saldırılarına da maruz kalan kentte AFAD verilerine göre 130 bin 825 Türk vatandaşının yanında 131 bin 914 Suriyeli yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017). Kilis yüzölçümü bakımından küçük bir il olduğundan sığınmacı yoğunluğu en fazla olan il konumundadır.

Türkiye’de 10 ilde bulunan 21 kamptan Elbeyli ve Öncüpınar Konaklama Merkezleri veya Konteyner Kentleri olmak üzere iki tanesi Kilis’te bulunmaktadır. AFAD verilerine göre, bu iki konaklama merkezlerinde 26.502 kişi bulunmaktadır. Kilis’te toplam 131.914 sığınmacı bulunduğu düşünüldüğünde yüz binden fazla insan kamplar dışında, kent merkezinde veya köylerde yaşamaktadır. Suriye'deki iç savaşın başlamasından beri Türk yetkililer, savaştan kaçarak Ülkemize sığınan Suriyelilere yardım elini uzatmasına rağmen Suriyeli sığınmacıların birçoğu sağlıksız koşullardaki yapılarda, parklar ve sokaklar içindeki boş alanlarda, barınak ve ahır gibi uygun olmayan yerlerde yaşamaktadırlar. Açıklamaya yardımcı olması nedeniyle Kilis’te yaşayan Suriyeli sığınmacıları kamplarda ve şehir merkezinde yaşayanlar olarak bir ayrım tutmak gerekmektedir.

3.2.1.Kilis Öncüpnar Konaklama Merkezi (Kampı)

Diğer adı Kilis Öncüpnar Konteyner Kenti'dir. Öncüpnar kampı, Suriye sınırı ile tampon bölge arasında kalan arazide inşa edilmiştir. Kilis Valiliği verilerine göre, merkezin özellikleri şu şekildedir:

Yapımına Ocak 2012'de başlanmış ve Mart 2012'de kampın ilk sığınmacıları yerleştirilmiştir. 315.000 m²'lik bir alana inşa edilen kampta 3 bin 253 konteyner vardır. Konteynerların her biri 5-6 kişinin sığabileceği büyüklükte ve odalardan oluşmaktadır. Mahallelerden oluşan konteyner kentte 12.150 kişi yaşamaktadır. Kampa giriş çıkışlar kontrol edilmekte ve üst düzey güvenlik önlemleri alınmaktadır. Konteyner kentte sığınmacılar için yapılan anaokulu, ilkokul ve lisedeki dersliklerde 4 bin 500 sığınmacı eğitim almaktadır. Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nde de çok sayıda Suriyeli özel öğrenci veya uluslararası öğrenci olarak eğitim almaktadır. Öncüpnar Kampında bir hastane, iki büyük camii, büyük marketler, banka ve PTT şubeleri ve çok sayıda sosyal tesis bulunmaktadır. Kampta sığınmacıların topluma uyum sağlamalarına ve geçinmelerine yardımcı olacak meslek kursları da vardır (www.kilis.gov.tr,2018).



Resim 3.1.: Öncüpnar Konteyner Kenti, Kilis.

3.2.2. Kilis Elbeyli Konaklama Merkezi (Kampı)

Elbeyli Konteyner kenti Haziran 2013'te Kilis'in Elbeyli ilçesine yakın bir yere kurulmuştur. Sığınmacıların yerleştirilmesine de yine bu tarihte başlanmıştır. Resmi verilere göre konaklama merkezi 420 bin m²'lik bir alanda olup içerisinde toplam 3.592 konteyner bulunmaktadır. Bu konteynerlar 5-6 kişilik ailenin barınabileceği büyüklüktedir. Kampın kapasitesi 20.000 kişiliktir. Konteyner kentte toplam 14.352 Suriyeli bulunmaktadır. Buradaki sığınmacıların sağlık, ısınma, gıda, güvenlik, eğitim gibi ihtiyaçlarını Türkiye Cumhuriyeti Devleti karşılamaktadır. Ayrıca Arapça eğitim verilen kampta okul, kreş, anaokulu, poliklinik, rehabilitasyon merkezi, camii, sosyal tesisler ve marketler bulunmaktadır (www.kilis.gov.tr,2018).



Resim 3.2. Elbeyli Reşadiye Konteyner Kenti, Kilis.

3.2.3. Kilis Merkez'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar

2011 Yılında Arap İsyanları'nın Suriye'yi etkilemeye başlamasının ardından ülkelerinden göç eden insanların ilk sığındıkları yerlerden biri de Kilis il merkezi,

köyler ve çevresinde bulunan kamplar olmuştur. 2017 yılı itibari ile Kilis'te 26 bin 502'si konaklama merkezlerinde olmak üzere 131 bin 914 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Böylece resmi kayıtlara göre konaklama merkezleri dışında kalan, Kilis şehir merkezinde ve çevre köylerde toplam 105.412 sığınmacı vardır. Bunun dışında AFAD İl Koordinatörlüğü verilerine göre Kilis'te kayıt altına alınamayan çok sayıda sığınmacı bulunmaktadır. Genel olarak, eğitim, sağlık, beslenme, korunma, barınma gibi temel ihtiyaçları olan bu sığınmacıların çoğu ilkel şartlardaki barınaklarda yaşamaktadır. Sığınmacılar ısınma sistemi, alt yapısı, su, elektrik ve tuvaleti bulunmayan inşaat, eski dükkan, ahır veya depo gibi mekanlarda sağlıklı koşullarda ve kalabalık bir şekilde yaşamaktadırlar.

Tablo 3.5. Kilis'teki Suriyeli Sığınmacılar

İL	İlin Toplam Nüfusu (Yerel Halk)	Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayanların Sayısı	GBM Dışında Yaşayanların Sayısı	İldeki Toplam Suriyeli Sığınmacı Sayısı
KİLİS	130.825	26.502	105.412	131.914

(AFAD Kilis İl Koordinatörlüğü, 2017)

Tablo 3.5.'te Kilis'in nüfusu ve geçici barınma merkezlerinde kalan sığınmacılarla ildeki toplam sığınmacı sayıları karşılaştırılmaktadır. Buna göre ildeki toplam sığınmacı sayısı ilin kendi nüfusundan fazladır. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu barınma merkezleri dışında yaşamaktadır.

Sığınmacıların birçoğu yaşamlarını devam ettirmeleri için inşaat işçiliği, ırgatlık, sanayi işçiliği, kağıt toplayıcılığı, işyerlerinde yardımcı eleman gibi sürekli gelir getirici olmayan işlerde ve asgari ücretten daha az ücretle çalışmaktadır. Bu insanlara yerel halk, kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar ve STK' lar yardım etmektedir.

Sığınmacılara yönelik sağlık hizmetlerine değinmek gerekirse, Suriyeli Misafir Kimlik Kartı olan kişiler ücretsiz tıbbi tedavi ve ilaçlara erişim haklarından faydalanabilmektedir. İlk günlerde sadece sınır illerinde bulunan bu hizmet daha sonra Eylül 2013'te yeniden düzenlendi. Türkiye'de ikamet eden tüm Suriyelilere

ücretsiz sağlık hizmetlerine erişim hakkı sağlanmıştır. Bunun için AFAD'da kayıtlı olmak yeterlidir. İlaçlar için ise gereken %20 katkı payını sığınmacının ödemesi gerekmektedir. Her ne kadar sağlık hizmetlerinden kolayca yararlanabiliyor olsalar da kötü yaşam koşulları nedeniyle Suriyeliler arasında çocuk felci gibi hastalıklar yayılmaktadır. Ayrıca sığınmacıların verilen hizmetlerden pek fazla haberdar olmamaları, farklı şehirlerdeki hastanelerde farklı fiziki alt yapı, kapasite, tercüman veya diğer yardımcı sağlık personeli gibi şartların yetersiz olması nedenleriyle hizmette aksamalar meydana gelmektedir (Duruel ve Kara, 2016: 147-149).

Burada verilen resmi bilgiler yeni gelişmelerle hızla değişmektedir. Sığınmacılarla ilgili sistematik bilgiler elde etmede ulusal güvenlik, sığınmacıların sayılarının ve barınma yerlerinin hatta buldukları şehirlerin sürekli değişmesi, ülkemiz üzerinden Avrupa ülkelerine yasa dışı yollarla gitmeleri gibi nedenlerden dolayı zorluk yaşanmaktadır. Hatta Suriyeli sığınmacılarla ilgili araştırma yapmak veya kamu kurumlarından bilgi istemek önceden resmi izinlerin alınması gibi şartlara bağlanmıştır.

Aşağıda değinilecek olan uygulamalı çalışma, bu nedenle sınırlı imkanlarla yapılmış ve anket sonuçları istatistiki genellemeler yapmaktan ziyade bir kamuoyu yoklaması olarak görülmüştür. Ancak genel olarak Kilisliler'in birlikte yaşamaya başladıkları ve sayıları her geçen gün artan Suriyelilere karşı görüşlerini kısmen de olsa yansıtmaktadır.

3.3.Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkileri

Suriyelilerin kentsel hayata adaptasyonu, yaşanan pek çok sorunun temelinde yer almaktadır. Aşağıda Kilis örneğinde bu durumlara değinilecektir ancak öncelikle kent ve kent hayatına dair temel kavramlara değinmek gereklidir. Kent kavramı, insani etkileşimlerin pek çok boyutunu kapsadığı için sosyal bilimler açısından önemli bir kavram ve çalışma alanıdır. Özellikle geniş göç dalgaları nedeniyle hızlı bir şekilde kavramsal çerçevesi nitel olarak artan kent, değişik kriterlere göre tanımlanmaktadır. Neredeyse tüm kent tanımlarında kentin bir ucunda köy ya da kır kavramı bulunmaktadır. Yani kent tanımı genellikle kırsal alanlar üzerinden yapılmaktadır.

Bir kent, toplumsal ve ekonomik biçimlenmeyi içerir. Kentler, insanların doğayla olan yerleşme ilişkilerinde yeni ve ileri bir aşama olarak kendisinden önceki

yerleşme biçimlerinden belirgin çizgilerle ayrılan özellikler taşır. Bilimsel çalışmalarda kenti tanımlamak için farklı ölçütler kullanmıştır. Bu ölçütleri başlıca dört grupta toplamak gerekirse şunlar söylenebilir:

Yönetmel ölçüte göre kent, belli nüfus büyüklüğüne ulaşmış yerleşmelerdir. Bu ayırimda yönetmel sınır ölçütü, idari bir örgütlenmenin sınırları içerisinde olup olmamakla ilgili olarak ele alınır. Diğer bir ifade ile bir yer idari bir örgüt biriminin sınırına dahil ise orası kent, değilse köydür. Kenti tanımlamada kullanılan başka bir ölçüt olan nüfus faktörü, kenti diğer yerleşme biçimlerinden ayırmakta sayısal verilere bakmaktadır. Nüfus sınırı için 3 bin, 5 bin ve 10 bin kişilik nüfus kent için en az nüfus büyüklüğü olması şeklinde değişik öneri ve kabuller vardır. Buna göre 750 kişilik bir nüfusa sahip bir ilçe 2,5 milyon nüfusu olan bir il merkezi gibi kent sayılabilir (Özer, 2004: 3). Köy ve kent ayırımı yaparken sadece nüfus kriterine göre hareket etmek bu ölçütü oluşturan nüfus sayısının altında kalan fakat kent niteliğindeki alt yapı sahibi olan yerleşim yerlerini kent saymamak hatasına neden olabilir. Bu sorunu engellemek için farklı birçok ülke kır ve kent ayırımı yaparken nüfus ölçütünün yanında ekonomik ve sosyolojik bir takım ölçütler de kullanmaktadır. Kenti kır yerleşmelerinden ayıran bir diğer ölçüt ise işlevsel ya da ekonomik ölçüttür. Buna göre kentin tanımlanmasında nüfusun büyüklüğü yanında niteliği veya bileşenleri de hesaba katılmalıdır (Özer, 2004: 4). Köyle kent arasındaki temel ayırım nüfusun sayıca üstünlüğü değil işlevlerdeki farklılaşmadır. Köy geçimini ya da ekonomik temelini tarımsal üretime dayandırırken kentte hizmet, ticaret, sanayi ve endüstri gibi tarım dışı ekonomik faaliyetler vardır (Boran,1954: 12). Ekonomik ölçüte dayanan tanıma göre kent mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım ve tüketimi sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinmelerine karşılamak için ortaya çıkan bir mekanizmadır. Buna göre bir yerin kent olabilmesi nüfusun belli bir oranının tarım dışı sektörlerde çalışması gerekmektedir. Toplum bilimcilerin yaptığı kent tanımlarının ortak özelliği ise belli bir nüfus çokluğu, yoğunluk, iş bölümü, uzmanlaşma ve türdeş olmama gibi özelliklerdir. Kısacası kentler sosyal, ekonomik, siyasal ve yönetmel içeriklere sahip olan çok boyutlu mekanlardır (Keleş, 2010: 99-101).

Kenti toplum bilimsel ölçüte göre tanımlamaya çalışanlar kentin diğer yerleşme biçimlerinden ayrılmasında belli bir topluluk olarak taşıdığı kendine özgü niteliklerine ağırlık verirler. Kent, toplumsal bakımdan ayrı cinsten bireylerden oluşmuş oldukça geniş ve yoğun nüfuslu, sürekli yerleşme yeridir (Keleş 2010; Özer,

2004). Bir yerleşme kent olarak nitelendirilirken o yerleşmedeki üretim yapısı, nüfus yoğunluğu, heterojenlik ve örgütlenme düzeyi önemlidir. Genel hatlarıyla bir yerleşmeye kent özelliği veren temel değişkenler üretimin niteliği, nüfus büyüklüğü, yoğunluğu ve işlevlerde çeşitliliğidir. Bu açıklamalar ışığında kent tanımlanacak olursa; kent tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği; belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme türüdür. Son olarak salt yönetsel ölçüde göre kent nüfusu ne olursa olsun il ve ilçe düzeyinde yerleşmedir (Özer, 2004: 4). Fakat bu statüyü taşımasına karşın birçok yerleşme kent özelliği taşımamaktadır. Çünkü kent ekonomik ve toplumsal bir biçimlenme olarak teknolojik ve ekonomik gelişme düzeyi ile ilişkili geniş ve karmaşık bir yapıyı ifade eder.

Kent kişilerin birbirleri ile iletişim içinde oldukları, fikirlerin yayılabildiği ve malların üretim, dağıtım ve tüketim değişimi içerisinde olduğu ilişkiler ve kararlar merkezidir. Kent, kendine has özellikleri olan bir yerleşim sistemi olduğundan karmaşık toplum yapısının birey ve aile düzeyinde çözülemeyecek sorunlarının üstesinden gelinmesine imkan sağlamaktadır. (Hout, Thalmann ve Valbelle, 2000: 14).

Bir kent salt binalardan ve içerisindeki kişilerden meydana gelmez. Her kentin kendine has bir kültürü, kent kimliği ve yaşam modeli vardır. Kent çoğu kez arazi üzerine inşa edilmiş yapılardan oluşan yerleşik bir mekan gibi algılanıyor olsa da aslında üzerinde yaşayan toplulukla bir bütündür. O topluluğun kültürel yapısını yansıtır ve onu tekrar üretir. Durağan bir doğa ya da çevre olarak görünmekle birlikte kent mekan olarak tarafsız değildir. Mekanlar insanları, insan ilişkileri de değerleri ve sembolleri toplumsal ve politik olarak yeniden üretir.

Kent kavramı içerisinde birbirleriyle bağlantılı kentleşme ve kentlileşme terimlerini barındırır. Kentte yaşayan insanların kendilerini yaşadıkları yere ait hissetmeleri ve mekanla sosyal bağlar ve aitlik bağları kurmaları kentlileşme olgusunu oluşturur. Kentleşme kentlerin kapsadığı alanın, barındırdığı insan sayısının ve kentli nüfus oranının giderek artmasını ifade eder (Genç, Yılmaz ve Özgür, 2008). Kentleşme hem kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun sayısının artmasını hem kentlerin mekanda ve uzamda yayılmasını ve büyümesini, hem de kente özgü yaşama biçimlerinin gelişmesini ifade eder. Kentlileşme ise kente dahil olan bireylerin kentli

yaşama uyum sağlamaları, kentli bir birey olarak davranmalarındır. Bu yönüyle kentlileşme kavramı, sosyo-kültürel dönüşümü ifade eden ve kentlerdeki bireyler arası ilişkilere kentli kültürünün egemen olmasını gösteren bir kavramdır (Genç, Yılmaz ve Özgür, 2008: 66).

Temelde kent haline gelme sürecini içeren kentleşme, kentsel hareketliliği doğurur. Kentleşme, geçmiş yıllar öncesine kadar uzanan ve kentin oluşma süreciyle meydana gelen bir olgudur. Demografik anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlandığı gibi toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel değişmelerini de içine alan daha geniş bir anlamda da tanımlanabilir (Koçak, 2011: 261). Kentleşme, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeyle yakından ilgili bir süreçtir ve “toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan” bir olgudur (Keleş, 2010: 27). Kentlileşme ise kentli olmayı anlatmak için kullanılır. Bu kavram kentte yaşayanların veya göç edenlerin o kentteki değerler sistemini, sosyo-kültürel alanlarını ve hayat tarzını özümsemesi olarak tanımlanabilir. Kentlileşme kişilerin içinde yaşadığı çevreye sağladığı uyumdur. Bir değişim olgusu olarak kentlilik düşünülürse bu değişim olgusunun yaşanması da kentlileşmedir.

Kenti en fazla etkileyen olayların başında göç olgusu bulunmaktadır. Kente göçmek, ‘kentli’ sayılabilmek için yeterli bir ölçüt değildir. Her kentte yaşayan birey kentli olmuş sayılmamaktadır. Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir. Kentleşme ve göç hareketlerini tetikleyen ya da birbirini doğuran doğal afet, çatışma ve kargaşa ortamı, zorunluluk gibi sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi, psikolojik çeşitli unsurlar vardır.

İnsanların yaşam süreçleri boyunca zorunlu olmadıkları sürece vermektan kaçındığı göç kararı ekonomik, toplumsal veya siyasal kökenlidir. Bunlardan birinin bile etkisi ile başlayan göç; nüfusun bireyler, gruplar ve bazı durumlarda büyük topluluklar şeklinde bir ülkeden başka bir ülkeye veya bir yerleşim yerinden başka bir yere, ulusal sınırlar dışından ulusal sınırlar içine doğru yer değiştirme hareketidir. Günümüzde bu durum özellikle Orta Doğu ülkelerinin yaşadığı büyük toplumsal ve siyasal olaylar nedeniyle oluşan çatışma ortamından kaçan insanların göçü şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sığınmacı ya da mültecilerin çeşitli kentlere oluşturduğu değişken

ve hızlı yerleşme hareketleri şüphesiz kentsel anlamda kapsamlı değişikliklere neden olmaktadır.

Suriye iç savaşından kaçan sığınmacıların etnik ve kültürel farklılıkları sebebiyle geldikleri şehirlere uyum sağlamada karşılaştıkları sorunlar travmalar, toplumsal uyumsuzluk olarak ifade edilebilir. Bu nedenle kentlileşme sadece kentin demografik yapısındaki değişimler değil aynı zamanda kente uyumu da kapsamaktadır. Sığınmacıların iktisadi ve sosyal özellikleri göç edilen kentin yapısından farklı olduğundan kentle ilgili yapılacak olan ekonomik, siyasi, toplumsal ve hukuki planlamalarda bu durum göz ardı edilmemelidir. Devamlı olarak sayıları artan Suriyeliler'in göç ettikleri diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de sosyal ve ekonomik hayattan hem etkilenmiş hem de buldukları kentlerin dokusunu etkilemişlerdir.

Göçmenlerin uzun süredir yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorun kalmaları yalnızlaşma, kendine ve topluma yabancılaşma ve değersizleşme gibi hisleri yaşayarak yeni geldiği toplumla etkileşim ve iletişiminin sınırlı olması topluma adapte olmayı engellemektedir. Böylece kent yaşantısına uyumsuz kalan ve kentle bütünleşememiş bu yeni kent üyeleri kente özgü olanaklardan yararlanamayan ve ayrık duran kentli nüfus sorununu oluşturmuştur (Şenyapılı, 1981: 25-26).

Sığınmacılar yeni yaşamaya başladıkları çevredeki kültür kendi kültürlerine ne kadar benziyorsa kente o kadar kolay uyum sağlamaktadır. Ayrıca sosyo-ekonomik anlamda yeni oluşumların söz konusu olduğu gibi farklı kültürlerin ve farklı toplumların bir araya gelerek kültürel karışıklığın meydana gelmesi yerel toplumda değişmeye de neden olmaktadır (Çalım, Kavlak ve Sevil, 2012: 13). Türkiye'nin farklı kentlerine gelen sığınmacıların refah seviyesi düşüktür. İç savaştan kaçan sığınmacıların pek çoğu Ayrılma/Seperation stratejisine uygun olarak, yaşadıkları alanlarda daha çok kendi toplumlarına ait bireylerle iletişim kurarak kendi kimlik ve alışkanlıklarını devam ettirmektedirler. Daha az sayıdaki Suriyeli ise Entegrasyon/bütünleşme stratejisine göre davranarak kendi kültürlerinden kişilerin dışında yerel halkla da iletişime geçip etkileşime geçerek kente ayak uydurmaktadır (Göregenli ve Karakuş, 2014: 103).

Tahmin edilebileceği üzere ülkesini terk eden Suriyeliler'in geldikleri topluma ya da kentlere hızlı ve kolayca uyum sağlamları çok zordur. Fakat sığınmacıların bu zorluğu atlatma, kent hayatına katılma sosyo-kültürel ilişki içerisine girme durumları

zamanla gelişmekte ve entegrasyonları artmaktadır. Sığınmacılar kendilerini mekanın bir parçası olarak görerek fiziki ve sosyal çevre ile kurdukları ilişkilerle kimliklerini ve kültürlerini korumak şartıyla yeni alanlar oluşturmaktadır (Kaypak ve Bimay, 2006). Savaş nedeniyle ülkesini, ekonomik ve sosyal birikimlerini geride bırakıp kaılan kişiler yeni şehirlerde yabancı bir toplumla beraber yaşamak zorunda kalmıştır. Savaş psikolojisinin oluşturduğu durum dışında farklı coğrafyalarda farklı dil, kültür ve yaşayış biçimleriyle karşılaşmak kitlesel uyum sorunlarına neden olmaktadır. Güvenli yaşam işteği ile geldikleri yeni yerlerde topluma adapte olarak kentlilik bilinci oluşturmak kolay olmayacaktır (Kaypak ve Bimay, 2016: 93).

Sebebi ne olursa olsun yeni bir mekana uyum sağlama, alışma, farklı kültürdeki insanlarla birlikte en az sorunla yaşama hayli zordur. Sığınmacıların toplumdan dışlanma, ötekileşme, çeşitli sağlık sorunları ve ekonomik, eğitimsel sorunlar, suç oranlarında artış, istismar gibi büyük problemlerin olduğu bir ortamda yeni bir kente adapte olmanın meydana getirdiği baskı duygusunu en aza indirmek için kendi halklarıyla aynı mahallelerde oturmaları ya da geldikleri topluma uyum sağlamaları onları rahatlatmaktadır. Bunların yanında göç ettikleri kentlerin demografik yapısı başta olmak üzere, kamu hizmeti alanları, konut fiyatları, kentin fiziki çevresi gibi çeşitli unsurları ekonomik, kültürel, siyasi açıdan büyük oranda etkileyen sığınmacılar yaşadıkları yerlerle ilgili alınan kararlar ve oluşturulan politikalar belirlemede bir faktör haline gelmişlerdir.

3.4. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'teki Etkilerine Yönelik Bir Araştırma

Kilis, Suriyelilerin yoğun biçimde yerleştikleri bir kent olarak bu konuda çeşitli bilimsel çalışmalara konu olmuştur (Harunoğulları, 2016a; 2016b). Bu araştırmada önceki çalışmalardan farklı olarak Suriyelilerin kent hayatının kamusal boyuttaki etkilerine odaklanılacaktır. Çalışmanın ana kütesini, Kilis il merkezinde yaşayan yerli halk oluşturmaktadır. Örnek kütle, ana küleden “basit tesadüfi örnekleme” yöntemi kullanılarak elde edilen 100 kişiden oluşmaktadır. Zaman ve maliyet kısıtlaması nedeniyle 100 anketin uygulanması yeterli görölmüştür. Araştırmacı soru kağdını uygulayacağı sahayı seçerken kişilerin soruları anlayabilecek eğitim düzeyinde olmasına özen göstermiştir.

Olasılıklı örnekleme (Şans örneklemesi) yöntemleri içinde en basit ve sık kullanılan örnekleme yöntemi basit tesadüfi örneklemedir. Örnek olaya girme şansı diğer katılımcı veya deneklerle aynı olanlar arasından çekilen örneğe basit tesadüf örneği (simple random sample) denir. Bu örnekleme işleminde popülasyondaki her ünitenin bizim araştırma örneğimiz olma şansı, yani örneğe girme şansı eşittir. Buna göre, elimizdeki örneğin söz konusu popülasyondan çekilebilecek bizim örneğimiz gibi örneklerden sadece birisi olduğunu, buradan elde edilecek bilgileri popülasyona genellemeye çalıştığımızı bilmek, bilimsel yaklaşımın temel öğelerinden birisidir. Basit tesadüf örneğinde, her bireyin örneğe girme şansı eşit olduğu gibi, popülasyondaki mümkün olan her birey kombinasyonunun da, bizim örneğimiz olma şansı eşittir. Örneğin bir okulda 500 öğrenci varsa ve biz 25 öğrenciden oluşan bir örnekle çalışacaksak, 500 bireyden yapılabilecek 25'lik kombinasyonların her biri eşit şansla bizim örneğimiz olabilir. Çalıştığımız örneğin, bu mümkün olan örneklerden (örnek uzayından) rastgele birisi olduğunu bilerek araştırmayı sürdürmek, bilimsel yaklaşımın önemli ilkelerinden birisidir (Kurtuluş, 2011: 96).

Veri toplama yöntemi olarak anket şeklinde soru kağıdı oluşturulmuştur. Soru kağıtları ankete katılanlarla yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Ayrıca anket uygulanan kişilerin soruları doğru anladıkları ve doğru cevaplandıkları varsayılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi; örnek kütleinin seçimi, veri toplama ve verilerin değerlendirilmesi şeklindedir. Çalışma, Suriye'deki iç savaştan kaçarak Kilis'te yaşamını sürdüren Suriyeliler'in Kilis kentine kentle ilgili etkilerini belirlemek amacıyla, il merkezinde yaşayan yerli halkla sınırlıdır.

Anket yoluyla elde edilen veriler, başta sosyal bilimler olmak üzere birçok bilim dalının kullandığı istatistik programı olan SPSS kullanılarak frekans ve yüzde dağılımlarından oluşan tablolarla değerlendirilip analiz edilmiştir.

Çalışmada araştırma örneklemini oluşturan Kilis'in Suriyeli olmayan yerel halkından bir görüşme cetveli şeklinde oluşturulan soru kağıtları ile yüz yüze görüşmeler yapılarak bilgi sağlanmıştır. Görüşme toplam 24 sorudan oluşmuştur. Bu çalışmada elde edilen bilgilerin tamamı kullanılmamıştır. Konumuz açısından gerekli olan verilerin yorumuna ağırlık verilmiştir. Aşağıda bu veriler yer almaktadır.

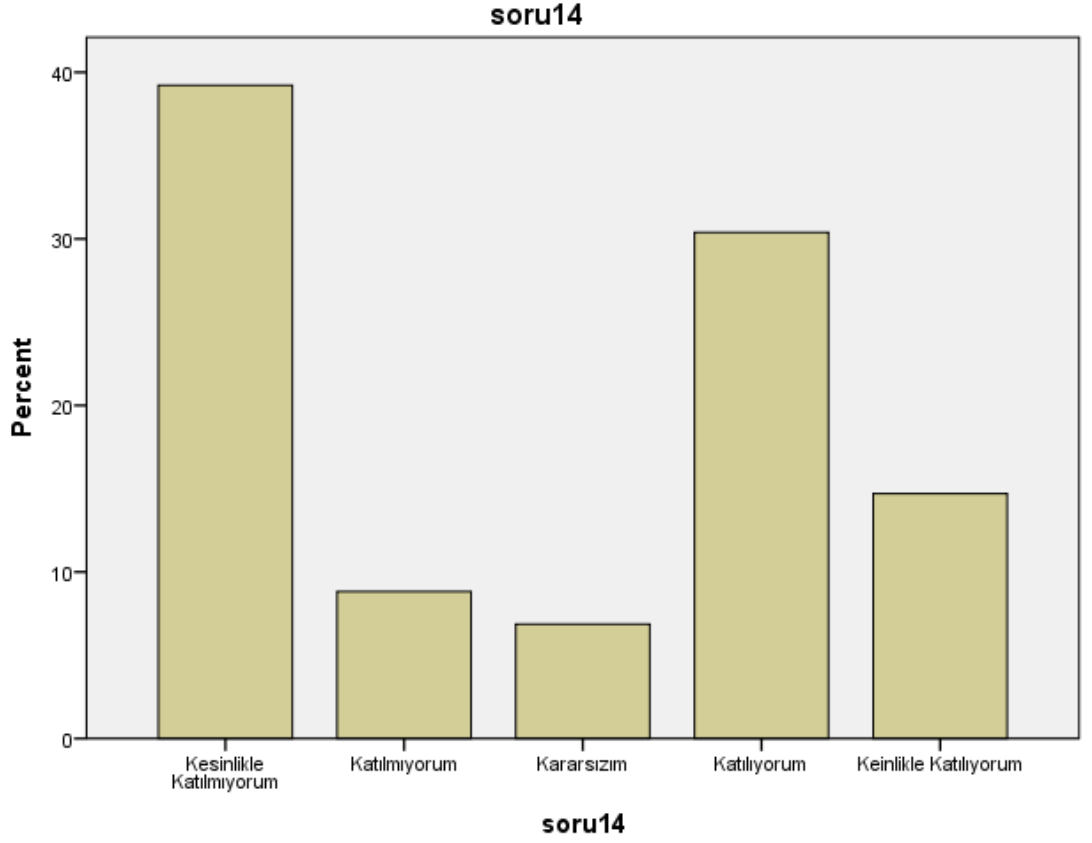
Sığınmacıların çoğunlukta olduğu diğer iller gibi Kilis'te de bulunan kamu binalarının sayısında çok fazla değişiklik olmamıştır. Suriye iç savaşından önceki

duruma göre nüfusu neredeyse iki kat artan ilin daha çok artan kamu hizmeti ihtiyacına kısıtlı alanlarda karşılık verilmiş, yeni düzenlemeler yapılamamıştır. Örneğin kendi nüfusu kadar göçmene ev sahipliği yapan ilde sadece mevcut kamu hastanesi büyütülmüştür. Araştırmaya katılanlar “Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te kamu binalarının artmasına katkı sağlamışlardır” şeklindeki varsayıma aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi cevap vermişlerdir.

Tablo 3.6.Suriyeli Sığınmacıların Kilis’teki Kamu Binalarının Artmasına Katkı Sağlama Durumu

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	40	39,2	39,2	39,2
Katılmıyorum	9	8,8	8,8	48,0
Kararsızım	7	6,9	6,9	54,9
Katılıyorum	31	30,4	30,4	85,3
Kesinlikle Katılıyorum	15	14,7	14,7	100,0
Total	102	100,0	100,0	

Buna göre araştırmaya katılanların %49’u sığınmacıların Kilis’teki kamu binalarının sayısına etki etmediğini dile getirmiş, %7’si ise kararsız kalmıştır.

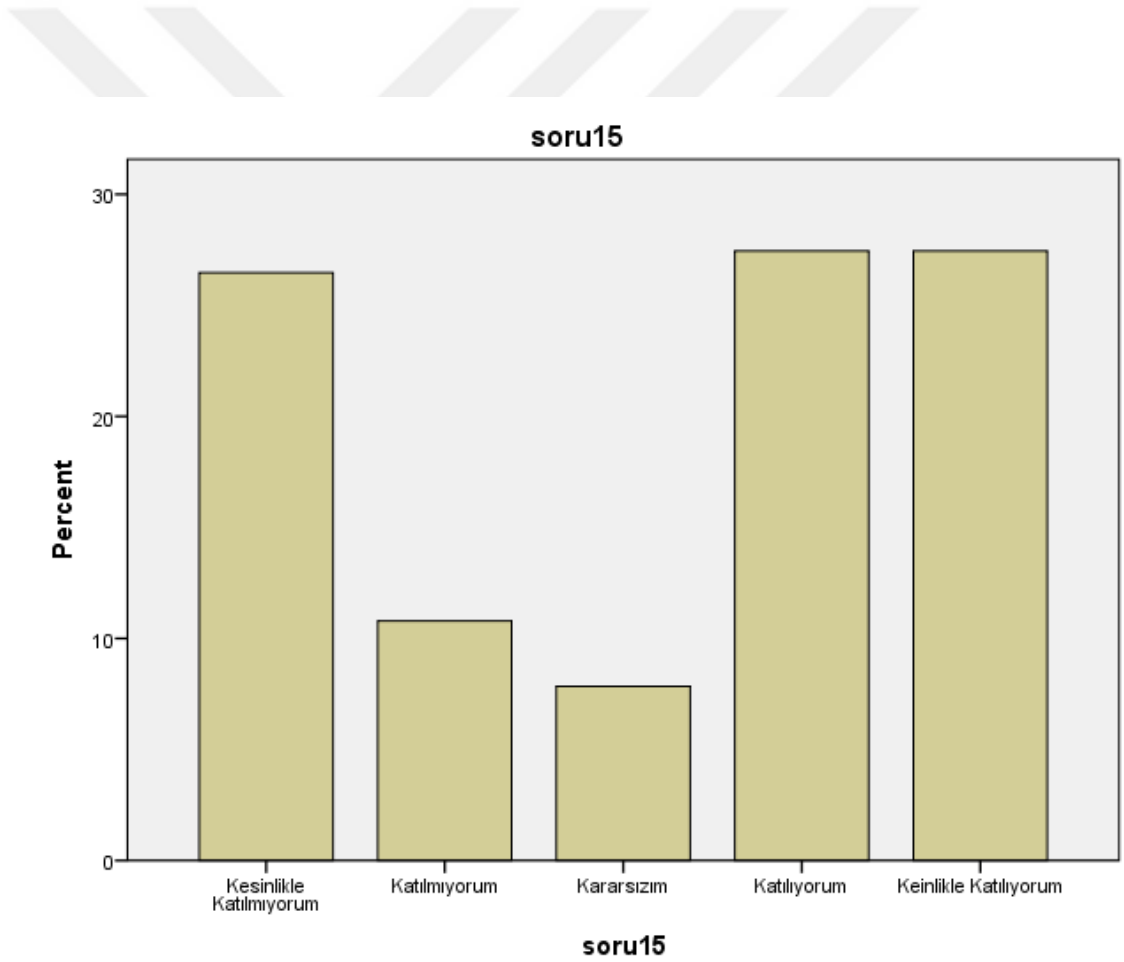


Şekil 3.1. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'teki Kamu Binalarının Artmasına Katkı Sağlama Durumu

Araştırmada yer alan bir diğer önerme ise, “Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kamusal hizmetlerin artmasına olumlu katkı sağlamışlardır” şeklindedir. Araştırmaya katılan Kilis halkının %28'i katılıyorum demiş ve diğer %28 kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Böylece %56'lık bir kısım sığınmacıların kamu hizmetlerini artırdığını düşünmektedir. Diğer taraftan katılımcıların %27'si kesinlikle katılmadıklarını, %11'i katılmadığını ve %8'i de kararsız olduğunu belirtmiştir. Kilis'te kamu hizmetleri Suriye göçünden önceki duruma göre çeşitlenmiştir. Göç ve Sığınmacılıkla ilgili başta AFAD İl Müdürlüğü ve İl Göç İdaresi Müdürlüğü olmak üzere çeşitli hastaneler, okullar, halk eğitim merkezlerinin açılması veya yenilenmesi gibi yardım, sağlık ve eğitim alanlarında kamu hizmeti sunan kurum sayısı artmış ve buna paralel olarak ildeki kamu hizmetlerinin sayısı da yükselmiştir.

Tablo 3.7. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kamusal Hizmetlerin Artmasına Olumlu Katkı Sağlama Durumu

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	27	26,5	26,5	26,5
Katılmıyorum	11	10,8	10,8	37,3
Kararsızım	8	7,8	7,8	45,1
Katılıyorum	28	27,5	27,5	72,5
Kesinlikle Katılıyorum	28	27,5	27,5	100,0
Total	102	100,0	100,0	



Şekil 3.2. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kamusal Hizmetlerin Artmasına Olumlu Katkı Sağlama Durumu

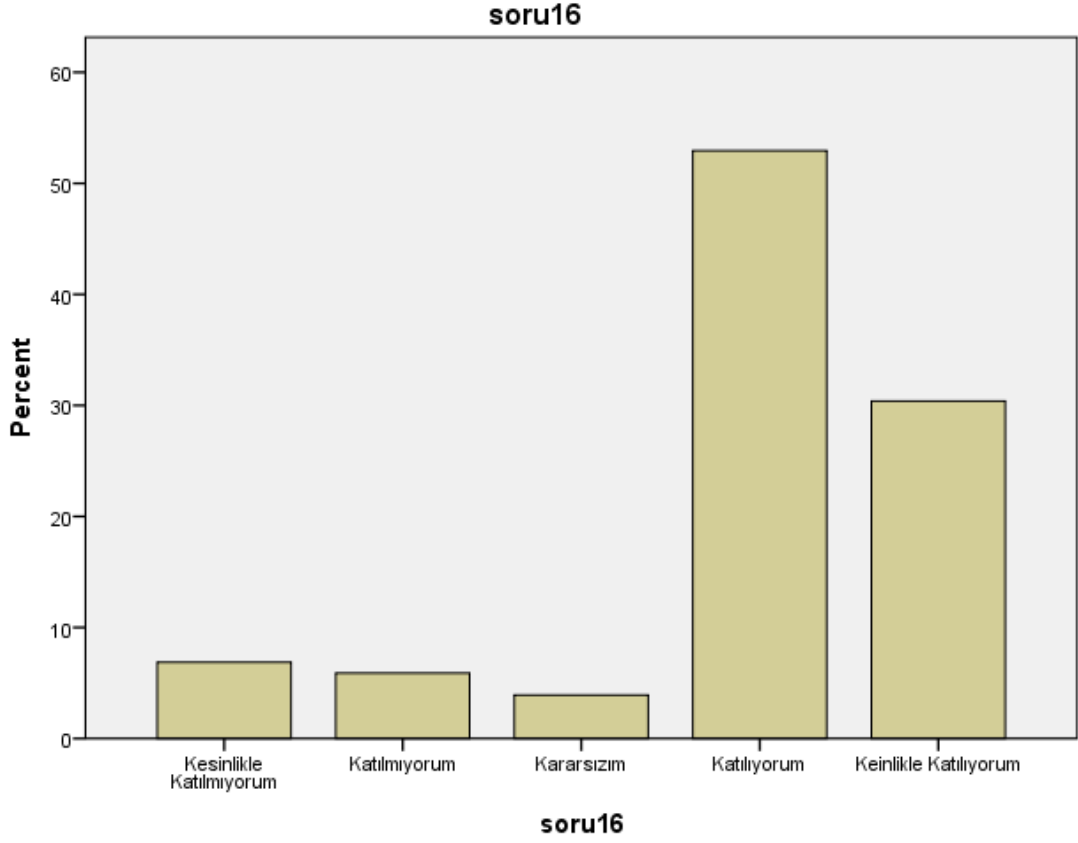
Özellikle sığınmacıların çok sayıda olduğu kentlerdeki yaygın görüş olan Suriyeliler'in kendileri için yapılmış belirli alanlardan farklı yerlerde yaşamamaları

gerektiğidir. Kilis halkının bu konuya ilişkin düşüncesini ortaya çıkarmak için çalışmaya “Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te kendilerine belirlenen alanlarda (konteyner kentler vb.) yaşamlarını idame ettirmelidirler” şeklindeki önerme eklenmiştir. Tablo 3.8. de bu konuya ilişkin sonuçlar verilmiştir.

Tablo 3.8. Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te Kendilerine Belirlenen Alanlarda (konteyner kentler vb.) Yaşamlarını İdame Ettirmeleri Gerektiğine İlişkin Durum

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	7	6,9	6,9	6,9
Katılmıyorum	6	5,9	5,9	12,7
Kararsızım	4	3,9	3,9	16,7
Katılıyorum	54	52,9	52,9	69,6
Kesinlikle Katılıyorum	31	30,4	30,4	100,0
Total	102	100,0	100,0	

Tablo 3.8.’e göre araştırmaya katılanların %54’ü Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te kendilerine belirlenen alanlarda (konteyner kentler vb.) yaşamlarını idame ettirmeleri gerektiği yaklaşımına katılırken bu düşünceye kesinlikle katılanların oranı %31’dir. %4’lük bir kısım kararsız kalırken toplamda %13’lük bir grup bu görüşe katılmamaktadır. Böylece araştırmaya katılanların toplamda %86’sı Suriyeli sığınmacıların kendileri için belirlenen alanlarda yaşaması gerektiğini ifade etmiştir. Bu durum, Suriyeliler’in kent hayatı içinde Kilisliler tarafından kabulünün henüz düşük seviyelerde olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yerel halk sığınmacıların kısa bir süre sonra tekrar Suriye’ye döneceklerini düşündüğünden onlarla ilgili uzun bir dönemi kapsayan yaşam alanlarının olmasını istememektedir.



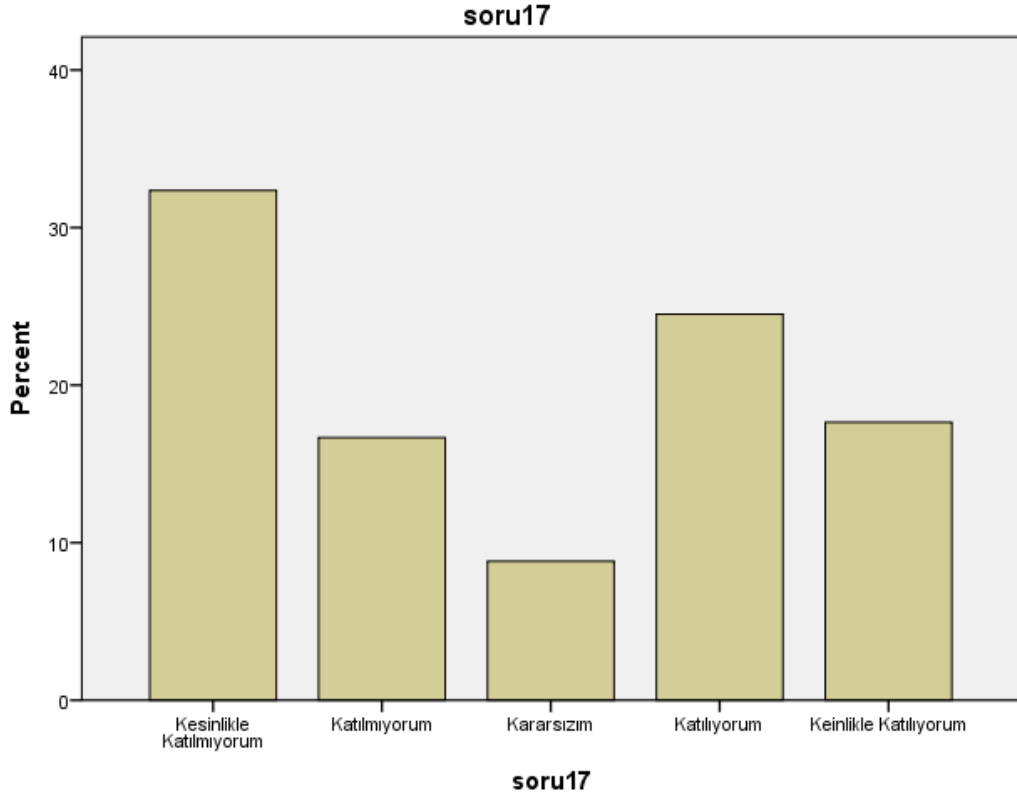
Şekil 3.3.Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kendilerine Belirlenen Alanlarda (konteyner kentler vb.) Yaşamalarını İdame Ettirmeleri Gerektiğine İlişkin Durum

Tablo 3.9. Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te Her Türü İnsanca Yaşama Koşullarından Uzak Yaşamaktadırlar Görüşüne İlişkin Durum

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	33	32,4	32,4	32,4
Katılmıyorum	17	16,7	16,7	49,0
Kararsızım	9	8,8	8,8	57,8
Katılıyorum	25	24,5	24,5	82,4
Kesinlikle Katılıyorum	18	17,6	17,6	100,0
Total	102	100,0	100,0	

Ankete katılanların “Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te her türlü insanca yaşama koşullarından uzak yaşamaktadırlar” şeklindeki önermeye verdikleri cevaplar Tablo 3.9.’da verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi araştırmaya katılanların %33’ü kesinlikle katılmıyorum, %17’si katılmıyorum, %25’i katılıyorum ve %18’i ise

kesinlikle katılıyorum demişlerdir. Ayrıca %9'luk bir kısım fikir beyan etmemiştir. Araştırmanın bu verisi özellikle 2014-2015 yılları arasında Suriye'den gelen sığınmacıların sayılarının fazla olması nedeniyle kendileri için belirlenen alanlar dışında park, boş arazi, yol kenarları, kullanılamaz haldeki binalar gibi yerlerde fizyolojik ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çekerek ikamet etmeleri üzerine oluşturulmuştur. Kilis'e gelen sığınmacıların ekonomik refah seviyesi düşük olduğundan sığınmacılar yoksullukla mücadele içindedirler. Ancak katılımcıların yarısı Suriyelilerin kötü yaşam koşullarında yaşamadığını düşünmektedir.

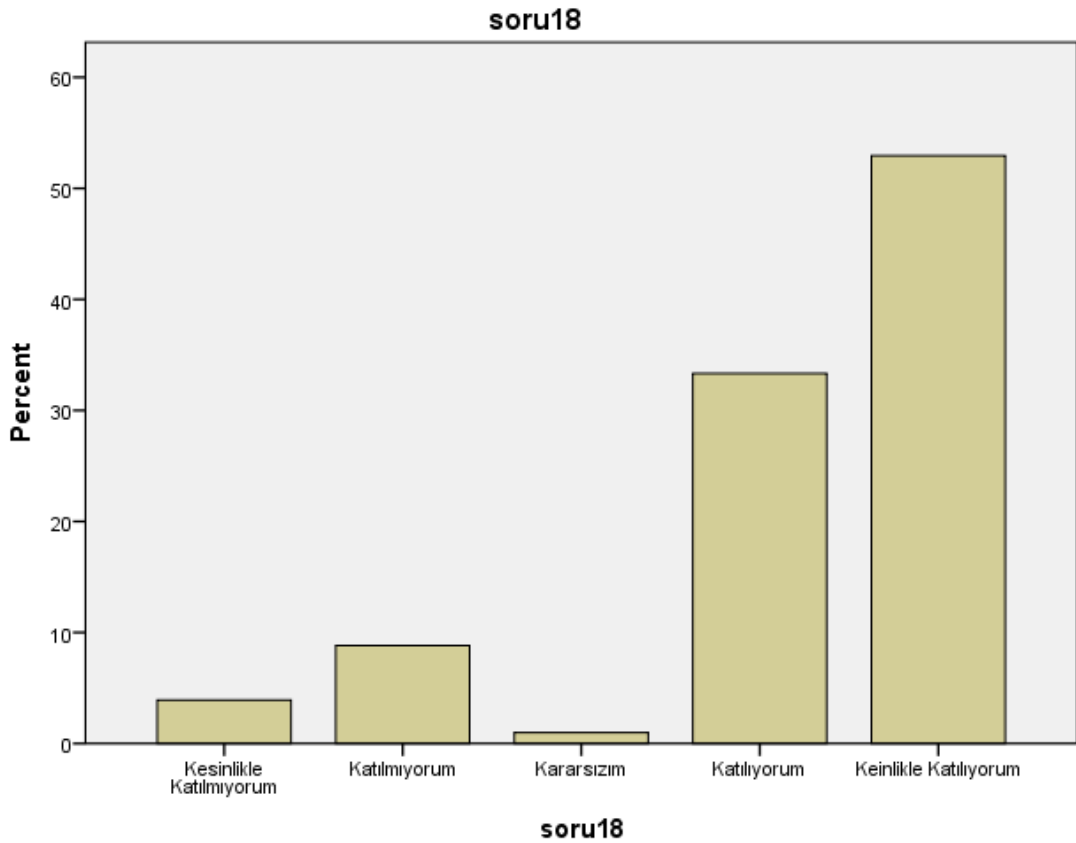


Şekil 3.4. Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te Her Türlü İnsanca Yaşama Koşullarından Uzak Yaşamaktadırlar Görüşüne İlişkin Durum

Aşağıdaki tablo 3.10.'da bir diğer araştırma önermesi olan "Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kağıt, plastik toplayıcılığı, inşaat işçiliği ve dilencilik gibi marjinal işlerde daha fazla çalışmaktadırlar" şeklindeki ifadeye verilen fikirler yer almaktadır. Tabloya göre katılımcıların %4'ü kesinlikle katılmıyorum, %9'u katılmıyorum derken %34'lük bir kısım katılıyorum, %54'i de kesinlikle katılıyorum demiştir. Kararsız kalanların oranı ise %1'dir. Bu sonuçlara göre sığınmacıların birçoğu yukarıda sayılan marjinal iş alanlarında çalışmaktadır. Bu durum kentin özellikle ekonomisine etki etmektedir.

Tablo 3.10. Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kağıt, Plastik Toplayıcılığı, İnşaat İşçiliği ve Dilencilik Gibi Marjinal İşlerde Çalışma Durumu

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	4	3,9	3,9	3,9
Katılmıyorum	9	8,8	8,8	12,7
Kararsızım	1	1,0	1,0	13,7
Katılıyorum	34	33,3	33,3	47,1
Kesinlikle Katılıyorum	54	52,9	52,9	100,0
Total	102	100,0	100,0	



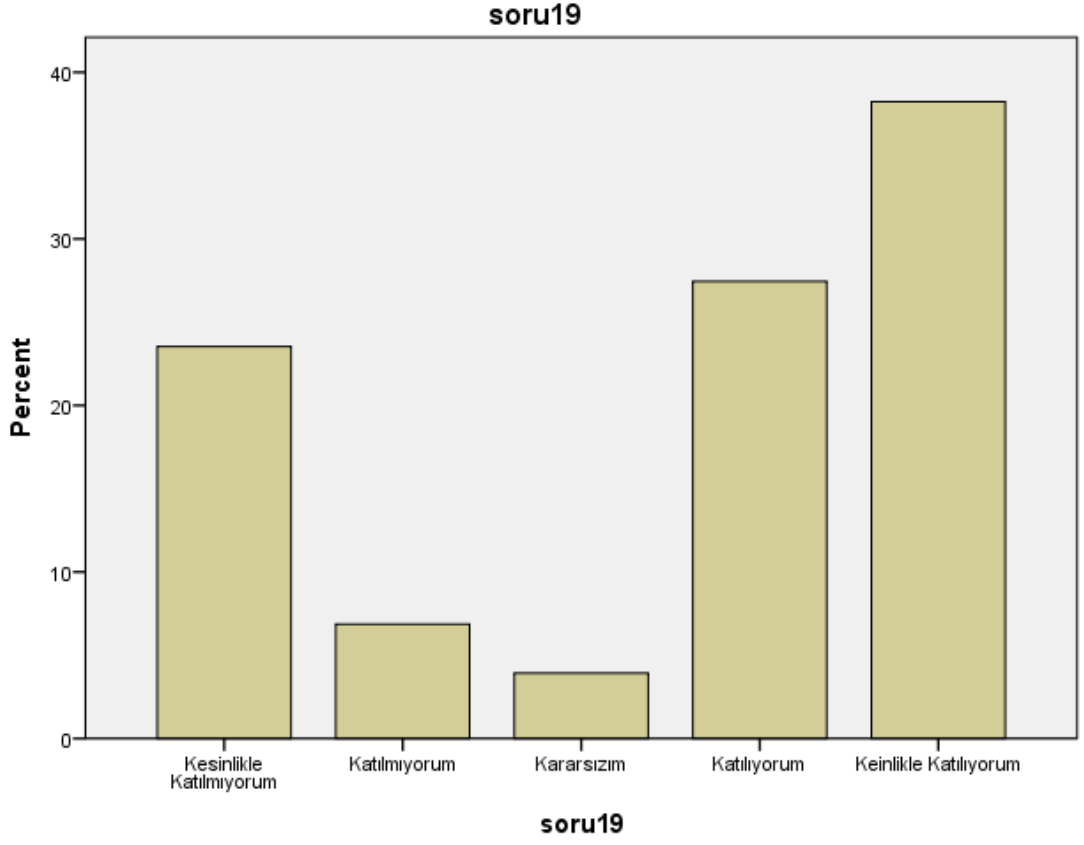
Şekil 3.5. Suriyeli Sığınmacıların Kilis’te Kağıt, Plastik Toplayıcılığı, İnşaat İşçiliği ve Dilencilik Gibi Marjinal İşlerde Çalışma Durumu

Tablo 3.11.’de “Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te kamusal hizmetlerin kalitesini (niteliğini) artırmıştır” şeklindeki önerme ile ilgili Kilisliler’in verdiği cevaplar yer

almaktadır. Buna göre araştırmaya katılanların %28'i katılıyorum demiştir. %39'luk bir kısım ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Bu ifadeye katılmayanların oranı %7 iken %24'lük bir kısım kesinlikle katılmıyorum demiştir. Ayrıca %4'lük bir kısım da fikir beyan etmemiştir. Araştırma örnekleminde varılan sonuç sığınmacıların kamu hizmetlerinin kalitesini artırdığı yönündedir. Bu durum devletin ildeki değişen taleplere paralel olarak kamu personeli sayısını artırma, hizmetlerin çeşitliliğini sağlayacak alt yapıyı oluşturma gibi sebeplerle ilgilidir. Göçle birlikte kentteki demografik yapının değişmesi ve nüfusun hızla artması nedeniyle artan ve çeşitlenen ihtiyaçları karşılamaya yönelik adımlar atılmıştır.

Tablo 3.11. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kamusal Hizmetlerin Kalitesini (niteliğini) Artırma Durumu

Valid	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Kesinlikle Katılmıyorum	24	23,5	23,5	23,5
Katılmıyorum	7	6,9	6,9	30,4
Kararsızım	4	3,9	3,9	34,3
Katılıyorum	28	27,5	27,5	61,8
Kesinlikle Katılıyorum	39	38,2	38,2	100,0
Total	102	100,0	100,0	



Şekil 3.6. Suriyeli Sığınmacıların Kilis'te Kamusal Hizmetlerin Kalitesini (Niteliğini) Artırma Durumu

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Arap Baharı olarak ifade edilen sürecin ertesinde ortaya çıkan Suriye İç Savaşı'nın neden olduğu göç dalgasının Türkiye'ye etkisi, göçün yoğun olarak hissedildiği Kilis kenti özelinde bir araştırmayla birlikte analiz edilmiştir. Göçe sebep olan siyasal ve sosyal gelişmeler ve artan göç dalgası sonucunda Kilis'te yaşayanların bu duruma yönelik kanaatleri ve gelen Suriyeliler'in kent hayatına nasıl bir etkisi olduğuna dair noktalara odaklanılmıştır. Çalışmadan çıkan genel sonuç, konteyner kent ve kamplar dışında yaşayarak Kilis'e yerleşen Suriyeliler'in henüz kent sakinleri tarafından tam olarak benimsenmediği ve Kilis halkının sığınmacıların kente olumlu ya da olumsuz etkileri konusunda dengeli görüş bildirdikleridir. Kilis halkının kentin sorunlarına dair yaklaşımlarında Suriye'den gelenlerin etkileri olduğunu ifade ederken bu etkinin kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz nitelikte olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, göçün en yoğun hissedildiği Kilis kentinde, yaşanan sorunları düzeltme ve gelenleri kente entegre etme anlamında sağlam adımlar atılmadığı söylenebilir.

Tunus'ta Aralık 2010'da başta bireysel gibi görünen kavga sonucu Buazizi'nin kendini yakmasıyla başlayan halk hareketleri benzer olayların sık yaşanmasıyla halk arasında büyük tepkilere yol açmış ve giderek artan protestolar Arap Baharı'nın fitilini ateşlemiştir. İsyanların tüm Orta Doğu coğrafyasına yayılmasıyla birlikte Suriye'de 15 Mart 2011'de iktidar karşıtı halk tarafından başlatılan özgürlük, adalet, demokrasi gibi liberal istekleri dile getiren protestoların neden olduğu çatışma ortamı ülkeyi iç savaşa sürüklemiş ve neticeleri itibari ile durum küresel, insani bir kriz haline gelmiştir. Başlangıçta iktidar ile muhalif gruplar arasında çıkan kaos ortamının ülke geneline yayılmasıyla birlikte temel ihtiyaçlarını karşılayamayan, mal ve can güvenliğini tehlike altında gören halk kurtuluşu, başta komşu ülkeler olmak üzere farklı ülkelere göç etmekte bulmuştur. Suriye'deki durum sonucu yaşanan iç ve dış göç yüzyılın en büyük insani krizlerinden birini meydana getirmiştir. Küresel ölçekte sonuçlar doğuran bu gelişmelerle birlikte Türkiye'ye Nisan 2011'den itibaren çok sayıda insan sığınmıştır. Suriye Krizi'nde yedi yılda yaklaşık üç buçuk milyon evlerini terk eden insan ülkemizde güvenli bölgelere yerleştirilmiştir.

Suriye ile aramızda kültürel, tarihi ve komşuluk ilişkileri bulunması nedeniyle sığınmacılar için açık kapı politikası uygulanmış ve böylece Türkiye en fazla sığınmacı kabul eden ülke durumuna gelmiştir. İlk başta sadece sınırdaki kentlerde ve kendileri için oluşturulan kamplarda kalan göçmenler devam eden iç savaş neticesinde sayılarının hızla artmasıyla tüm ülke geneline yayılarak yerel halkla etkileşim içerisine girmiştir. Böylece ülkemiz beklenenden öte büyük bir göç dalgasının oluşturduğu mülteci krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Göç hareketleri hem göç alan hem de göç eden toplumlarda pek çok değişikliğe neden olan zorlu süreçlerdir. Her geçen gün sayıları artan sığınmacıların ülkelerindeki savaş sona erse bile en iyi ihtimalle yıkılan yerleşim alanları tekrar onarılanaya kadar ülkelerine dönmeyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle mülteci sorununa kısa vadeli düzenlemelerle çözüm oluşturulamazken sığınmacıların ülke geneline entegre edilmesini amaçlayan kurumsal politikalar oluşturulmalıdır. Göç edilen kentlerde oluşan sorunlar sadece yerleşmek ve iş bulmakla yeterli olmayıp sığınmacıların bu yeni yerdeki kentin sosyo-kültürel özelliklerini, davranış şekillerini özümsemesi ve kendini buraya ait hissetmeleri gerekliliğini de içermektedir. Ayrıca sığınmacı ve mülteciler gittikleri kentlerde iktisadi ve sosyo-kültürel uyum sorunu yaşayarak yerel halk üzerinde de benzer etkilere neden olmuşlardır. Bu durum kentsel değişimleri kaçınılmaz kılmaktadır.

Türkiye'nin Suriye sınırına yakın kentlerinden olan Kilis'te il nüfusundan daha fazla sığınmacı yaşamaktadır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıların kent hayatına adaptasyonunda çeşitli sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Sorunları tespit etmek ve sığınmacılarla ilgili yapılacak kentsel ve toplumsal düzenlemelerde örnek teşkil etmesi amacıyla Kilis'in yerli halkı içerisinde 100 örnekleme önermeler şeklinde kamuoyu yoklaması yapılmıştır. Bu çalışmayla birlikte aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Araştırmaya katılanların %49'u "Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kamu binalarının artmasına katkı sağlamışlardır" şeklindeki önermeye katılmadığını belirterek sığınmacıların Kilis'teki kamu binalarının sayısını artırmadığını dile getirmiş, %7'si ise kararsız kalmıştır.
- Araştırmaya katılan Kilis Halkının %56'sı "Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kamusal hizmetlerin artmasına olumlu katkı sağlamışlardır" şeklindeki önermeye katıldığını ifade etmiştir. Böylece büyük bir kısım sığınmacıların

kamu hizmetlerini artırdığını düşünmektedir. Diğer taraftan katılımcıların %27'si kesinlikle katılmadıklarını, %11'i katılmadığını ve %8'i de kararsız olduğunu belirtmiştir.

- Araştırmaya katılanların %54'ü Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kendilerine belirlenen alanlarda (konteyner kentler vb.) yaşamlarını idame ettirmeleri gerektiği yaklaşımına katılırken bu düşünceye kesinlikle katılanların oranı %31'dir. %4'lük bir kısım kararsız kalırken toplamda %13'lük bir grup bu görüşe katılmamaktadır. Böylece araştırmaya katılanların toplamda %86'sı Suriyeli sığınmacıların kendileri için belirlenen alanlarda yaşaması gerektiğini ifade etmiştir.
- Araştırmaya katılanların anketteki "Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te her türlü insanca yaşama koşullarından uzak yaşamaktadırlar" şeklindeki ifadeye verdikleri tepkiler %33'ü kesinlikle katılmıyorum, %17'si katılmıyorum şeklindedir. Katılımcıların %50'si Suriyeli sığınmacıların insanca yaşama koşullarından uzak yaşamadığını düşünmektedir. Ayrıca %9'luk bir kısım fikir beyan etmemiştir.
- Ankete katılanların "Suriyeli sığınmacılar Kilis'te kağıt, plastik toplayıcılığı, inşaat işçiliği ve dilencilik gibi marjinal işlerde daha fazla çalışmaktadırlar". şeklindeki ifadeye %84'ü katıldığını belirtmiştir. Katılımcılar Suriyeli sığınmacıların Kilis'te kağıt, plastik toplayıcılığı, inşaat işçiliği ve dilencilik gibi işler yaptığını düşünmektedir.
- Araştırmaya katılanların %67'si Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kamusal hizmetlerin kalitesini (niteliğini) artırdığını düşünmektedir. Buna göre katılımcıların %28'i bu veriye katılmıyorum demiştir. %39'luk bir kısım ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

Yapılan bu çalışma sonucu şu öneriler yapılabilir:

- Sığınmacıların ne kadar süre daha Türkiye'de kalacağı belirli olmadığından onlara misafir gözüyle bakan politikalar üretmek yerine kalıcı olacakları düşünülerek politikalar üretilmelidir. Buna göre öncelikli olarak barınma, eğitim, çalışma, sağlık hizmetleri ve belediye hizmetleri gibi yerel kamu hizmetlerinin de arasında bulunduğu birçok sosyo-ekonomik ve kültürel alanda asgari insan onuruna yakışan kamusal düzenlemeler yapılmalıdır.

- Çoğunluğunu eğitimsiz bireylerin oluşturduğu Suriyeli sığınmacılara yönelik bütünü kapsayacak şekilde eğitim verilmesi ve verimli bir eğitim sisteminin oluşturulması bu kişilerin topluma adaptasyonunu hızlandıracak ve oluşacak sosyal ve iktisadi sorunları en aza indirecektir.
- Kamusal alanlarda yapılan sosyal ve iktisadi politikaların amacına ulaşması için yapılan düzenlemelerin ve sığınmacıların var olacağı gerçeğinin yerel halk tarafından benimsenmesi sağlanmalıdır. İçselleştirmeye yönelik adımların atılmaması gelecek yaşamda toplumsal alanda büyük sorunlar yaşanmasına neden olabilecektir. Bu nedenle toplumun kutuplaşması önlenmeli ve oluşturulan politikalarla empati kurabilen bireylerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
- Mülteci sorununa kısa vadeli politikalarla çözüm bulunamayacağı düşüncesi benimsenerek bireyi, çevreyi, kentsel yaşamı kapsayan çok taraflı ulusal bir strateji oluşturulmalıdır.
- Suriye’de hala devam etmekte olan çatışmayı sona erdirerek barış ve güven ortamı sağlayacak, sığınmacıların geri dönmeleri için uluslararası siyasi bir çözüme ihtiyaç vardır.
- İç savaş mağduru Suriyeli sığınmacıların barınma yerleri, beslenmeleri, eğitim ve sağlık hizmetleri, çalışma imkanlarının sağlanması konuları küresel etkileri olan insani bir sorun olduğundan bunların çözümünde Türkiye’deki yardım kuruluşları, devlet ve halkın yanında uluslararası toplum da etkin rol almalıdır.
- Türkiye’nin farklı yerlerine dağılan Suriyeliler çeşitli sosyo-ekonomik sorunların dışında kültürel, çevresel ve kentsel alanlara ilişkin karmaşık sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların giderilmesine yönelik yaptırımlar içeren düzenlemeler yapılması gerekmektedir.
- Suriyeli sığınmacılar ülkemizde düşük ücretlerle marjinal işlerde, iş sağlığı ve güvenliğinden uzak bir şekilde kayıt altına alınmaksızın çalışmaktadırlar. Bu duruma engel olmaya yönelik istihdam ve çalışma koşulları oluşturacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- Barınma merkezleri dışında kalan sığınmacılara gıda, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerinin verilmesinin yanında, işsizlik, dışlanma, toplumsal uyum sorununa çözüm üretilerek yerel halkla entegre olmaları sürecine etki edecek sosyal çözümler üretilmelidir.

- Suriyelilerin buldukları illerde kentin fizik çevre şartlarına ve toplumsal dokusuna uygun olarak belediye hizmetleri başta olmak üzere yerel kamu hizmetleri, halkın bu süreçteki ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak kapsamlı bir şekilde çeşitlendirilmeli ve niteliği artırılmalıdır. Özellikle bu kentlerdeki kamu hizmeti alanlarının etkinliğini ve verimliliğini artırmak için ihtiyaca yönelik olmak şartı ile hastane, okul açılmasının ve personel istihdam edilmesinin dışında yeni faaliyet alanları oluşturulmalıdır.



KAYNAKÇA

AFAD (2014). T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı, Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17935/xfiles/afad-suriye-kdn-eng_1_.pdf 17.10.2017

AFAD T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı Kilis İl Koordinatörlüğü (2017), Dosya Kayıtları, Kilis.

AFAD (2016). T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı, Geçici Barınma Merkezleri, <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=749&ID=16>, 21.12.2017.

Akbaş, Z. (2012). Orta Doğu'da Değişim Süreci ve Türk Dış Politikası, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 45-61.

Akşit, G., Bozok, M. ve Bozok, N. (2015). Zorunlu Göç Sorunlu Karşılaşmalar: Hisar Köyü, Nevşehir'deki Suriyeli Göçmenler Örneği, *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 92-116.

Aktaş M. (2012). *Arap Baharı Orta Doğu'da Demokrasi Arayışı ve Türkiye Modeli*, 1. Baskı, Ankara, Nobel Yayıncılık.

Altınışik, Ç. ve Yıldırım, M. Ş. (2002). *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara: Ankara Barosu Yayınları.

Altınışik, M. B. (Mayıs 2013). Ortadoğu'da Bölgesel Düzen ve "Arap Baharı", *Ortadoğu Analiz*, 5(53), 67-84.

Arı, T. (2008). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa, Marmara Kitap Merkezi.

Arı, T. (2015). Yemen'de Arap Baharından Husi Darbesine: Bir Demokrasi Darbesinden Başarısız Devlete mi, *Stratejik Düşünce Enstitüsü Dergisi*, No 8, s. 20-31.

Akbaş, Z. ve Düzgün, Z. A. (2012). Libya'daki Arap Baharına Yönelik Türk Dış Politikasına Konstrüktivist Bir Yaklaşım, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 64-76.

Arap E. ve Çerçi S. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Getirdikleri. *Hukuk Gündemi*, 14(2), 101-127.

Aras, M. (2015). Libya' da Son Durum, <https://www.stratejikortak.com/2015/12/arap-bahar-sonrasndaki-arapulkelinin.html>. Erişim 04.09.2017

Arslan, A. (2015). Arap Baharı Sonrasında Arap Ülkelerinin Durumu, <https://www.stratejikortak.com/2015/12/arap-bahar-sonrasndaki-arap-ulkelerinin.html> 25.12.2017

Atlıoğlu, Y. (2014). Suriye'de Radikal İslamcılığın Dünü ve Bugünü, Y. Yıldırım ve Y. Atlıoğlu (Ed.). *Değişen Orta Doğu'da Değişmeyen Sorunlar (Irak İşgalinden Arap Baharı'na)*, Bursa, Dora Yayıncılık, 57-94.

Avcı, E. (2012). Arap Baharı'nda İsrail'in Tutumu ve İslamofobi Endüstrisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.

Ayhan, V. (2011). *Arap Baharı: İnsanlar, Devrimler ve Değişim*, Bursa: Marmara Kitap Merkezi (MKM) Yayınları.

Ayhan, V. (Ocak 2012). Tunus İsyanı: Arapların Devrim Ateşini Yakması, *Ortadoğu Etütleri Dergisi*, 3(2), s. 59.

Aydıntepe, M. ve Artokça, İ. (2014). Yemen Stratejik Raporu, Ankara, Rapor no 55, Tasam Yayınları.

Babacan, M. E., Haşlak, İ. ve Hira, İ. (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (2), 63-92.

Başak, C. (2011). Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler, http://www.mulkiyeteftis.gov.tr/ortak_icerik/mulkiyeteftis/multeciler.pdf, erişim 27.11.2017.

Bayat, A. (2016). *Siyaset Olarak Hayat*, İstanbul: Metis Yayınları.

Birleşmiş Milletler. (June 2011). Report of The International Commission of Inquiry to Investigate All Alleged Violations of International Human Rights Law in

The Libyan Arab Jamahiriya, Human Rights Council, Seventeenth Session, A/HRC/17/44, 1.

BMMYK Türkiye Temsilciliği, (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu*, Ankara: Damla Matbaası, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği.

BMMYK Türkiye Temsilciliği. (1998). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Ankara: Damla Matbaası.

Boran, B. (1954). Toplumsal Yapı Araştırmaları, Ankara, D.T.F.C. Sosyoloji Serisi, No 3.

Budak, M. (2000). Mütareke Döneminde Bir Aydın-Halk İşbirliği: Kilis'in Türklüğü Osmanlı Hükümeti'ne Bağlılığı Hakkında Bir Muhtıra, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 9, 70-75.

Buzkıran, D. ve Kutbay, H. (2013). Arap Baharı'nın Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1): 147-162.

Boyras, Z. (2015). Türkiye'de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler, *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Journal of World of Turks*, 7 (2), 35-58.

Çalı, S.İ. Kavlak, O. Sevil, Ü. (2012). Evrensel Bir Sorun: Göç Eden Kadınların Sağlığı ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Dil Engeli, *Sağlık ve Toplum*, Yıl: 22, C. 2, ss.11-19.

Çelik, A. H. (2015). Arap Baharından Arap Ordusuna, <http://www.akademikperspektif.com/2015/06/20/arap-baharindan-arap-ordusuna>, 06.01.2018.

Çelikkol, O. (2015). *İçimizdeki Komşu Suriye*, 1. Baskı, Ankara, Bilgesam Yayıncılık.

Çiçekli, B. (2003). *Yabancılar ve Polis: Polisin Görev ve Yetkileri Çevresinde Yabancıların Hukuki Durumu*, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Yayın nu 175.

Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çetin, A. ve Uzman, N. (2013). Sığınmacılar Çerçevesinde Suriye-Türkiye İlişkilerine Bir Bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 1(1), 3-18.

Çoban-İçağasıoğlu, A. (2011). *Göçmen Ailelerin Uyum Süreci: Kaynaklar ve Engeller*. Y. Özkan (Ed.) Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı, Ankara, Maya Akademi Yayınları, 107-122.

Demir, H. (2011). Bingazi’de Türkiye ve Batı Algısı: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 3 (33), 49-58.

Deniz T. (2014), Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(1):175-204.

Doğan G. ve Durgun B. (2012). Arap Baharı ve Libya: Tarihsel Süreç Ve Demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 62-81.

Dursun, D. (2010). Ortadoğu’nun Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Yapı Özellikleri Üzerine Genel Tespitler, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50(0), 119-148.

Duruel, M. ve Kara, M. (2016). *Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Politika Önlemleri*, Ankara: Elif Yayıncılık.

Forsythe, J. (2011). Chatham House, Opportunities and Obstacles for Yemeni Workers in GCC Labour Markets http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/0911pp_gcc_0.pdf, 21.05.2017

Efegil, E. (2013). Ortadoğu’daki Gelişmelerin Analizi: Libya, Tunus, Bahreyn, Mısır ve Suriye, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 5(59), 10-23.

Ekonomist, (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Etkileri, <https://ekonomist.co/ekonomist/ekonomi/suriyeli-multeci-etkileri-6667/> 05.02.2018.

Elbeyli Konaklama Merkezi, www.kilis.gov.tr/elbeyli-konaklama-merkezi, 11.03.2018

El-May, M. (2011). "The Jasmine Revolution", *Turkish Policy Quarterly*, 2011, 9 (4), 41-63.

Erdoğan, M. M. (2014).Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, HUGO.

Hill, G. ve Gerd, N. (Mayıs 2011). Yemen, Saudi Arabia and the Gulf States: Elite Politics, Street Protests and Regional Diplomacy. Chatham House, P. 4,

http://www.chathamhouse.org/sites/default/files/19237_0511yemen_gulfbp.pdf
(06.07.2017).

İçduygu, A. (2006). *Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. İstanbul: TÜSİAD-T, 12, 427.

İçduygu, A. ve Damla B. A. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*. Ankara, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.

İGAMDER (2013). Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalarla İlgili Rapor, <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf>.s.11 erişim 27.05.2017.

Genç, F. N., Yılmaz, A. ve Özgür H. (2008), *Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler*, Ankara, Gazi Kitapevi.

Göç Terimleri Sözlüğü (2009). Uluslararası Göç Hukuku: Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No: 18.

Göçer, İ., Çınar, S. (2015). Arap Baharı’nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye’nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri, *KAÜ İİBF Dergisi*, 6(10), 51-68.

Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2014). “Göç Araştırmalarında Mekân Boyutu: Kültürel ve Mekânsal Bütünleşme”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (34), 101-115.

Gün, M. S. (2012). Yemen’de Arap Baharı, *Yasama Dergisi*, sayı 22, 119-140.

Güneş, M. ve Beyazıt, A. (2017). Uluslararası Göçün Kent Kimliğine Etkileri, *First Mediterranean International Conference On Social Sciences By University Of Donja Gorica, Copyrihgt University Of Donja Gorica*, 1(1), 470.

Halıcı, M. (2011). Sosyal Medya, İletişim ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(3), 59-87.

Harunoğulları, M. (2016a). Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği, *Göç Dergisi*, 3(1), 29-63.

Harunoğulları, M. (2016b). Suriyeli Sığınmacıların Kilis Şehrindeki Mekânsal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (45), 373-395.

Hout, J.L., Thalmann, J.P. ve Valbelle D. (2000). Kentlerin Doğuşu, Ali Bektaş Girgin (Çeviren), İmge Kitapevi, Ankara.

Jastram, K. ve Achiron M. (2001). Mültecilerin Korunması: Uluslararası Hukuk Rehberi, BMMYK Ofisi, sayı 2, 22-23.

İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği, (2014). Suriyeli Mülteciler ve Avrupa Değerleri, <http://www.ihh.org.tr/haber/suriyeli-multeciler-ve-avrupa-degerleri-paneli-3168>, 09.05.2017 tarihinde alınmıştır.

Kalaycı, S. (2014). Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları, *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3 (2), 28-43.

Kapan, İ. (2012). *Ortadoğu'da Bahar Sancısı*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık.

Karadeniz, M. (2016). Kilis'te Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların İl Ekonomisine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.

Karaman, T. (2017). Libya'daki Son Durum <https://www.stratejikortak.com/2017/11/libyadaki-sondurum-harita.html> 07.08.2017.

Kaya, E. ve Hasar, H. (2012). Arap Dünyasında Entropi: Tunus, Mısır, Libya ve Suriye' de Halk Ayaklanması, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Yakındoğu Araştırma Merkezi, sayı 1.

Kaypak, Ş. (28-30 Mayıs 2015). Güvenliğin Değişen Anlamı; Çevresel Güvenlik (Hatay Örneği), Hatay Çevre Sorunları ve Çözüm Önerileri Sempozyumunda sunuldu, Antakya.

Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.

Keleş, Ruşen (2010), *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitapevi.

Kışlakçı, T. (2013). *Arap Baharı*, İstanbul: İlimyurdu Yayıncılık.

Kılıç, E. (2012). Arap Dünyasında Entropi: Tunus, Mısır, Libya ve Suriye'de Halk Ayaklanmaları, Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Yakın Doğu Araştırma Merkezi, Sayı 1.

Koçak, H. (2011). Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye’de Değişen ve Dönüşen Kentler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, sayı II, 259-269

Kudret, E. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.

Kurtuluş, K. (2011). *Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Türkmen Kitapevi.

Kekilli, E. (2016). İsyen, Müdahale ve Sonrası: Libya’da Dönüşümün Sancıları,http://arsiv.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=126854&q=libya_donusumun_sancilari.pdf 15.10.2017

Kirişçi, K. (2000). Sığınmacı, Mülteci ve Göç Konularına İlişkin Türkiye’deki Yargı Kararları, Zorunlu Göç ve Türkiye, BMMYK Türkiye Ofisi tarafından yayımlanmıştır, Ankara, s. 65.

Kümbetoğlu, F. B. (2012). *Göç Çalışmalarında ‘Nasıl’ Sorusu*, Küreselleşme Çağında Göç, S. Gülfer İhlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner (Der.) İstanbul, İletişim Yayınları.

Lewis, B. (2017). *Ortadoğu İki bin Yıllık Ortadoğu Tarihi*, Ankara, Arkadaş Yayınevi.

Mahalli, H. (2013). *Orta Doğu’da Kanlı Bahar*, İstanbul: Destek Yayınları.

Malik, A. ve Awadallah, B. (2013). *The Economics of the Arab Spring*, World Development.

MAZLUMDER, (2013). Türkiye’de Suriyeli Mülteciler-Tespitler-İhtiyaçlar-Öneriler,http://İstanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf, 12.04.2017.

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis’te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (52) ,100-114.

Miller, M. (2006). *The Age of Migration*, 3th edition, London, Macmillan.

Odman, M. T. (1995). *Mülteci Hukuku*, Ankara, AÜSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları N0:15.

Oğuzlu, T. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 3 (36), 8-16.

Olçay, Z. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim *Mültecileri*, *TBB Dergisi*, sayı 99, 229-240.

ORSAM ve TESEV, (2014). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Etkileri Raporu, Rapor No:195. Ankara.

Öncüpinar Konteyner Kenti, T.C. Kilis Valiliği, <http://www.kilis.gov.tr/konteyner/1073/oncupinar-konaklama-merkezi>, 11.03.2018

Öner, S. G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası, *Orsam Dergisi*, 6 (61), 41-45.

Öner, N. A. Ş. (2012). *Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar*, Küreselleşme Çağında Göç, S. Gülfer Ihlamur-Öner, N. Aslı Şirin Öner (Der.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Özdemir, G. (Ocak 2017). Demokratikleşme Kavramı Bağlamında Arap Demokratikleşmesine İlişkin Bir Değerlendirme, *TESAM Akademi Dergisi*, 1(4), 9-54.

Özer, İnan (2004), *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ankara: Ekin Kitapevi.

Özkoç, Ö. (2014). 'Mısır Devrimi'ni Anlamak, *Değişen Orta Doğu'da Değişmeyen Sorunlar*, Y. Yıldırım ve Y. Atlıoğlu (Editörler). Değişen Orta Doğu'da Değişmeyen Sorunlar (Irak İşgalinden Arap Baharı'na), 1. Baskı, Bursa, Dora Yayıncılık, 25-56.

Paksoy, H. M. (2013). İç Savaştan Kaçarak Kilis'te Yaşamını Sürdüren Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerine Bir Araştırma Raporu, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kilis.

Paksoy, H.M., Koçarlan H. ve Kılınç E. (2016, 28-29 Nisan). İç Savaş'tan Kaçarak Gelen Suriyeli Öğrencilerin Üniversite Eğitimlerinde Karşılaştıkları İletişim Sorunları Üzerine Bir Çalışma. Orta Doğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu Sempozyumunda sunuldu, Kilis.

Paksoy, S., Paksoy, H. M. ve Alancioğlu, E. (2013). "Küreselleşmenin Sosyo-Politik Etkileri: Arap Baharı", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (Electronic Journal of Social Sciences)*, 12 (46), 169-182.

Pehlivanoglu, A. Ö. (2004). *Ortadoğu ve Türkiye*, İstanbul: Kastaşyayınevi.

Sağsen, İ. (2011). Arap Baharı Türk Dış politikası ve Dış Algılaması, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 3 (31), 45-58.

Sandıklı, A. (2016). Arap Baharı, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-2016111437arap-bahari.pdf>
17.01.2018

Sanduvac, Z. M. (Aralık 2013). Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu, Hazırlayan Zeynep M. Türkmen Sanduvac.

SAE, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü. (Şubat 2011). Arap Dünyasında Değişim ve Türkiye, http://www.turksae.com/sql_file/383.pdf, 17.11.2017.

SDE, Stratejik Düşünce Enstitüsü. (Eylül 2011). "Arap Baharının Çiçekleri Türkiye İçin mi Açıyor?", <http://www.sde.org.tr/haberler/1639/arap-baharinin-cekleri-turkiye-icin-mi-aciyor.aspx>, 07.11.2017

Semin, A. (2011). Kaddafi Sonrası Libya'nın Geleceği. 13 Eylül 2014'te <http://www.bilgesam.org/incele/1151/-kaddafi-sonrasi-libya'nin-gelecegi/#.VCgqKmprPmR> adresinden alınmıştır.

Sharqieh, İ., (2011), *Yemen the Search For Stability and Development* . 2 nd Edition ,Washington, Brooking İnstitution press.

Söker, Ç. (2013), Arap Baharı Öncesi Suriye, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013620_caglarsoker.pdf
08.10.2017.

Şahin M. ve Şahin Ö. U. (2014). Arap Baharı'nın Türkiye Ekonomisine etkileri, Mehmet Şahin, Özge Uysal Şahin, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12 (23), 171-187.

Şenyapılı, Ö. (1981). *Kentleşemeyen Ülke, Kentlileşen Köylüler*, ODTÜ, Ankara: Ara-Yayınları.

Uluslararası Göç Örgütü, (2016). Göç Terimleri Sözlüğü, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, 22 Ağustos 2017'de alınmıştır.

Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK). (2013). Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik, http://www.brookings.edu/~media/research/files/reports/2013/11/18syriaturkeyrefugees/usakbrookings_reportfinal_version14november13.pdf erişim 08.12.2017

UNHCR, BM (2016). Suriyeli Sığınmacılar, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224> adresinden 08.10.2017 tarihinde alınmıştır.

Ünal, S. (2014). Türkiye' nin Beklenmedik Konukları: Öteki Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci deneyimi, *ZfWT, Zeitschrift Für Die Welt Der Türken Journal of World of Turks*, 6 (3),58-72.

Üşümezsoy Ş. ve Şen Ş. (Mart 2003). Muhtemel Körfez Savaşının Petrol-Politik Anlamı ve Türkiye' ye Etkisinin Analizi, *M-5 Savunma Stratejisi Dergisi*, sayı:117, s.70

Ünal, A. Z. (2013). Yerinden Olmuşların Yoksulluğunu Yeniden Üreten Habitus, *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (25), 105- 112.

Tanrıverdi, N. (Ekim 2011). Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus'ta Siyasal Denklemler, Tunus Raporu, ORSAM Rapor, No: 79.

Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç, *Kamu-İş Dergisi*, 10 (4), 177-204.

Taşkesen, A. (2011). Arap Dünyasında Demokratikleşme Hareketleri, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (2), s.266.

Tekek, Murat (2012), Arap Baharı'nın Nedenleri, <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ortadoğu/3674-arap-bahari-ve-nedenleri>, Erişim: 24.03.2017

Tekeli, İ. ve Erder, L. (1978). İç Göçler, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

TDK, (2016). Büyük Türkçe Sözlük (Genişletilmiş Baskı). Ankara: TDK.

Telli, A. (2012). Mısır Devriminde Sosyal Medyanın Rolü, *Bilge Strateji Dergisi*, 7(4).

Tiryakioğlu, B., Küçük E., Hailbronner, K. ve Schneider, K. (2010). *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukuku*, Ankara: Seçkin yayınları.

Turan, Ö. (2003). *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, İstanbul: Acar Matbaacılık.

TÜİK, (2012). Bölgesel Göstergeler TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis), Ankara, ISSN 1307-0894, ISBN 978-975-19-5085-7, Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK, (2016). 81 İl Durum Raporu, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616> 25.10.2017

T. C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017). Düzenli Göç ve Uyum, http://www.goc.gov.tr/icerik3/duzensiz-goc_363_378_4710 27.10.2017

T. C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2015). Göç Tarihi, www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, 27.09.2015

T. C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017). Suriye Göçü, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_suriye%c4%B1m_icler.pdf erişim 24.12.2017.

T. C. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Yıllık Göç Raporu, 2016 http://www.goc.gov.tr/icerik/2016_turkiye_goc_raporu_yayinlandi_350_359_10058_icerik. 25.02.2018.

T. C. İç İşleri Bakanlığı Göç idaresi genel Müdürlüğü (2017).Göç Politikaları, http://www.goc.gov.tr/icerik3/giriscikis_363_378_4708 erişim 25.10.2017

T.C. Kilis Valiliği, (2017). <http://www.kilis.gov.tr/cografı-yapı> 23.12.2017

T.C. Resmi Gazete, RG. Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Topluca Sığınma Amacı İle Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Karar Sayısı 2006/9938.

Türkman, S. (2007). *ABD, Orta Doğu ve Türkiye*, Ankara: Nobel Basımevi.

USAK. (Nisan 2011). “Tarih Makas Değiştirirken Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da Değişim Arzusu”, Rapor No: 11-02,5.

Yıldırım, Y. (2014). Toplumsal Hareketlerin Gücü ve Arap İşyanları: Siyasal Olanı Yeniden Düşünmek, Y. Yıldırım ve Y. Atlıoğlu (Editörler). *Değişen Orta Doğu’da Değişmeyen Sorunlar (Irak İşgalinden Arap Baharı’na)*, Bursa, Dora Yayıncılık, 1-23.

Yılmaz, H. İ. (Ocak 2016). Orta Doğu’nun Jeo-Ekonomik Önemi ve ABD’nin Ortadoğu Politikasının Ekonomik Nedenleri, *Tesam Akademi Dergisi*, 3 (1), 99-128.

Yılmaz, S. (2011). Orta Doğu’ya Demokrasiyi Getirmek, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 3 (5), 63-82.

EK

ANKET FORMU

Bu anketle elde edilen bilgiler Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı bünyesinde yürütülen “**Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkileri: Kilis Örneği**” isimli yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Çalışmaya vereceğiniz destekten dolayı teşekkür eder, başarılar dileriz.

Hatice BİLDİK (Yüksek Lisans Öğrencisi)
Dr. Öğr. Üyesi Yavuz YILDIRIM (Danışman)

Uyruğunuz:(.....)

Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkisi	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1.Kilis’ in en önemli sorunu çevre kirliliğidir.					
2.Kilis’ in en önemli sorunu altyapıdır.					
3.Kilis’in en önemli sorunu yeşil alandır. (park, bahçe, orman vb.)					
4.Kilis’in en önemli sorunu çarpık kentleşmedir.					
5.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te amaç dışı arazi kullanımına neden olmuştur.					
6.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te çarpık kentleşmeye neden olmuştur.					
7.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te gürültü, görüntü, hava, su, toprak kirliliğine neden olmuştur.					
8.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te çok katlı bina sayısının artmasına neden olmuştur.					
9.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te konut fiyatlarının artmasına neden olmuşlardır.					
10.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te alt yapı sorununu artırmışlardır.					
11.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te konut fiyatlarını artırmışlardır.					
12.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te çevreye ve sağlıklı yaşama olumlu katkı sağlamışlardır.					
13.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te yeşil alanların azalmasına neden olmuşlardır.					
14.Suriyeli Sığınmacılar Kilis’te kamu binalarının					

artmasına katkı sağlamışlardır.					
15.Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kamusal hizmetlerin artmasına olumlu katkı sağlamışlardır.					
16.Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kendilerine belirlenen alanlarda (konteyner kentler vb.) yaşamlarını idame ettirmelidirler.					
17.Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te her türlü insanca yaşama koşullarından uzak yaşamaktadırlar.					
18.Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kağıt, plastik toplayıcılığı, inşaat işçiliği ve dilencilik gibi marjinal sektörlerde daha fazla çalışmaktadırlar.					
19.Suriyeli Sığınmacılar Kilis'te kamusal hizmetlerin kalitesini (niteliğini) artırmıştır.					
Kent ve çevre sorunlarının çözümünde eğitim etkilidir.					
Kent ve çevre sorunlarının çözümünde ekonomik önlemler (vergi, ceza, yeşil muhasebe vb.) etkilidir.					
Kent ve çevre sorunlarının çözümünde teknolojik gelişmeler etkilidir.					
Kent ve çevre sorunlarının çözümünde bireysel katkı etkilidir.					
Kent ve çevre sorunlarının çözümünde kamu hizmetleri etkilidir.					

Not: Lütfen size uygun kutucuğa “X” koyunuz.

Ankete verdiğiniz cevaptan dolayı teşekkür ederiz.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Hatice BİLDİK
Doğum Yeri ve Tarihi : Kahramanmaraş 1989
Medeni Hali : Evli, 1 Çocuk Sahibi
İletişim Bilgileri : haticeerymn@gmail.com
05315976842 (GSM)



EĞİTİM

2003-2007 Erdem Bayazıt Anadolu Lisesi
2007-2011 Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kamu
Yönetimi Bölümü
2014-2018 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim
Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2013-2017 Kilis 7 Aralık Üniversitesi – Memur
2017- Konya Valiliği 112 Acil Çağrı Merkezi
Müdürlüğü-VHKİ

YABANCI DİL

İngilizce : -

YAYINLARI

Tebliğler(Kongre,Sempozyum)

1. GÖKÇE, Ali Fuat, A. Tunç, H. Erayman, (2015), Yaş ve Cinsiyetin Siyasi Parti Yönetimlerine Yansıması: Kilis Kent Örneği, Ulusal XIII. Kamu Yönetimi Forumu, 15 Ekim- 17 Ekim 2015, Konya.

